

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

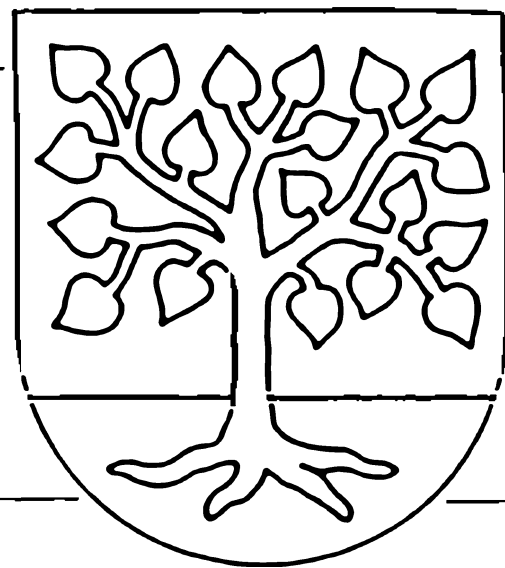
Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

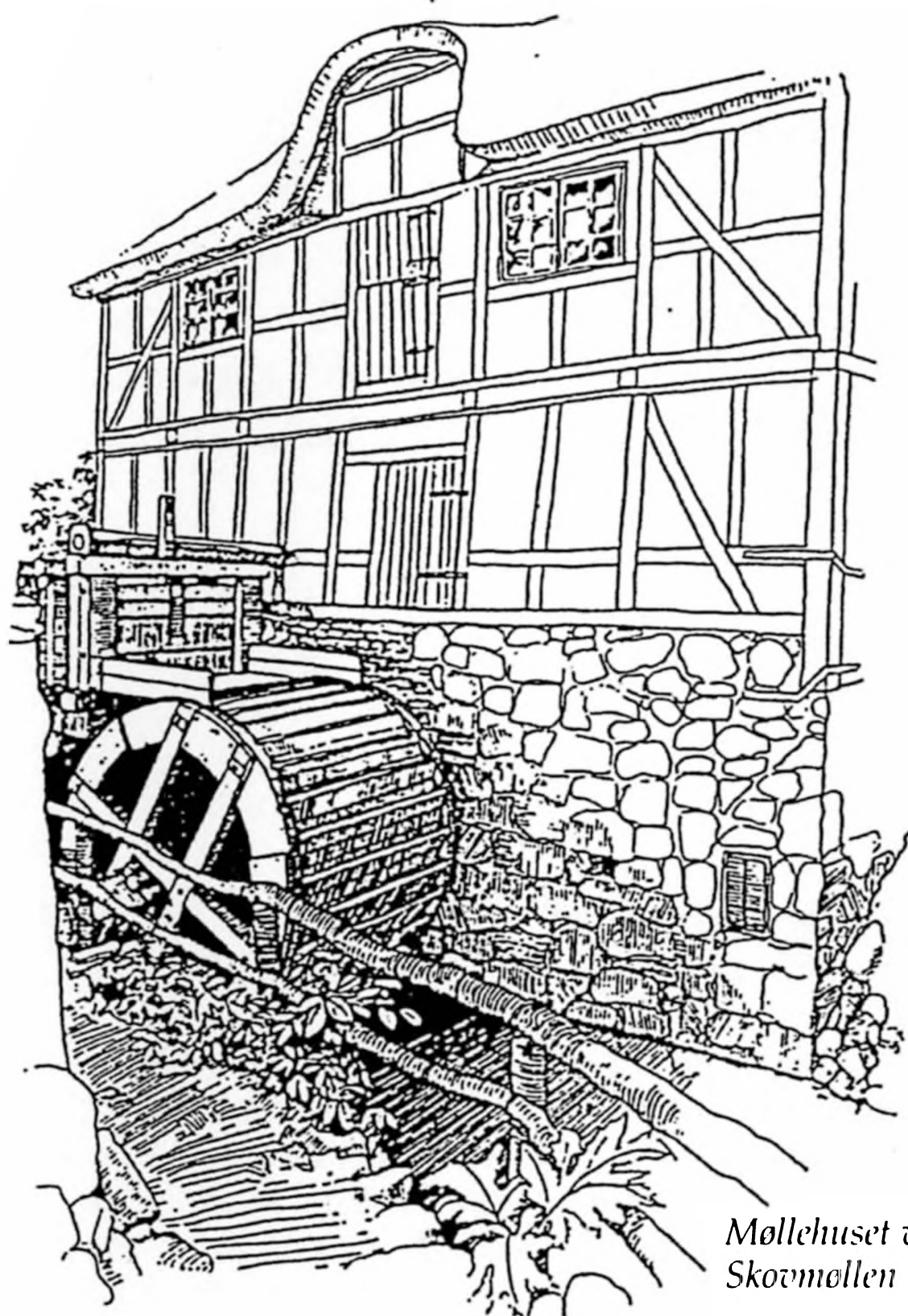
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

SLÆGTEN

FORUM FOR SLÆGTSHISTORIE

Gemmesider III – fra numrene 21-25 (2000-2002)

*Møllehuset ved
Skovmøllen*

*Århus-idyl i anledning af Slægtshistorisk Forening Århus'
50 års jubilæum 1. april 2007.*

Bladet SLÆGTENS gemmesider udgives af Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger. Red.: Birgit Øskov, Birte Steffensen og Anton Blaabjerg. Stof herfra må benyttes med kildeangivelse, hele artikler eller større dele deraf dog kun efter tilladelse.

Indhold

Adel, Han Herred og Louis Pio	s. 48	Lærerembedet i Aatte	s. 23
Biskop Wøldikes hustru	s. 12	Mordbrænder-efterkommere	s. 62
Bloch og Brødremenigheden	s. 35	Mors og Brødremenigheden	s. 37
Bryggerne – igen	s. 50	Om Lilleør som slægt, gård	s. 64
Det står skrevet	s. 9	Piger fra Mors	s. 68
Egmont og Møn	s. 21	Præsteindberetninger	s. 15
En officersfamilie Bruun	s. 30	Præsteslægten Barsøe fra Fjelstrups.	40
Endelig kom Valdemar	s. 39	Rakkere og "Dyne-Larsen"	s. 58
Etik i slægtsforskningen	s. 54	SLÆGTENS publikationer	s. 79
Europas stamfar	s. 72	Valdemar Sejr igen	s. 14
Folkeregistrene – et problem	s. 6	Vestjyske præsteslægter	s. 19
Kvindelige sognefogeder	s. 69	Vive Præstegårds brand i 1709	s. 70
Lidt om Folkeregistrene og CPR	s. 4	Vore husdyr	s. 6

Forord

Gemmesider III er et genoptryk af alle de "bevaringsværdige" artikler fra SLÆGTENS numre 21 - 25 (2000 - 2002), som ikke allerede foreligger genoptrykt i diverse tema-hæfter.

Dette hæfte udsendes som en hilsen til Danmarks ældste regionale slægtshistoriske forening, der blev stiftet i Århus 1. april 1957 - for nu 50 år siden.

Hæftets første artikel er passende nok skrevet af to af denne forenings medlemmer, de tidligere bestyrelsesmedlemmer Poul R. Porse og Ole Bech Knudsen; førstnævnte tog efter et slægtshistorisk aftenskolekursus sammen med Aage Bonde initiativ til at indkalde til den stiftende generalforsamling og var derefter foreningens formand i mange år!

Artiklerne er i begrænset omfang ført ajour, og hvis de i slutningen er mærket med BØ betyder det, at forfatteren er Birgit Øskov, Rolighedsvej 56, 9400 Nørresundby, ☎ 9817 6376. E: birgit.oeskov@skansevejens-skole.dk - AB betyder, at forfatteren er Anton Blaabjerg, Fredensgade 38, 8800 Viborg, ☎ 8661 0436. E: blaab@webspeed.dk og OBK betyder, at forfatteren er Ole Bech Knudsen, Jyllands Allé 2, 3. tv., 8000 Århus C, ☎ 8611 5547. E: obk.aarhus@stofanet.dk

Lidt om Folkeregistrene og CPR-registret

1. halvdel af Ole Bech Knudsen, Jyllands Allé 2, 3.tv., 8000 Århus C ☎ 8611 5547.

2. halvdel af Poul Ruggaard Porse, Anker Jensens Vej 18, 8230 Åbyhøj ☎ 8625 6156.

Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

I. Af Ole Bech Knudsen:

I forbindelse med udarbejdelse af efterslægtstavler er det ofte meget vanskeligt at spore personernes dødsdato op imod nutiden. Kirkebøgerne er endnu ikke afleveret til landsarkiverne, og heller ikke skifteretternes dødsanmeldelsesprotokoller. Og hvis man har prøvet at gennemgå en hel årgang af *Jyllands Posten* eller *Berlingske Tidende*, så opgiver man som regel hurtigt.

Her er det så en stor hjælp at bruge folkeregistrene. De blev indført ved lov af 14. marts 1924 for hele landet. Oplysningerne er samlet på familiekort og enkeltkort. På familiekortet anføres mand, hustru og hjemmевærende børn under 15 år, medens enkeltkortene har oplysninger om hjemmевærende børn over 15 år, plejebørn, husmedhjælpere, logerende m.fl. På kortene anføres navn, fødselsdato og -sted, ægteskabelig stilling, erhverv, statsborgerskab, stilling i husstanden, trosbekendelse og fra 1973 CPR-nummer. Kortene er ordnet efter adresse, og som regel findes et navne-register. Til- og fraflytninger i kommunen er naturligvis også anført. Ved død eller fraflytning overføres kortene til et afgangsregister ordnet efter hovedpersonen.

Forudsætningerne for at få meddelelser fra folkeregistrene er, at oplysningerne ikke findes i det fra 1968 indførte CPR-register, og desuden er over 30 år gamle og angår en *afdød* person. Man skal kunne identificere den afdøde ved navn samt normalt enten fødselsdato eller adresse. Ved henvendelse (helst skriftlig) til det pågældende folkeregister, kan man få følgende oplysninger om den afdøde: 1) samtlige navne, herunder tidligere navne, 2) fødselsdato og -sted, 3) civilstandsdatoer og vielsessted, 4) dødsdato og dødsregistreringssted, 5) samtlige adresser indenfor kommunen med til- og

fracflytningsdatoer.

I 1968 overtog Det centrale Personregister (CPR) en del af folkeregistrenes opgaver. Oplysningerne hentes online via edb til kommunerne fra den store centrale database. Fra CPR-registret kan privatpersoner, der forud kan identificere en bestemt person (også nulevende) ved angivelse af navn samt normalt enten fødselsdato, nuværende eller tidligere adresse (dog kun efter 1968) eller eventuelt personnummer, ved henvendelse til folkeregistret i *enhver* kommune få følgende oplysninger om den eftersøgte person: 1) nuværende navn, 2) nuværende adresse og dato for flytningen hertil (efter 1968), medmindre adressen er beskyttet, 3) stilling, 4) dato for eventuel død og daværende adresse (efter 1968), eller udrejse til udlandet, samt 5) evt. umyndiggørelse.

Hvad koster det at få disse oplysninger? – for det er naturligvis ikke gratis! Det kan være en temmelig dyr omgang at skaffe sig oplysninger fra de gamle folkeregistre 1924-68, idet kommunerne eller landsarkiverne som regel beregner sig en timetakst for at fremfinde de relevante kort. Og hvem ved, hvor mange timer de skal bruge? Undersøg på forhånd, hvilken betaling personalet beregner sig!

Det er noget nemmere at indhente oplysninger fra det nuværende CPR-register. Det koster pt. 52 kr. pr. eftersøgt person. Så får man til gengæld den nuværende adresse eller dødsdato og -sted. I sidstnævnte tilfælde er det noget mindre krævende at finde eventuel nekrolog eller dødsannonce. Problemet er nu kun i hvilken avis! Slægtsforskning skal ikke være for let!

Litteratur

Oplysningerne bygger for en stor dels vedkommende på Hans H. Worsøe: Håndbog i Slægtshistorie. 1997.

Statens Arkivers Informationsserie: Søren Toft Hansen: Folkeregistre – historie, lovgrundlag og benyttelse af de kommunale folkeregistre. 2002.

Indenrigsministeriets bekendtgørelse om folkeregistrering af 10. august 1998 med tilhørende cirkulære og vejledning, trykt i *Love og Bekendtgørelser m.v.* 1998, bd. 3, nr. 588, og i *Cirkulærer m.v.* 1998, bd. 2, nr. 140 og 141.

II. Af Poul Ruggaard Porse,

pens. politiassistent med praktisk erfaring fra Århus Kommunes Folkeregister:

Folkeregistre for hele landet blev indført 1924, men for Københavns vedkommende allerede 1923, og det var netop gode erfaringer herfra, som lagde grunden til loven.

”Familiekortene” – eller som de i praksis kaldtes *hovedkortene* – var som anført nedsat på adressen, så længe familien stod tilmeldt kommunen. Ved bortflytning blev kortet trukket og i stedet nedsat i gruppen ”afgang”, men nu blot alfabetisk efter navnet. Hvis en fraflyttet familie atter vendte tilbage til kommunen, blev hovedkortet på ny hentet frem og nedsat på den nye adresse påført de ændrede oplysninger. På den måde opnåede man på ét og samme kort at have såvel gamle som nye oplysninger om familien.

”Enkelkortene” – eller som de mere sigende kaldtes *navnekortene* – var opdelt i et mandsregister og et kvinderegister med kort i hver sin farve og ordnet alfabetisk efter navnet. Personer af ganske samme navn var nedsat kronologisk efter fødselsår og –dag. Navnekortene indeholdt fulde navn, fødselsdata, alle skiftende livsstillinger, indenbys flytninger med relevante datoer, alle bortflytninger og tilbageflytninger. Hvis en person meldte fraflytning til udlandet, blev det af folkeregisteret indberettet til Statistisk Departement, som ved eventuel tilbagekomst til landet gav tilbagemelding til den oprindelige fraflytningskommune. Var sidste anførsel på et navnekort derfor

en dato efterfulgt af bemærkningen ”Udrejst til udlandet”, var det samtidig en garanti for, at den pågældende ikke siden var vendt hjem til samme eller en anden kommune i landet. Han kunne derimod udmærket i mellemtiden være flyttet rundt mellem flere udlande. Navnekortene forblev ved fraflytning eller død stående i alfabetet, så det siger sig selv, at dette navnekartotek er et fantastisk hjælpemiddel, når man betænker, at en person her kan findes, blot vedkommende én eneste dag siden november 1924 har været tilmeldt kommunen.

I Århus Folkeregister blev mængden af hovedkort i gruppen ”afgang” – der jo også rummede hovedkort for alle afdøde – efterhånden et stort problem rent pladsmæssigt, og man valgte derfor omkring 1960 at lade dem affotografere på mikrofilm, hvorefter kortene sendtes til forbrænding. Dette sidste indbragte Folkeregisteret en kraftig reprimande fra Landsarkivet, som intet havde imod selve affotograferingen, blot kortene var blevet bevaret.

Navnekortene – som pladsmæssigt ikke gav de samme problemer – blev ikke mikrofotograferede, og jeg tror i øvrigt, at de i Århus stadig er opstillet i selve Folkeregisteret. Det samme kan meget vel være tilfældet i andre folkeregistre, og kan man som slægtsforsker klare sig med oplysninger herfra, kan et simpelt opslag i navnekortene ikke medføre den store udgift.

I efterkrigsårene og op til omkring 1960 havde Århus Politi i lighed med København en lille 2-mandsbetjent afdeling på folkeregisteret, som med to linier var direkte tilsluttet politistationen. Arbejdet bestod i daglig at udfærdige grønne ”spærrekort” på efterlyste personer. Kortene blev nedsat blandt navnekortene, mens det tilsvarende hovedkort blev forsynet med en grøn fane, begge dele til orientering for folkeregisterets personale. Henvendte en sådan person sig derefter i ekspeditionen, blev han bedt om at følge med ind på kontoret, hvor en anholdelse derpå kunne

ske særdeles diskret. Blandt andre opgaver var at verificere oplysninger om en afhørts personlige data, hvorefter rapporten kunne afsluttes med et "FR forespurgt" som garanti for korrektheden. Mere spændende var dog eftersporingen af

kriminelle mistænkte eller undersøgelser for eftersøgningsafdelinger landet over. Jeg havde det held i vel sammenlagt et par år at vikariere her under ældre kollegers sygdom. I sandhed et utroligt lærerigt arbejde for en slægtsforsker in spe.

Folkeregistrene - et problem

af nu afdøde Poul Dam, København. Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

Omtalen af folkeregistrene bør suppleres med en advarsel.

Hvis man er interesseret i forhold fra før 1945, skal man være opmærksom på, om det pågældende folkeregister hører til dem, der blev helt eller delvis ødelagt af modstandsbevægelsen i vinteren 1944-45. Med støtte i folketællingen 15. juni 1945 blev de ganske vist rekonstrueret, men det kan ikke have været muligt at få alle oplysninger fra perioden 1924-44/45 med, og nogle afdøde personer kan være forsvundet helt ud af materialet. Jeg ved ikke, hvor mange folkeregistre det drejede sig om, eller i hvilket omfang der gik oplysninger tabt, men det må vel være undersøgt.

Når modstandsbevægelsen foretog disse aktioner, skyldtes det selvfølgelig, at

besættelsesmagten brugte folkeregistrene i deres jagt på modstandsfolk, og det forhold medførte også andre fejl i folkeregistrematerialet. - Når vi udstedte falske legitimationskort til modstandsfolk, sørgede vi så vidt muligt for, at der blev sat falske navnekort ned i folkeregistrets skuffer, så telefoniske forespørgsler om en vis person, som var blevet taget, kunne besvares bekræftende - ifølge folkeregisteret svarede legitimationskortet så til en faktisk eksisterende person! De falske kort blev formodentlig fundet i 1945, men man kan ikke være helt sikker. Vi havde jo ikke lavet lister over falske kort.

At ovenstående er korrekt, skulle sandsynliggøres af, at jeg selv var med til den slags som ansat i *Staden Københavns statistiske Kontor*, hvorunder folkeregistret hørte.

Vore husdyr

af Holger Helbo, Niels Bødgersvej 6, Hvornum, 9500 Hobro ☎ 9854 7015.

E: holger.h@get2net.dk Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

I slægtsforskningen møder vi gang på gang omtale af husdyrene. Nu må man under ingen omstændigheder sammenligne disse med de husdyr, som vi i dag ser hos landmanden, idet de så helt anderledes ud rent størrelsesmæssigt, og ydelsesmæssigt kunne de slet ikke leve op til dagens standard.

Heste

Til krigsbrug og som køre- og rideheste havde man nogle store og kraftige heste,

der netop var fremavlet til dette brug. Både Frederik II og Christian IV gjorde meget for at fremavle velegnede dyr til disse formål, der blev således oprettet et stutteri på Frederiksborg, hvortil man bl.a. indførte heste fra Sydeuropa. Derfra stammer en meget stor del af de heste, som herremændene havde. I begyndelsen af 1800-tallet så man de første tiltag til at fremavle bestemte hesteracer, som vi kender dem i dag, men det tog lang tid, og der gik mindst 50 år, inden den fik betydning for den danske bonde. På her-

regårdene havde man sjældent ret mange arbejdsheste, da så at sige alt markarbejde blev udført af hovbønderne.

Bondens heste var ofte små og usle, det var arbejdshestene. På en helgård skulle der mindst være 4 arbejdsduelige heste, hvilket tydeligt fremgår af skifterne. I skifterne ser man også, at det er meget sjældent, at hestene svarer til den værdi, som de skulle have haft. Havde en bonde i sit fæstebrev en bestemmelse om, at han skulle foretage rejse eller ægtkørsel, så skulle han dertil have et par heste af en bedre kvalitet, og de blev da også vurderet højere. Bonden skulle have et antal heste, så han kunne udføre det aftalte hoveri, hvor han skulle møde med heste og redskaber. For bonden var hesten det absolut vigtigste dyr, idet den egentlig var det eneste transportmiddel, man havde i mange århundreder. Derfor ved vi også, at hestene var de dyr, der blev passet bedst. Var der et år mangel på foder, ja så var det hestene, der fik først og mest, så måtte de andre husdyr evt. mangle foder. Når en hest var totalt udtjent, blev den som udgangspunkt jaget ud af gården, og den måtte så selv sørge for at finde noget at æde, så lang tid den kunne, og derefter kunne den så lægge sig til at dø et eller andet sted ude på overdrevet eller i skoven. Hesten er næsten helt op til vores tid blevet betragtet som et urent dyr, så der kunne overhovedet ikke blive tale om at slagte eller aflive den - selv ikke for barmhjertighedens skyld. Kun hvis rakkeren kom forbi, kunne man få ham til at aflive og flå den, ingen andre ville overhovedet beskæftige sig med den slags. Selvom bondens heste var dårlige, så blev der dog gjort lidt for at forbedre avlen, idet der i vider og vedtægter var visse bestemmelser om hvilken hingst, der skulle være byhingst, resten skulle kastreres, og det blev normalt også foretaget af rakkeren eller gildereren. Unghingste over 1½ år skulle hele sommeren være tøjret og adskilt fra de øvrige heste, så der ikke skete utilsigtede parringer.

Når vi i vore skifter støder på ordet hest,

så drejer det sig om en vallak, og en mæhr er det samme som en hoppe. I flere egne ser vi, at en hest under 3 år kaldes en plag, enten hestplag eller mæhrplag, i vor tid går man vist ned til 2 år.

Langt de fleste heste var sorte, brune eller røde.

Kvæg

På herregårdene var kvægholdet normalt stort, da de gerne havde rigeligt med foder, de skulle ikke skaffe foder til ret mange heste, så det kom køerne til gode, og så havde de mulighed for at lave både smør og ost af en rimelig god kvalitet. Da Kalø Gods her i foråret solgte køerne ud, fandt man ud af, at der havde været køer på godset de sidste 800 år.

I skifterne ser man ofte, at antallet af køer var mindre end antallet af heste. På en helgård var der ofte 4-5 køer og på en halvgård 2-4, mens en husmand sjældent havde mere end 1 ko. For køernes vedkommende gælder, at deres ydelse var ret minimal set med nutidens øjne, men det er der bestemt ikke noget at sige til, for var der mangel på foder, ja så måtte køerne undvære før hestene. I særligt slemme år kunne det ske, at køerne i løbet af vinteren blev så afkræftede, at de end ikke kunne rejse sig, så når foråret kom, blev de på et bræt slæbt ud på marken, hvor de så kunne få sig lidt at æde, så de måske kunne rejse sig. Barmhjertige bønder har slagtet en ko eller to, inden det kom så vidt, men man har nok til det sidste håbet, at den kunne overleve, for en slagtet ko giver hverken mælk eller kalv. Det var kun hesten, der blev betragtet som et urent dyr, så med hensyn til slagtning af de øvrige husdyr, har der ikke været nogen problemer.

Køerne var på stald om natten, og de blev malket morgen og aften. Efter morgenmalkningen blev de lukket ud af stalden, og byhyrden drev dem så i samlet flok ud på overdrevet. Med hensyn til bytyren gælder nogenlunde de samme regler som for byhingsten med hensyn til udvælgelse.

Bytyren gik på omgang mellem de forskellige bønder, man havde den et år ad gangen, så skiftede den til den næste. Med en lille besætning med en ringe ydeevne kunne man ikke producere ret meget smør, og det var af en meget svingende kvalitet. Overskydende kvæg blev enten slagtet til eget forbrug eller solgt. Det var en af de få indtægtskilder, som en bonde havde, og der skulle jo skaffes penge til forskellige skatter og afgifter. Tyrekalvene blev lavet til stude, hvoraf nogle blev brugt til trækdyr, og resten kunne så slagtes eller sælges, når de havde fået en passende størrelse.

Roedyrkningen blev først påbegyndt omkring 1870, så inden da måtte kvæget leve af hø og halm og evt. lidt korn. Mange steder brugte man lyng til vinterfodring.

I skifterne møder man ordet nød = ungvæg. Deraf kommer formentlig navnet nødset/nøsset = kvægstald. Ungnød betyder altså ungvæg, men når man i nogle skifter finder omtalt både kalve, kvier og ungnød, så må ungnød der betyde ungstude.

I Jylland var kørerne sorte, grå eller sort/gråbrogede, mens der på øerne var flest røde. I Sønderjylland fandtes også korthornsracen.

Svin

Det meste af året blev svinene holdt i skovene, hvor de kunne leve af olden og af det, de ellers kunne finde. Når de var tjenlige, blev de indfanget og slagtet. Man støder undertiden på udtrykket oldensvin eller brændt svin, det var et brændemærket svin, der levede af olden, og det skulle senere bruges som betaling af landgilde. Udbødet so = kastreret/steriliseret so.

På samme måde, som man havde en byhyrde til kvæget, havde man også en svinehyrde i mange landsbyer, men rangmæssigt stod han under byhyrden. Svinene var normalt sortbrogede.

Får og geder

Mange steder støder vi på får i skifterne, og der kan godt være 7-8 eller flere på

en gård. Fårene havde stor betydning for mennesket i mange århundreder. Først og fremmest blev de holdt for uldens skyld, men de havde også stor betydning som slagtedyr. Desuden var fåretalg vældig godt til fremstilling af tællelys, det var næsten deres eneste mulighed for at kunne få lys indendørs i de lange vinteraftener, hvor man ofte beskæftigede sig med at fremstilling af ulden. Fåret er særdeles nøjsomt med hensyn til foder.

Dette sidste gælder i endnu højere grad for geden, som også har været holdt som husdyr. I litteraturen er den flere gange blevet kaldt "den fattige mands ko", og det er nu ikke en dårlig benævnelse, for geden kan give en del mælk. Får og geder blev først og fremmest holdt på de dårlige jorder, hvor græsudbyttet var ringe, for der kunne de sagtens leve. Visse steder har man kaldt dem hedefår.

Fjerkræ

Fra de forskellige aftaler og kontrakter, der findes, ved vi, at der også skulle afleveres høns, gæs og ænder som betaling, så de må have været på de forskellige gårde, selvom vi ikke så ofte møder dem i skifterne. Hønsene har været på den enkelte gård, hvor de kunne give lidt æg og en slagtekylling til den daglige husholdning. Normalt blev de holdt i stalden sammen med kvæget, hvor de kunne sidde oppe på bjælkerne om natten. I første halvdel af dette århundrede gav dette nogle store problemer, da man gik i gang med at bekæmpe kvægtuberkulosen, kvæget blev simpelthen smittet af hønsene, så i dag er det forbudt at holde høns i en kvægstald. Gæs og ænder blev holdt i en samlet flok i og omkring gadekæret, hvor man normalt havde en gåsepige til at passe dem. Vi ved også, at der på nogle herregårde har været et ret stort duehold, da duesteg blev serveret ved mange middage, når herremændene holdt gilde. Duesteg blev betragtet som en af de helt store kulinariske nydelser. I følge historien var det Frederik II, der indførte nogle raceduer fra Ostindien i slutningen af 1500-tallet.

Hunde

Herremændene og de, der havde herlighedsretten, havde mange hunde, når de skulle på jagt. For at beskytte disse rettigheder var der i flere århundreder den regel, at hvis en bonde havde en hund, skulle man hugge det ene ben af den, så den ikke kunne strejfe og genere vildtet. Vi ved fra mange sider, at der har været flere hunde i en landsby, men det er endnu ikke lykkedes mig at finde en hund i et skifte, derimod har jeg i et skifte set, at der var et hundehus og en lænke, så der har nok også været en hund.

Katte

Allerede i oldtiden har katten været holdt som husdyr bl.a. i Ægypten, og den har garanteret også været i landsbyerne her i landet, selvom jeg aldrig har truffet på en beretning om det, men den har været et nødvendigt husdyr for at holde bestanden af mus og rotter nogenlunde nede.

Bier

Der har i flere århundreder været holdt bier, og det sker da også, at man kan finde et bistade omtalt i et skifte, ja, sågar et halvt bistade har jeg set. Bien kunne give honning, som bl.a. blev brugt som sødestof. De fleste steder var et bistade en halmkubbe, som man på den tid selv lavede.

Danske Landbrugsmuseer har i de senere

år gjort et meget stort arbejde for at fremelske og bevare de gamle danske husdyrracer, og i Danmarks Husdyrpark på Oregård ved Bogense kan man se eksemplarer af samtlige gamle danske husdyrracer.

Til sidst nogle "husdyr" som også har været der, men som ikke er omtalt i skifterne, nemlig

rotter og mus, lopper og lus

Vi kender kun alt for godt tilstedeværelse af rotter og mus, da en del arkivalier tydeligt bærer mærke af disse dyrs gnavnende fremfærd mod alt både spiseligt og uspiseligt.

Lopper og lus har huseret på husdyrene og menneskene, og med de trange beboelsesforhold og den altid meget nære kontakt mellem husdyr og mennesker, ja så har det simpelthen ikke kunne undgås, at disse smådyr har været i fast rutefart fra dyr til menneske eller omvendt eller fra menneske til menneske. I dag ved vi, at alle fire omtalte er fremragende smittebærere af en hel masse sygdomme, så man kan let forestille sig, hvordan en smitsom sygdom kunne brede sig med voldsom hast i en familie eller i en hel landsby.

Litteraturliste

Statens Husdyrbrugsforsøg: De gamle danske husdyrracer.

Forskellige ældre bøger om de forskellige dyrearter.

Det står skrevet

selvanmeldelse af Jens Peder Skou, Vibevej 33, 4000 Roskilde ☎ 4635 6260.

Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

Siden nr. 19 har der i bladet SLÆGTEN været optrykt en kort omtale af min slægtsbog, som blev udgivet 1998 i samarbejde med det til bladet knyttede forlag. Selv om denne omtale skabte en hel del interesse for bogen, er det min opfattelse, at en mere fyldig opsats, der kommer lidt nærmere ind på kredsen af personer, vil kunne udvide interessen for bogen. - Så efter aftale med

bladets redaktør, uddyber jeg her denne omtale og fortæller tillige lidt om de hidtidige reaktioner på bogen.

Det omfattende skrift med mere end 300 forfædrepar og 1500 børn (fra 1 til 16 eller ca. 5 kendte pr. fam.) er så vidt muligt skrevet som et besøg hos hver enkelt familie, så vi får et lille indblik i dens historie, og så der ikke blot er tale om en opremsning af navne.

Det kan derfor kun blive en lille smagsprøve på indholdet, der kan bringes her.

Omtalen af min slægtsbog nævner, at mine præsteslægter kan føres næsten helt tilbage til Reformationen. Det var disse slægter, jeg først skrev om, fordi der i forbindelse med slægtens sidste præstefamilie, *Johan Henrik Pedersen* og *Caroline Dorothea Sadolin*, først i Ry og siden i Dover og Veng, skete et klassebrud, der førte over i noget helt andet. Deres datter, *Helene Sophia Pedersen* blev - sandsynligvis ved et uheld - gift med landsbymusikeren. De fik kun den datter, der var undervejs ved giftermålet. Senere blev de skilt, hvorefter *Helene* virkede som jordemor. Datteren *Caroline Dorothea Pedersdatter* giftede sig med gårdmanden *Søren Pedersen* i Svejstrup, der fører slægten til de snesevis af forfædre, jeg har som fæstere under Skanderborg Rytterdistrikt samt til selvejerbønder, herredsfogeder og delefogeder i egnen vest for Århus før den tid.

Nogle af præsterne og deres koner kom selvfølgelig fra andre præsteslægter, men en del kom fra andre samfundsgrupper. Således var forældrene til den kendte præst i Århus, *Christen Nielsen Friis* og hans kone, *Karen Clemensdatter*, købmænd og rådmænd i byen.

På lignende måde kom slægterne *Basballe* og *Hjersing* med. Femte led af slægten *Braad*, *Cecilie Dorothea Braad* blev gift med præsten *Ole Christian Sadolin* og var forældre til ovennævnte *Caroline Dorothea Sadolin*. *Braad*-slægten fører via Sverige til slægten *Schliiter* og derfra videre tilbage til Rostocks protestantiske reformator *Joachim Schliiter*. Med i billedet her hører også slægten *Hurtigkarl*, der kom fra Nibe.

Min farfar, *Peder Laursen Sørensen* kom fra Svejstrup til Hornslet, hvor han i 1883 kom ind i slægten *Skou* ved ægteskab med *Else Marie Sophie Nielsen Skou*, hvis efternavn han tog efter loven af 1904.

Slægten *Skou* kan spores tilbage til slægten *Basse* på Ommestrup Hovedgård ved Mørke, idet Frederik II den 2. oktober

1578 på Skanderborg Slot underskrev et mageskiftebrev mellem Kronen og Birgitte Ejlersdatter Rosenkrantz til Hevringholm, hvori det anføres, at *Basse Nielsen* skal forblive fæster af Ommestrup Hovedgård, som hørte under Hevringholm.

Denne gård er forlængst forsvundet. Allerede i 1608 blev den delt mellem sønnerne, og matr. nr. 1 med min forfar, *Jens Bassesen* fik navnet Ommestrupgård. Fire slægtsled senere giftede én af slægtens døtre sig med *Niels Jørgensen Skou* fra Bale, hvis far, skovfoged *Jørgen Skou* netop kan anes ved Hornslet kirkebogs begyndelse i 1716. I Hornslet kom navne som *Bertelsen*, *Henriksen Knop*, *Laasbye* og *Mols* ind i billedet.

Min morfars forfædre kan spores tilbage til begyndelsen af Helgenæs kirkebog i 1642. Her møder vi blandt andre slægterne *Rosser*, *Knøvel*, *Dinesen*, *Grønfeld* og *Winther* inden to af dem, *Knøvel* og *Winther* fortsatte slægten i Tved Sogn på Mols. Fem slægtled af mine forfædre førte navnet *Knøvel*, medens *Winther* nærmest har været betragtet som fast efternavn, da det generation efter generation til op i vor tid blev brugt af slægten, selv om det ikke nævnes ved dåbshandlingerne. Således emigrerede min morfars ni år ældre bror, *Jens Peder Pedersen* med kone og to små børn til U.S.A. i 1892, hvor de blev stamfædre til en stor efterslægt, som derovre fortsatte navnet *Winther*. På Mols kom slægter som *Bonde*, *Danmand*, *Greve*, *Hellesen*, *Ibsen*, *Stisen* og *Udengaard* ind i billedet. De fleste af dem var fæstere under Isgård, Kvelstrup og Rolsøgård. *Jens Hansen Sparre* kom til Dejret fra Skæring i Egå Sogn, hvor hans forfædre dels var fæstere under Skæring Munkegård og andre af sognets større gårde, dels var selvejerne *Morten Nielsen* og *Niels Mortensen* så langt tilbage som i 1600-tallet. Foruden den almindelige forekomst af vekslende -sen navne møder vi her slægtsnavnet *Gius*.

Efter endt soldatertid fandt min morfar snedker- og tømrersvend *Jens Christian Pedersen* fra Dejret den 19-årige *Anne Kathrine Pedersen* i Sjelle vest for Århus, og hende

måtte han have. Hun var født i Trebjerg i Hvirring Sogn vest for Horsens som datter af skrædder *Anders Pedersen* og *Karen Andersen*. Hans forfædre spores blandt andre tilbage til slægterne *Døes*, *Halgaard* og *Skrædder* i Måbjerg, Navr, Borbjerg, Tvis og Nørre Felding sogne, hvorfra *Anders Nielsen Døes* med familie efter nogen flakken rundt som fæster - blandt andet af en gård i Bøgeskov i Ikast, hvor han tiltog sig navnet *Bøgskov* - endte op i Store Thorlund i Ejstrup Sogn, og det er deres sønnesøn, der rejser til Hvirring Sogn og bliver gift med *Karen Andersen*.

Hendes forfædre kan spores tilbage til "*Gamle Viste*", der ved overgangen mellem 1600- og 1700-tallet fik en større børneflokk, hvoraf en 6-8 stykker blev gamle folk på egnen omkring Klovsborg, Linnerup og Tørring sogne. Jeg kender dem, fordi de stod fadder for hinandens børn. *Karens* og min forfar var *Mads Vistesens* (79 år i 1787) i Linnerup Sogn, hvor han var fæster under Bjerre Gods i Åle. Broderen *Anders Vistesens*, der døde 95 år gammel i 1797 var fæster i Plovstrup i Tørring Sogn. Han var 2 x tipoldefar til den *Anders Viste Andersen*, der slog denne slægt sammen med slægten *Uhrskov* ved at gifte sig med *Anne Cathrine Uhrskov* fra *Uhrskovgård*. En tredje af brødrene var *Christen Vistesens*, der var fæster på gården *Malund* i Klovsborg Sogn.

Mads Vistesens og hans kone *Kirsten Jensdatter* fik 11 børn, hvoraf den ældste *Viste Madsen* døbt i 1734. Ved folketællingen i 1787 stod han som hyrde i Gribstrup i Klovsborg Sogn under Matstrup gods. Hans søn, *Mads Vistesens* giftede sig ind i slægten *Lund* i Honum i Hvirring Sogn og blev en relativt velstående gårdmand der. Det er værd at hæfte sig ved, at den ældste datter, *Charlotte Nicoline* var opkaldt efter gods-ejerfruen, og tre sønner fik navnet *Andreas Emanuel* efter godsejer *Andreas Emanuel Bjørn* til *Rask Hovedgård* i samme sogn. Forklaringen fremgår af det omfattende skifte efter *Mads Vistesens*. Heri anføres en gældspost til konsistorialråd *Hans Gram Bechmanns* arvinger på 600 rigsbankdaler.

Denne var præst i Hvirring og var blevet ejer af *Rask Gods* ved at gifte sig med den unge godsejerenke efter *Andreas Emanuel Bjørns* død. *Mads Vistesens* havde altså lånt penge af godsejer *Bjørn*, der måske i sin tid hjalp ham til gården, og som tak herfor opkaldt børnene efter ham. Måske har *Hans Gram Bechmann* desuden kendt *Mads Vistesens* fra barn af, idet han i en længere årrække var huslærer og husven hos *Thyge Jesper de Thygesen* på *Matstrup*, inden han blev præst i Hvirring. Den spændende historie om præsten, forfatteren og godsejeren *Hans Gram Bechmanns* levned kan der læses meget om andet steds.

En anden del af *Karen Andersens* forfædre spores tilbage til slægten *Bødker* i Åle, hvor de også var fæstere under *Bjerre Gods*, indtil *Anders Nielsen Bødker* i 1792 købte gården. Hans sønnesøn, *Anders Madsen* blev gift med *Mads Vistesens* datter *Sidsel Marie Madsdatter* og var forældre til *Karen Andersen*. Gården i Åle, som *Anders Nielsen Bødkers* bror overtog, blev iøvrigt kaldt "*Banken*", og hans børn tiltog sig efterhånden navnet *Bank*. Antagelig har gården ligget på en banke ned til den vestre side af *Gudenåen*.

Slægten *Lund* kom fra *Lund* i *Tamdrup Sogn*, hvor den ældst kendte, *Niels Sørensen Lund* havde *Bondegården* i *Lund*, hvor han i 1666 blev trolovet med *Kirstine Pedersdatter*. De var 2x tipoldeforældre til den *Karen Andersdatter*, som *Mads Vistesens* i *Honum* var gift med. Hendes mor var datter af bødker og gårdfæster i *Neder Kodallund*, *Christen Knudsen*, der kom fra *Kalhave* i *Hornborg Sogn*, hvor hans bedstefar *Knud Mogensen Bøcher* også var bødker. Han var gift med *Sophie Tangaards*, hvis mor, *Kirsten Tangaards* døde i 1722 104 år gammel i *Hvirring Præstegård*, hvor hun tidligere havde været barnepige.

Søren Nielsen Lund var gårdfæster i *Honum* og gift med *Sidsel Jørgensdatter* fra *Boring*, hvor hendes far var fæster *Jørgen Christensen* og moren *Maren Nielsdatter* fra *Kørup*. Hans søn, den yngre *Niels Sørensen*

Lund var gift med Karen Andersdatter fra Flemming, hvor hendes forældre, Anders Christensen og Maren Sørensdatter havde fæste under Bjerre Gods.

Ind imellem det her, er der mange flere forfædre - nogen af dem meget spændende - men den skøjten hen over tid og personer, jeg her har leveret, vil jeg tro, må være så inspirerende, at der vil være nogen, der gerne vil stifte nærmere bekendtskab med bogen.

Bogen har givet anledning til en række henvendelser og brevvekslinger, som alle er positive. Nogle har vist, at jeg kunne være kommet længere bagud med nogle rødder, andre har henvist til, at jeg ikke har fået alle børnene med, og i et enkelt tilfælde har jeg et par for mange, fordi farens tilnavn ikke altid var med. Alle fejl er uheldige, og hvis der er tale om fejl i anerækken, er de ødelæggende. Heldigvis er der indtil nu kun konstateret to af den slags ude i "et par rodspidser".

Side 139 har jeg rytterbonden Poul Rasmussen i Firgårde gift med Mette Rasmussdatter. Det er sikkert nok, men havde jeg fundet deres giftermål hos Mettes stedfar i nabosognet Veng i året 1700, havde jeg nok ikke været så sikker på, at den gamle smed i Firgårde Rasmus Laursen og hans kone Else Nielsdatter (skifte 1690) var hendes forældre.

Side 198 har jeg, at mine forfædre Jens Christensen Rosser og Anne Olufsdatter den 13. juli 1672 fik døbt den datter Anne, som blev min formor. Hun døde imidlertid snart. I stedet blev min formor datteren af samme navn, der døbt den 9. februar 1676 - tre dage før morens begravelse.

Trods disse fejl, der kun berører en lille del af bogen, håber jeg, at denne selvanmeldelse giver inspiration til at læse *Det står skrevet*.

Se Hans H. Worsøes anmeldelse af bogen i *Personalthistorisk Tidsskrift* 1999:2.

Biskop Wøldikes hustru

af Carsten Friis Fischer, Sct. Jørgens Vej 2, 8800 Viborg ☎ 8662 0205.
Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

Da jeg for 6-7 år siden for alvor begyndte at interessere mig for slægtshistorie - min egen slægt - kom der mange interessante personer frem. Efter min farfar, Holger Friis Fischer, Viborg, var jeg kommet i besiddelse af nogle slægtsbøger vedrørende vores familie.

I en af disse bøger, som hed *Nogle personalthistoriske optegnelser om Jessen-Rygaard slægten fra Vardeegnen*, samlet af Oscar Rygaard i 1924 [maskinskrevet manuskript på landsarkivet i Viborg og Statsbiblioteket i Århus], opdagede jeg hurtigt, at min tip-3-oldefar hed Christopher Kindler, født/døbt 21.9.1743 i Christiania (Oslo), død 18.7.1801 i Nykøbing på Sjælland som byfoged og birkedommer samt vejer og overmåler. Men hvem denne Kindlers hustru var, stod der ikke noget om i slægtsbogen.

I Falk-Jensen og Hjorth-Nielsens værk om jurister, *Candidati og Examinati Juris 1736-1936*, fandt jeg hustruen, Maria Sophie Frederikke Wøldike, født/døbt 27.9.1757 i Tårnby på Amager, død 8.4.1830 i København; hun var datter af Christopher Wøldike (1719-1761), sognepræst i Tårnby, magister og provst, og hustru Elisabeth Lund (1732-1784). - At der så stod, at Christopher Kindler 1781 boede i Torpe, formentlig i Hallenslev Sogn, er en mindre graverende fejl; han boede i Torpe i Boeslunde Sogn ved Korsør!

Følgende Wøldike-litteratur dukkede op: Christopher Giessings *Nye Samling af Danske-Norske og Islandske Jubel-Lærere*, 1. del, 1779, J.C.L. Lengnicks *Stamtavle over Familien Wøldike fra 1863 i Genealogier over adelige og borgerlige Familier*, 3. samling, I,

1859-64, *Slægtstavlesamlingen*, 1931, udg. af Dansk personalhistorisk Institut, Th. Hauch-Fausbølls *Slægten Wøldike*, 1943, og Poul Nedergaards *100 danske præsteslægter*, 1954. - Slægten Wøldike stammede fra Neubrandenburg i Mecklenburg-Strelitz og hævdes på mødrene side via slægten Böhme at stamme fra den tjekkiske militærgeni Jan Zizka, kendt fra det berømte slag ved Prag 1420.

Biskop Wøldikes hustrus herkomst

Nævnte Christopher Wøldike var søn af Viborg-biskoppen Andreas Pedersen Wøldike (1687-1770) og hustru Anna Maria Christophersdatter Kruse (1688-1748).

Andreas W., der er biograferet i *Dansk biografisk Leksikon*, alle 3 udgaver, blev født i Sommersted i Sønderjylland, hvor faderen var præst og leder af Sommersted Latinskole, hvorfra Andreas 1702 blev indskrevet/immatriculeret ved Københavns Universitet, hvor han 1703 tog baccalaurgraden og derefter studerede i Tyskland - ved universiteterne i Wittenberg og Jena. 1709 blev han kapellan ved den tyske Skt. Maria Kirke i Helsingør, og efter at begge byens sognepræster var døde af pesten 1711, blev Andreas W. sognepræst ved den danske Skt. Olai Kirke i Helsingør.

Wøldike blev 1733 udnævnt til sognepræst ved Holmens Kirke i København og provst, men 1735 forflyttet til Viborg som biskop.

Men hvem var hans hustru, min tip-5-olde-mor, Anna Maria Christophersdatter Kruse, der alle steder anføres født 1688 og død 6.6.1748 - men uden fødestedsangivelse.

Parrets vielse er indført i kirkebogen for Vor Frue Sogn i København 28.6.1712 således: Viet i huset hr. Andreas Wøldike, sognepræst til Sct. Olai Kirke i Helsingør, og mademoiselle Anne Marie Christophersdatter. - Denne oplysning gav ikke noget epokegørende nyt.

Sidste år prøvede jeg for sjovs skyld at se i *Danmarks Kirker, Frederiksborg Amt*, 1.

bd., udgivet af Nationalmuseet 1964. - Det kunne jo være, der stod noget om Andreas Wøldikes ophold i Helsingør. Umiddelbart regnede jeg dog kun med, at der stod det sædvanlige om ham.

Stor blev min overraskelse, da jeg side 258 fandt følgende under Helsingør Sct. Olai Kirkes bevarede gravsten:

32) Før 1733. (Andreas Wøldike og) hustru Anna Maria Christophersdatter, født i *Rudkøbing* 21. dec. 1688. Rødlig kalksten, 235 x 151 cm, latinsk indskrift med fordybede versaler og skønskriftsbogstaver i tværlinier. Størstedelen udslidt og kun hustruens personalia levnet

At Wøldike, der jo før konens død 1748 var blevet biskop i Viborg, ikke benyttede begravelsen fremgår af en pudsig tilføjelse nederst på stenen (ligeledes på latin, her oversat): ... hvis ikke han havde været forhindret af stedets fjernhed, eftersom han 15. juli 1735 blev udnævnt til biskop i Viborg.

.... stenen lå tidligere midt i kordøren ..., men nu i gulvet under orglet.

Aner i Rudkøbing

Efter at have ledt efter biskoppens hustru i flere år måtte jeg straks undersøge Rudkøbings kirkebog, der heldigvis begynder 1686 - blot 2 år før den eftersøgte fødsel.

Under Dom. 4. Advent 1688 ses flg. dåb: Anne Maria, Christopher Skræders datter. Blandt fadderne nævnes Anna, Johan Kruses hustru.

Biskoppens hustru hed jo også Kruse til efternavn. - Forklaringen herpå og beviset for sammenhængen fandt jeg i kirkebogens begyndelsesår under viede 11.6.1686: Blev viet Christopher Hansen, barnefødt her i Rudkøbing, og Elsebet Johansdatter Kruse, som og er født her i Rudkøbing, hvis begge forældre bistoede.

Christopher Hansen, skrædder, ses død/begr. 26.4.1703 i Rudkøbing.

Anne Maria Kruses mor, Elsebet/El-sabeth Johansdatter Kruse, født ca. 1665 i Rudkøbing, var datter af: Johan Henriksen Kruse, født ca. 1637 i Eckernförde i Slesvig,

død 1710 i Rudkøbing, begr. 28.10. inde i kirken; han var skipper, købmand og kirkevæрге, fik først 26.4.1670 borgerskab i Rudkøbing, hvor han 1682 var byens 6.-største skatteyder! - Han var gift 3 gange, moderen til Elsebet var hans første kone, Maren Pedersdatter, død ca. 1680, datter af Peder Rasmussen Møller i Rudkøbing.

Jeg har siden fundet ud af, at der i Eckernförde-området i 16- og 1700-tallet var mange med navnet Kruse, skibsbyggere og købmænd. Men trods ihærdig brevveksling med diverse instanser er det endnu ikke lykkedes at finde faderen til Johan Kruse.

Denne artikel er ikke ment som en professionel redegørelse, men kan dog vise, hvad

man som amatør kan udrette ved dygtighed og held!

Ole Bech Knudsen, Århus, takkes for mange oplysninger fra Rudkøbing-skifter - afskrevet i ledige stunder på landsarkivet i Odense, efter at jeg "tilfældigvis" havde nævnt min opdagelse for ham.

Kilder

T.O. Achelis: Sommersted Latinskole, i *Personalthistorisk Tidsskrift*, 8. rk., 4. bd., 1925, s. 233 ff.

Chr. Kiilsgaard: Rudkøbing, bd. 1-2. 1949-55.

P. Severinsen: Viborg Domkirke med Stad og Stift i 800 Aar. 1932.

Valdemar Sejr igen

af Flemming Aagaard Winther, Bgm. Drewes-Strasse 23, D-24119 Kronshagen.

☎ 0049 43158 0433. Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

Som det vel efterhånden er almindeligt bekendt, er Danmarks Adels Aarbog ikke særlig brugervenlig på grund af utallige tilføjelser og rettelser - spredt over mange årgange. Nogle af dens oplysninger er også indbyrdes modstridende, så man tvinges til at vurdere pålideligheden af stamtavlernes kildemateriale. Et grimt eksempel er de forskellige *Munk*-slægter, i vores sammenhæng *Vinranke-Munk*. Den omfatter så mange personer på grænsen til bondestanden, at det allerede for samtiden har været svært at gennemskue familie-sammenhængen.

I SLÆGTENs nr. 19 har Anton Blaabjerg (herefter AB) gennemgået Adelsårbogens finurligheder omkring Jørgen Pors' mor-mor uden dog at nå til noget entydigt resultat vedrørende hans afstamning fra Enevold Kruse til Ballegaard. Hvad der sker længere tilbage, fortaber sig i sidste ende i middelalderens mørke; men som AB konkluderer, synes det i hvert fald muligt at sikre anelinien til det nye Valdemar Sejr-hæftes Enevold Pedersen Kruse til

Ballegaard ved Mariager, død 1497, og hustru 3.09 Kirsten Ovesdatter (Reventlow), hvis mor var 3.08 Gissel Henningsdatter Podebusk; sidstnævntes sjældne fornavn benyttes da også i ABs argumentation. - Hertil bør nævnes, at Aage Brask på s. 67 i sin bog *Kjellerup - en jydsk Herregaard fra Vikingetid til Nutid* (Munksgaard, Kbh. 1943) betvivler dele af Adelsårbogens stamtavle over Kruse-slægten (årg. 17, 1900, s. 243 f.).

I Adelsårbogens Kruse-stamtavle angives s. 244 (uden at det er rettet senere), at Anne Kruse, død 5. okt. 1534 og begravet i Viborg Domkirke, er datter af Enevold og søster til Christoffer Kruse (hæftets 3.10) til Vingegaard m.v. Anne Kruses død og begravelse refereres efter Pontoppidans *Marmora Danica*, bd. 2, 1739, s. 205, nemlig efter en nu forsvunden gravsten i domkirken. - Annes mand Jens Munk er efter Adelsårbogens årg. 22, 1905, s. 308 en *Pederson* af Havbro-linien. Han er antagelig en af de lavadelige, der har måttet tjene til livets ophold som foged hos mere heldige

standsfæller. Vel i kraft af hustruens slægt er Jens Pedersen Munk blevet begravet blandt de fornemme i Viborg Domkirke. Hans eneste kendte bror Søren Pedersen Munk har en hel del efterslægtslinier, der i mange tilfælde ender i *ufri* stand, helt analogt til Harbou/Pors-linien.

Vender vi nu tilbage til Jørgen Pors' egenhændige anetavle, er mit forslag, at han kun har en enkelt "smutter" i teksten, nemlig at han kalder (sin oldefar) Else Munks far *Niels* i stedet for *Jens*. Denne kan udmærket have tjent Otte Nielsen Munk på Gjessinggaard, som var hans fætter, og det bliver så hos Jørgen Pors til "vdi giesinggaard". Ottens børn, bl. a. Niels, og dennes børn igen er så velkendte, at det er usandsynligt, at en Else "Nielsdatter" Munk kan indføres blandt dem, som

Jørgen Pors' tavle (taget bogstaveligt) opfordrer til. - En anden mulighed er, at Pontoppidan har en fejl i fornavnet i *Marmora Danica*, der jo er den eneste kilde til *Jens*. Så er Jørgen Pors' tavle - ret forstået - korrekt!

Vedrørende Jørgen Harbous to hustruer kan Adelsårbogens 7 kendte børn uden problemer fordeles med Christian og Gissel født 1560'erne af første og Margrethe (født senest 1570-75) af andet ægteskab. De øvrige børn hed Otte, Kirsten, Anne og Niels.

Det ville jo have været rart at kunne skimte opkaldelsesreglerne fra tidens bondeslægter her; men adelen fulgte dem ikke slavisk, og desuden må vi regne med, at der yderligere har været tidligt døde børn imellem.

Præsteindberetninger - en guldgrube for slægtsforskere

af Holger Hertzum-Larsen, Hovedgaden 32, Nr. Nissum, 7620 Lemvig ☎ 9789 1307.
Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

Opmærksomheden henledes på, at de til landsarkiverne afleverede bispearkiver (med registraturer på læsesalene) kan indeholde præsteindberetninger, som kan være til stor nytte i slægtsforskningen, specielt hvis der arbejdes med præstefamilier eller fremtrædende bondeslægter, da indberetningerne ofte fortæller om f.eks. senere forsvundne gravsten i kirkerne.

Bispearkivet fra Ribe indeholder findes således indberetninger fra 1760'erne til biskop Bloch; og disse indeholder flere egentlige stamtavler, der viser slægtsforbindelser mellem præster og storbondeslægter.

Typisk er følgende personalhistoriske afsnit af præsten i Hemmet H.J.C. Lemvigs skrivelse 12.5.1766 til biskop Bloch (her lettere normaliseret):

Additamenta til min relation om præsterne i Hemmet og Vium sogne, hvilke jeg agtede ej at være betydelige og derfor ej

indrykkede i min efterretning, men dog nu her meddeles, for om deraf kunde have nogen oplysning.

I.

Hr. Jacob Holms bryllup med hr. Søren Nielsen Gluds, præst her i kaldet, hans datter Giertrud Sørensdatter Glud stod her i Hemmet Præstegård Dom. 7 post Trinitatis Ao 1666. Med hende avlede han de meldte 5 børn 3 sønner og 2 døtre:

- 1 Johanne Jacobsdatter Holm, døbt i Hemmet Kirke d. 7. juni Ao 1667, som efter sin faders død, og hans successors hr. Thomas Erichsens død, som her kun var præst i 13 uger, fik hr. Thure Terchildsen til ægte d. 29. decbr. 1685.
- 2 Jacob Jacobsen Holm døbt d. 11. febr. Ao 1669. Han kom siden til Norge, fik der på Moumgård jomfru Ide Sophie til ægte, som var en datter af hr. Peder

Jensen Riiber, sognepræst til Ølgod og Strellev menigheder her i Øster Herred. Deres søn er hr. doctor Holm i København, hvilket jeg i min relation reden har meldt om.

- 3 Lauge Jacobsen Holm, født d. 6. april 1670, døbt d. 10., om ham vides her ej noget at melde.
- 4 Kirstine Marie Jacobsdatter Holm, døbt her i Hemmet Kirke Dom. 3 post Pascha Ao 1673, hun døde kort derefter og blev begravet Festo Ascensionis Christi samme år 1673.
- 5 Søren Jacobsen Holm blev døbt Dominica 1ma post Trinit Ao 1677.

II.

Hr. Jacob J. Holms successor var Thomas Erichsen Paaske, kaldes og her i nogle bøger Thomas Erichsen Vium, fordi han var født i Vium, var her præst i 13 uger. Ligger begravet midt i Hemmet Kirke straks ved Korsdøren, hvor der læses på hans ligsten følgende ord: Her hviler i Herren hæderlige og Wellærde Mand S: Hr. Thomas Erichsen Paaske, fordom Skibs Præst, siden kort Tid Sogne Præst til Hemmet og Vium, døde d. 24 Febr. Ao 1681. Ætatis 53. Gud give hannem en glædelig opstandelse.

III.

Hr. Thure Terchildsens epitafium er indsat på den søndre side i Hemmet kirkemur, hvorpå er at læse følgende ord: Her under hviler udi Herren Den ærværdige og Wellærde Mand Hr. Thure Terchildsen, fød i Varde Ao 1640. Rector samme stæds 17 Aar, derefter Sogne Præst til Hemmet og Vium Sogner 26 Aar, har haft 3 Hustruer, med hvilke han avlede 13 børn, døde d. 9 May 1709 ætatis 69. Gud give ham med alle troende Christne en glædelig og ærefuld opstandelse paa den yderste Dommedag.

IV.

Hr. Thure Terchildsens 2den kone, som han fik da han var kaldet fra Varde her til

Hemmet kald, var Johanne Jacobsdatter, hr. Jacob Jacobsen Holms førstefødte datter her af præstegården. Deres bryllup stod her i præstegården d. 29. december 1685, da de bleve copulerede af hr. Niels Hansen Ahrensberg, da sognepræst til Varde menighed. Samme hr. Ahrensberg havde en søn, som siden blev præst til Hvejsel og Givskud menigheder. De avlede kun en datter sammen, som blev født d. 4. marts 1687 og døbt d. 9. ejus. og kaldet Maren Thuresdatter. Hun fik Niels Biugom til ægte, som da boede i Tarm, men siden blev ejer af Viumgård. Deres copulation stod her i Hemmet Præstegård d. 28. oktober Ao 1705, da de blev viede af mag. Ancher Sørensen, sognepræst i Bork. Disse avlede ligemåde kun en datter sammen, nem.: Constance, som fik og endnu har Christen Krarup på Dejberglund til ægte. Samme mad. Krarups moder Maren Thuresdatter, Niels Bygoms kone, døde her i Hemmet Præstegård først i juli måned Ao 1707, og blev derpå begravet i Hemmet Kirke midt på kirkegulvet, hvor der på hendes ligsten er at læse følgende ord: Her under hviler udi Herren den hæderbaarne Gud og Dyd Elskende Matrone nu Salig Maren Thures Daatter, som var fød i Hemmet Præstegaard d. 9. Marti Ao: 1686 kom i Ægteskab med den Høyagtbare og velfornemme Mand Sr. Niels Jensen Bygom af Tarm d. 28. Oktober Ao 1705, avlede med ham i samme Ægteskab en Daatter, døde i Hemmet Præstegaard Ao 1707 i hendes Alders 21 Aar. Gud give hende med alle troe Christne en glædelig og ærefuld Opstandelse.

NB: Observeres at her på ligstenen står, at ommeldte Maren Thuresdatter var fød d. 9. marts 1686, da jeg dog finder, at hendes egen fader i den gamle kirkebog med egen hånd har skrevet, at denne hans datter blev døbt d. 9. marts, ej 1686, men 1687, som er det retteste og rigtigste. Han har selv skrevet, at denne hans datter blev begravet d. 7. juli 1707. Men at komme til hendes moder hr. Thures 2den kone

Johanne Jacobsdatter Holm igen, da finder jeg i døbebogen skrevet af ham selv disse ord, Ao 1689 d. 29. august blev begravet min dydige hustru Johanne Jacobsdatter Holm. Altså levede de kun hen mod 4re år sammen i ægteskab.

[V findes ikke].

VI.

Hr. Morten Friises farbroder var hr. Hans Friis sognepræst i Wilslev ved Ribe, hvor nu hr. Knud Lang er, som uden tvivl giver underretning om ham og hans bekendte børn.

VII.

Hr. Jep Tarm, sognepræst til Oddum menighed og provst over Nr. Herred, døde efter 13 års sygeleje, da han havde været præst i Oddum henved 40 år, Ao 1732 d. 27. januar. Hr. Berthel Aggerholm succederede ham, var tilforn i 8 år hans adjunctus, havde hr. Jep Tarms datter til ægte, Birgitte Jepsdatter, som efter hr. Berthels død fik og nu har hr. provst Helsted til ægte. Hvorom vel hr. Høyer præst til Oddum giver videre efterretning, siden han derom med mere har fået fuldkommen efterretning, imidlertid dersom det skulle fejle, så sender jeg hermed til videre oplysning hr. B. Aggerholms testimonium, som blev oplæst i hans ligprædiken, og er her hans levnedsløb. Dette finder jeg dog ved denne lejlighed bekvem til at erindre, at hr. Jep Tarm i Oddum og hr. Jacob Holms søn fra Hemmet, Nom: Jacob Jacobsen Holm, fader til hr. doctor Holm i København, havde 2 søstre, hr. Peder Jensen Riiber, præst til Ølgod hans døtre, og altså er hr. professor Holm i København og provstinde Helsted i Lønborg kødelige søskendebørn.

VIII.

Hr. Urban Bloch, præst i Ål i Vester Herred, broder til hr. Niels Jensen Bloch her i Hemmet, blev præst til Ål menighed Ao

1725 da hans formand Rasmus Jensen Lassen døde samme år dagen for Christi Himmelfartsdag. Han havde til ægte amtsforvalter Jens Christensen i Ribe, som ejede Steensgård i Fyn og byggede Lundgård ved Ribe, hans datter, nom: Anne Jensdatter. De avlede sammen en søn, som nu er residerende kappellan i Sæby i Børglum i Aalborg Stift, hedder Jens Christian Lassen. Foruden denne søn havde de 2de døtre sammen, hvoraf den ene fik hr. Eilskov i Ål, og den anden fik hr. Niels Bloch i Hemmet. Deres faders hr. Lassens successor var hr. Urban Bloch, som fik deres moder, hr. Lassens enke Anne Jensdatter, til ægte, men avlede ingen børn tilsammen. Hr. Urban Bloch døde Ao 1734. Ham succederede hr. Eilskov, hvorom der siden gives videre efterretning. Her kan jeg ej forbigå at melde følgende, i fald det ikke af hr. Holm, nu præst i Ål indberettes: At hr. Lassens formand eller præandecessor skal have heddet Hans Paludan, som fik sin kone, da hun var i 15tende år, de avlede sammen 15 børn, og skete det, at da hun lå i barselseng med det 15 barn der en søndag medens hr. Paludan stod på prædikestolen i Ål kirke og prædikede, opkom en hastig ildebrand i præstegården, hvor kun en karl var hjemme, som tog barselskonen i håret, trækkede hende ud af sengen for at redde hende, men da hun kom ud og savnede sit barn, rendte hun ind i ild og røg efter det, og de begge bleve frelste af ilden uden skade. Hele præstegården blev da afbrændt, hvilket forårsagede, at kongen forærede kongetiende til Ål Præstekald, og sognefolkene lovede at give ham godvillig 2de offerdage om året mere end de 3de sædvanlige. Hvilket efterkommerne har haft gavn af, da samme skik endnu holdes ved lige.

IX.

Af foregående erfares, at Cecilia Marie Lassen, hr. Niels Blochs kone, hans broders hr. Urban Blochs stiftatter, var en datter af hr. Rasmus Jensen Lassen, præst

i Ål, og hendes moder var Anne Jensdatter. Hun blev født i Ål Præstegård d. 30. april 1713, blev gift med hr. Niels Bloch Ao 1731, som 2 år derefter blev præst i Maltbæk, hvorom tilforn er meldt i min relation.

X.

Nuværende præst Hans Jørgen Lemvig har avlet med sin hustru Karen Jensdatter Rabech 8te børn, som er følgende 4re sønner og 4re døtre:

1. Caspar Jørgen Hansen Lemvig, født 13. januar 1749, blev døbt 17. ejusdem i Hemmet Kirke af mag. Lauge Pedersen, sognepræst til Sdr. og Nr. Bork og provst i Nr. Herred.
2. Mette Sophie født d. 14. decbr. 1749, døbt 19. ejud., hun døde af et slag 1750 d. 7. maj, som var Christi Himmelfartsdag, da hun var 20 uger og 3 dage gl.
3. Mette Sophie Hansdatter Lemvig blev født 27. april 1751 ved midnatstid; blev døbt 3. maj.
4. Mette Marie blev født 1752 d. 5. december om formiddagen klokken 10 slet, hun blev døbt d. 11. ejusdem og givet navn efter præstekonens moder, ligesom det forrige barn blev opkaldt efter præstens moder.
5. Jens Hansen Lemvig blev født klokken 7 om morgenen d. 25. sept. 1755 og ofret Gud i dåben d. 1. oktober og opkaldt efter moderens fader, Jens Christensen Rabeck.
6. Johan Christian, født d. 3. april 1758 ved solens opgang, blev døbt d. 9. april.
7. Jørgen Hansen Lemvig er født 1760 d. 6. marts klokken 4re om eftermiddagen, døbt d. 13. ejusd. af provst Helsted i Lønborg.
8. Johanne Hedevig Lovise født klokken 8te om formiddagen d. 16. decmbr. 1762, døbt d. 19. decmbr. og opkaldt efter sl. hr. grev Johan Ludvig v. Holstein og hans frue grevinde.

XI.

I sakristiet af Hemmet Kirke var et lig indsat, som Ao 1753, da Hemmet Kirke blev repareret, blev nedsat i jorden i kappellet, men den på ligkisten værende løse blikplade lod præsten hænge på muren, hvorpå står følgende ord:

I denne bolig findes een bedydet Siæle boelig, Hvis Rygte mindes uden Meen. Hun meente Gud det troelig. Sal: Ingeborg Jacobs Daatter, fød Ao 1601. Er første gang kommen i Ægteskab med sin Salig Mand Anders Jeversen, Foget over Romsdahlen i Trundhiems lehn, ved hvem hun avlede børn. Ao 16... er hun anden gang kommen i Ægteskab med den hæderlige, agtbare og meget fornemme Mand Jever Jensen Bandtsbil, med hvem hun har levet et meget ærligt og kierligt Ægteskab; til han forgangne Aar April af Gud er bortkaldet fra Jordisk uroe til himlens hviile. Hvor hun Aprilis Wdi dette Aar MDCLXXVIII og er bleven paa Siælens Wegne opfordret. O vel evindelig O du. At leve vel og salig døde Som saa i Werden levede, Det er den beste gave At hos Din Salig Husbond nu Som mand paa denne Werdens Løn Du Himmel fort? er bleved Sig ønske kand at have. At leve vel udødelig I Graven Dig kand gjøre men vel at døde det Dig og mig Til andet Liv skal føre. - NB. Data og årstal findes ej på pladen udførte.

Jeg har og nøje efterset den gamle døbebog, som går fra 1664, men finder hverken, at de her meldte er her copulerede eller begravede, så at jeg slutter, at dette lig må være ført hertil anden steds fra.

XII.

Endnu findes et epitafium indsat i kirkemurens nordre side, hvorpå står følgende ord: Her under hviler den Welærværdige og Høylærde Mand Sl: Hr. Morten Christensen Friis, forrige Sogne Præst for Hemmeth og Vium Menigheder i 22 Aar og Provst i Nør Herredt i 8te Aar, fød i Thorstrup Præstegaard Ao 1686 d. 12 Juli, død i Hemmeth Præstegaard Ao 1731 d.

30 May. Med sin Elskelige Hustrue, den Dydædle og Gud Elskende Matrone Sal: Ide Peders Daatter Deiberg, fød i Deiberg Præstegaard Ao 1657 d. 6 May, død i Hemmeth Præstegaard Ao 1737 d. 3 Julig. Levede tilsammen i et fornøjelig Ægteskab dog uden Livs Arvinger i 22 Aar. Psalm 68, v. 20.21.

Ligeledes hviler her uden fore den fordom Welærværdige, nu S: Hr. Peder Nielsen Bruun, barnfød i Varde d. 9. Novbr Ao 1701, kaldet til Sogne Præst for Hemmeth og Vium Menigheder d. 9 Novbr 1731. Derefter kommen i Ægteskab med sin elskværdige Dyd Elskende Hustrue Margarethe Thures Daatter, med hvilken han levede i Ægteskab i 13 Aar og midlertid

avlede 7 børn, døde d. 4. Februar udi hans Alders 43 Aar. Stat lidet her, og tænk Dig om, for hvo dette Gravskrift læser. Dit Liv en Røg en avne er, som Winden snart bortblæser. Men slukkes her det Liv som Wande boblen ud. Du evig lever der som Lammets dyre brud.

XIII.

Inskription på klokken; i Hemmet tårn findes ingen inskription på klokken der hænger, men på Vium klokke findes nogle munkebogstaver som aparte hermed findes af en anden udskevne siden jeg selv ej kunne komme så højt op på stien til klokken.

Vestjyske præsteslægter

af Holger Hertzum-Larsen, Hovedgaden 32, Nr. Nissum, 7620 Lemvig ☎ 9789 1307.
Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

I arbejdet med vestjyske præsteslægter er jeg stødt på uoverensstemmelser vedrørende Peder Clausen, præst i Ål Sogn 1623-73.

H.H. Fussing har ret, når han i *Personalhistorisk Tidsskrift*, 1944, side 57, skriver, at Peder Clausens første hustru hed Elisabeth.

Derimod mener Wiberg i sin *Almindelig dansk Præstehistorie*, at hun hed Maren Nielsdatter og var formandens datter. Det samme mener O. Nielsen i *Historiske Efterretninger om Vester Horne Herred*, hvor han som begrundelse her anfører, at Niels Madsen [fejl for Villadsen, se Kjærgård Birks tingbog 15.11.1633] giver hr. Peder Clausen afkald for arv, hans hustru kunne tilfalde efter hendes salig fader og moder, hr. Niels Philipsen og Katerina. Dette afkald skulle være begrundelse for, at Peder Clausens hustru også var datter af formanden i embedet, men det er det ikke et endegyldigt bevis for.

Derimod beviser indførslen 29.11. samme år, at Peder Clausens første hustru

var datter af Niels Philipsen, men ikke Maren, men *Elisabeth*.

Hvad angår Peder Clausens anden hustru Maren findes følgende i Slavs Herreds tingbog 12.1.1665, side 4b ff.:

Hans Mogensen i Galthoe et vidnesbyrd: For retten fremstod hr. Peder Clausen i Ål Præstegård for en besiddende dom og ret, gav til kende, at han og hans hustru, Maren hr. Peders, var skyldig blevet Hans Mogensen i Galthoe fire og tyve rigsdaler, hvorfor til dets udlæg og betaling, for sig og sin hustru, fornævnte Maren hr. Peders, og deres arvinger med deres fri vilje og velberåd har forundt og afhændet til Hans Mogensen i Galthoe og hans arvinger en gård i Vejrup i Lindknud Sogn, som Christen Pedersen påboede, og nu står ganske øde, skylder årlig en tønde rug, et svin, fire skæpper havre; hvilke forskrevne gård Maren Nielskone i Obling blev udlagt i hendes gælds betaling efter salig Erik Juels død efter lodseddels formelding, dateret Viborg den [dato ikke indført] juni anno 1657, og med kommissærernes, velbyrdige Erik "Linqust" og Niels

Parsbergs egne hænder underskrevet. Og nu siden er hendes datter, fornævnte Maren hr. Peders i Ål Præstegård arvelig tilfaldet i Obling efter lodseddels formelding, dateret Obling d. 28. okt. år 1663, og underskrevet Christen Nielsen Obling på sin egen vegne, Jens Jørgensen Jelling på sin egen vegne og på Kirsten Nielsdatters vegne og Niels Nielsen Hieboe på hr. Peder Clausen i Ål Præstegård hans vegne. Og til vitterlighed Aksel Nielsen "moneripp", Peder Larsen egen hånd, Niels Christensen egen hånd, Las Nielsen egen hånd, Claus Chrestensen egen hånd. Hvilke fornævnte gård med al sin rette tilliggelse, som dertil ligger, og af Arilds tid tilligget har o.s.v.

Samme dag skødede hr. Peder og Maren, hr. Peders, en gård i Lindknud Sogn, Hovborg kaldet, til Peder Ebbesen i Pugelund til betaling af en gæld på 110 rigsdaler. Den gård, de skøder, var tilfaldet Maren Nielskone i Obling i hendes gælds betaling efter salig Erik Juels død efter lodseddels formelding, dateret Viborg den .. juni 1657, og siden er hendes datter, Maren hr. Peders i Ål Præstegård, hans hustru arvelig tilgjort, Obling den 28. oktober 1663, underskrevet af Christen Nielsen Obling på egne og broderbørns vegne, Niels Heboe på hr. Peder Clausens vegne, Jens Jørgensen Jelling på sin egen og Kirsten Hansdatters vegne.

Denne Maren Nielskone i Obling var Maren Jensdatter, datter af herredsfogeden Jens Christensen i Nebel Sogn. Se min bog *Niels Pedersen og Ingeborg Christensdatter i Janderup*, 1989, bilag side 106. Maren Jensdatter var gift med Niels Nielsen Obling, og havde foruden Maren, Peder Clausens, en datter Anne Nielsdatter, der første gang var gift med Jens Jørgensen Jelling og anden gang med biskop Ancher Anchersen.

Anne Nielsdatter fik ingen børn, og 4. august 1702 anmodede hun kongen om tilladelse til at dele sine midler til bl.a. hr. Hans' i Ål [Hans Nielsen Paludan/Kjær] hans tvende børn, nemlig Ancher og Anne Lisbeth. Se min bog *Jydske domme og dokumenter 1440-1700*, 1998, side 505 ff.

Følgende tingsvidne af Kjærgård Birks tingbog 4. februar 1670, side 99b, omtaler også Maren Nielsdatter i Ål Præstegård:

For tingdom stod Jens Christensen Gundersbill i Borup på sine egne og sine søskende, som er Mette Laskone i Obling, Johanne Houles i Toftum og Anne Bertels i Nordenå, såvel og på Maren Nielsdatter i Ål Præstegård, deres vegne og begærede et uvildigt vidne af efterskrevne dannemænd, om det er dem ikke vitterligt, at fornævnte Jens Christensen og bemeldte kvindepersoner er fuld trediemand til salige Cathrine Hermansdatter, salig Jens Knudsen Færgemands efterleverske af Husum, eftersom Jens Christensens moder og forne Cathrine Hermansdatters fader var født søskendes børn, som her hedder Terben Nielsen og der [i Husum] Herman Nielsen.

Da fremkom Christen Lassen i Obling, Hans Nielsen i Kjærgård, Simon Nielsen i Grerup, Peder Nielsen ibid, Niels Nielsen i Børsmose, Hans Christensen ibid, Simon Hansen i Børsmose og Niels Hansen i Kjærgård og vidnede endrægtig med opholdne fingre og ed, at det er dem i sandhed vitterligt, at fornævnte Jens Christensen Gundersbill, hans moder og hendes søskende, født i Obling, var fuldsøskendebørn til Terben Nielsen, som i Husum kaldes Herman Nielsen, murmester, og er fornævnte Jens Christensen og bemeldte kvindepersoner og deres medarvinger fuld trediemand og rette fødte arvinger i byrd og blod til salig Cathrine Hermansdatter, salig Jens Knudsen Færgemands hustru af Husum. Jens Christensen på sin og sine medarvingers vegne var tingsvidne begærende. Og stod Laust Lassen med Jens Christensen idag til vedermåls ting, der dette vidne blev beskrevet.

I den norske slægtsbog, *Slægten Aall*, bd. 1, 1908, af Haagen Krog Steffens omtaler han side 9, at Niels Willadsen 2. april 1612 får fæste på slægtsgården efter faderen. Helt nøjagtigt står der i Riberhus lens jordebog:

1611-12. Niels Willandsen i Skjødstrup fæstede den våning, som hans fader Willandtz Søffrensen fradøde, og hans moder Jehanne

Willandtz ham oplod, og skal holde hende sin ophold udi hendes livstid, gav 12 rdl. Se min bog *Kronens gårde og bol i Vester Horne herred og Kærgård birk 1562-1643*, 1998, side 18.

Det er mærkeligt, at Krog Steffens ikke omtaler, at Jehanne Willandtz to år senere, 30. september 1614 på Kjærgård birketing aflagde bekendelse, der sikkert var afpint

hende. Hun tilstod, at hun drev sine trolddomskunster sammen med Maren Knuds i Skødstrup og Anne Thameskone i Gedbjerg; de tog livet af Oluf Knudsens søn Mikkel i Børsmose o.s.v. Hun blev samme dag brændt. - Se H.K. Kristensens artikel i *Fra Ribe Amt*, bd. 8, side 143 ff., samt Viborg Landstings dombog 1617C (11.10.), side 362.

Egmont og Møn

Fra SLÆGTEN nr. 21, 2000.

Rasmus Poulsen, f. ca. 1759, d. 1816, gårdmand i Algestrup i Sdr. Asmindrup Sogn. Gift senest 1785 med Karen Nielsdatter, f. ca. 1765-66, d. efter 1801. - Blandt mindst 6 børn 2 døtre:

Maren Rasmusdatter, ca. 1792-1867. Gift 3. gang 1830 i Kvanløse med Ole Christensen, ca. 1799-1875, husmand på Havremarken i Kvanløse Sogn.

Johanne Marie Olsen, 1831-1900 (19.3. på Kbh.s Kommunehospital). Gift med Friedrich Christian Theodor Abel, f. 7.1.1830 i Kbh. (Skt. Petri), d. 1902, nagelsmed på Christianshavn.

Anna Elisabeth Abel, 1869-1953. Gift 1900 med Edmundt/Egmont Harald Petersen, 1860-1914.

Ved forrige århundredskifte havde bogtrykkeren Egmont H. Petersen (1860-1914) ved flid og sparsommelighed arbejdet sit trykkeri frem til en plads blandt Københavns største og mest moderne indrettede. I hans dødsår - kort efter hans død - blev trykkeriets kendte ejendom Gutenberghus nær Rundetårn taget i brug. - 1904 startede han udgivelsen af ugebladet *Hjemmet*, som stadig lever i bedste velgående, og senere kom koncernen Gutenberg Gruppen til at udgive andre blade - bl.a. *Anders And & Co.*

Anne Rasmusdatter, ca. 1799-1864, sidst i Holbæk. Gift sen. 1836 med Mads Pedersen, 1802-18(67?), husmand i Oldhuse på købstaden Holbæks mark, se nedenfor.

Karen Petrine Pedersen/Petersen, 1839-1911, bosat i København, ugift.

Hans enke og børn overdrog 1920 virksomheden til en selvejende institution, Egmont H. Petersens Fond. - Fondet har siden støttet specielt ungdommens uddannelse (f. eks. bygning af kollegier); men også kulturelle projekter er støttet - således Nationalmuseets nyeste ombygning. - Detaljer om grundlæggeren findes i Dansk biografisk Leksikon og den deri nævnte litteratur.

Sønnerne Axel Egmont-Petersen (1892-1954) og Holger Egmont-Petersen (1899-1969) blev begge direktører i virksomheden

og er biograferede i Kraks Blå Bog. Til virksomheden er endnu knyttet medlemmer af næste generation, men disse er måske mest omtalt som forældre til døtre med relationer til de danske prinser og deres fætter, prins Nikolaos af Grækenland.

Der skal her fortælles lidt om den gamle Egmont H. Petersens familiemæssige relationer. - Ja, Egmont hed han strengt taget slet ikke; han blev født 3.10.1860 på Fødselsstiftelsen og døbt Edmundt Harald Petersen. Han var søn af ugift Karen Petrine Petersen (1839-1911), men nogen udlagt barnefar nævnes ikke i kirkebogen. - Moderen levede af at have unge mennesker på kost, og hun hjalp sønnen i gang med trykkerievirksomheden i hans pure ungdom, da han ikke selv var gammel nok til at få borgerskab/næringensbrev.

Med udgangspunkt i folketællingen 1885, hvor Karen Petrine, der da betegnes som enke, og sønnen boede på adressen Nansensgade 46/Vendersgade 16 i København, kan følgende oplyses om familien, som måske ikke er så velkendt.

Egmont H. Petersen giftede sig senere med sit næstsøskendebarn med fælles afstamning fra Algestrup i Sdr. Asmindrup Sogn syd for Holbæk, se den indledende oversigtstavle.

Egmont H. Petersens ovennævnte morfar Mads Pedersen, født 1802, var ikke hjemmehørende på Holbæk-egnen, idet han og hans 10 år yngre bror Anders var født i Damme (eller Dame) i Fanefjord Sogn på Møn.

Blandt deres forfædre var en indvandret tyskfødt soldat, Levin Zander, der har efterladt sig en mængde efterkommere på Møn. - Slægtslinjen ser således ud:

1 Levin Zander, født senest 1660 i Tyskland, død 1712, aftakket garder, fra 1697 gårdfæster i gl. nr. 9, matr.nr. 1 i (Lille) Damme i Fanefjord Sogn, der blev overtaget af nedennævnte svigersøn. Gift senest 1685-90 med Kirsten

Hansdatter, død 1705(?), datter af Hans Clausen og hustru Mette Laursdatter i gården gl. nr. 6 i samme by. - Bl.a. en datter:

- 2 Thrine Levinsdatter, født omkr. 1690, død efter 1757. Gift 1. gang ca. 1707 (ca. 1702?) med Morten Nielsen, død 1733, overtog 1712 svigerfaderens gård i (Lille) Damme, søn af Niels Pedersen i Røddinge i Stege/Damsholte Sogn og hustru Avens Mortensdatter (gift 1677). Gift 2. gang ca. 1733 med Ole Laursen, død 1757. - Bl.a. en datter:
- 3 Magdalene Christine Mortensdatter, født ca. 1708-09, død 1789. Gift 1. gang ca. 1734 med Mads Hansen, død 1750, fæster af fødegården gl. nr. 18, matr.nr. 2 i (Lille) Damme i Fanefjord Sogn, søn af Hans Madsen og hustru. Gift 2. gang ca. 1750 med Jens Hansen, død efter 1771 i gården i Damme. - Bl.a. en søn:
- 4 Levin Zander (Sander) Madsen, født ca. 1739-40, død 1809, fæster af gård gl. nr. 1/matr.nr. 6 i Bredemad i Tostenæs i Fanefjord Sogn. Gift ca. 1763 med enken Margrethe Andersdatter, ca. 1736-1816, gift 1. gang ca. 1756 med Jens Larsen, død 1763, og datter af Anders Giertsen i Tostenæs og hustru Birthe Hansdatter. - Bl.a. en søn:
- 5 Peder Sandersen, født 1777, død efter 1839, husmand i Damme, matr.nr. 33, og fra senest 1834 gårdmand i Hårbølle, matr.nr. 21, begge dele i Fanefjord Sogn. Gift 1802 med Ane Kirstine Jørgensdatter, formentlig født 1778 i Kokseby i Fanefjord Sogn som datter af Jørgen Larsen, husmand, og hustru Maren Andersdatter. - Blandt parrets 9 børn, født i Damme 1802-19, ovennævnte Mads og Anders (født 1802 og 12), begge bosat ved Holbæk.

For tips og gode oplysninger takkes Lis L. Larsen, København, og Hans Ole Petersen, lokalhistorisk arkiv i Stege.

AB

Lærerembedet i Aatte 1816-17

af Magne Juhl, Rævehøjen 2, 8800 Viborg ☎ 8667 1315. E: magne_juhl@vibamt.dk
Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

Hans Viuf-Sørensen, fhv. vicepolitimester i Thisted, døde pludseligt i Viborg 29. november 1995 og efterlod sig et større materiale af slægts- og lokalhistoriske optegnelser, der efterfølgende blev fordelt ved hjælp fra bestyrelsesmedlemmer fra *Slægtshistorisk Forening for Viborg og Omegn*. Bl.a. er materiale afleveret til det lokale arkiv i Ølgod¹.

Det pludselige dødsfald gav anledning til et indlæg i SLÆGTEN om det fornuftige i at skrive testamente og fordele sine notater og bøger, så de ikke ryger i affaldscontaineren efter ens død². Samtidig opfordres slægtsforskere til at færdigbearbejde noget af deres materiale i stedet for at vente, til samlingen er komplet - for det bliver den jo aldrig. Nedenstående historie er et af de emner, som Viuf har indsamlet materiale til, men ikke fik skrevet sammen.

Viuf mødte jeg på landsarkivet i Viborg og under fælles medlemsskab af bestyrelsen i den lokale slægtshistoriske forening samt deltagelse i slægtsforskerkursus i Båring og Snoghøj, hvor vi bl.a. drøftede fælles forskningsområde med tilknytning til Nielsbygård m.m. i Føvling Sogn.

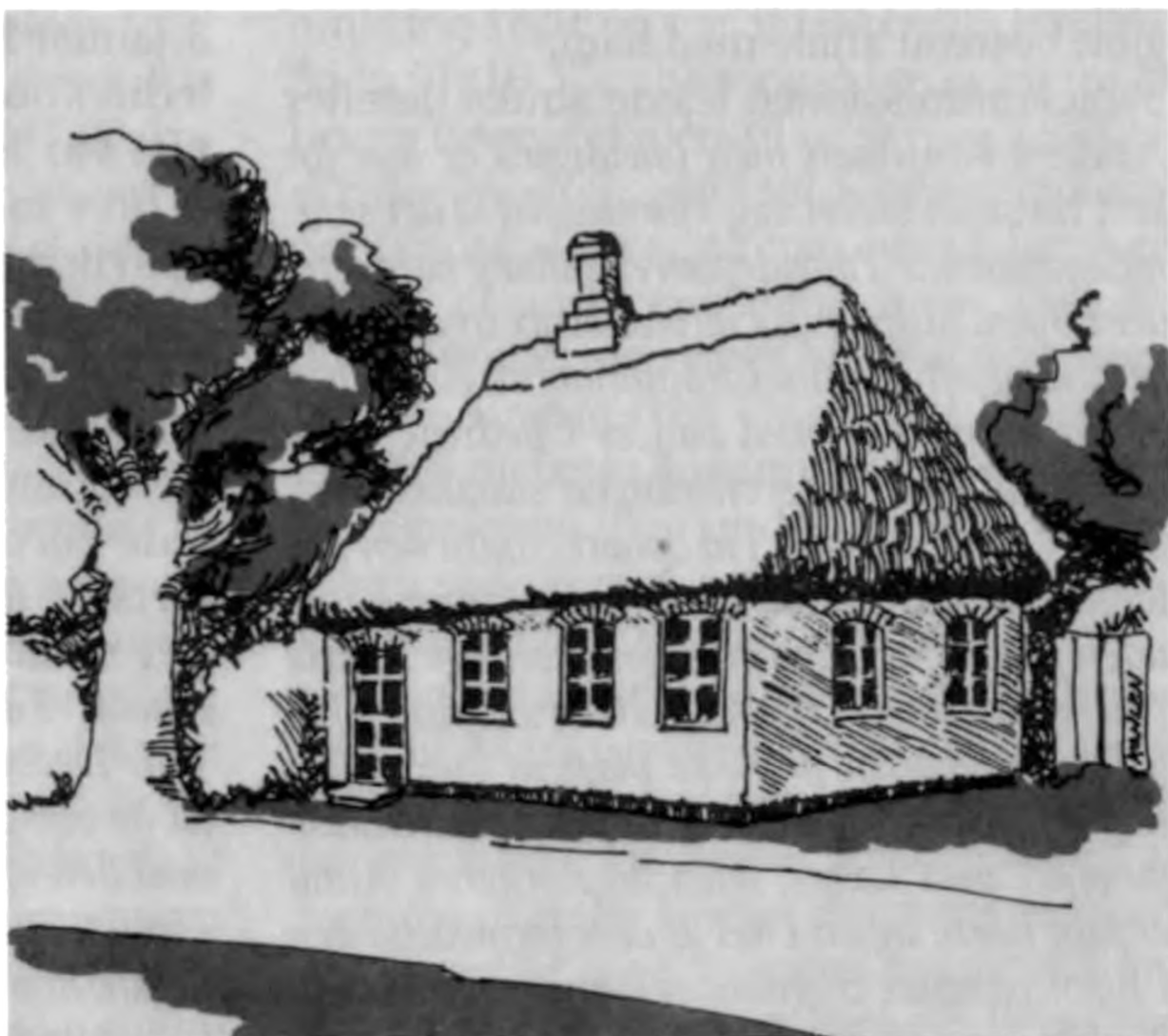
Jeg arvede Viufs årbøger fra Ribe Amt, og det har været stærkt medvirkende til, at jeg nu har en komplet samling af årbøgerne fra 1903 og frem til nu. Desuden fik jeg hans notater fra Føvling Sogn med henblik på videre bearbejdelse før evt. aflevering til arkivet i Holsted, der nu også dækker Føvling Sogn. Blandt Viufs aner var bl.a. lærer Lindvig i Bobøl, og han har tydeligvis interesseret sig meget for skolevæsenet i sognet på den tid. Et par stilehæfter indeholder således afskrift af

skole- og degnesager. Den ene sag er allerede tidligere trykt i *Fra Ribe Amt*³ under titlen *Gejstlig debat om et degneoffer*, hvor degnen N. Lindvig i Bobøl fungerede som kirkesanger ved et bryllup i Gørding 3. oktober 1817. Niels Lindvig var tipoldefar til Hans Viuf-Sørensen.

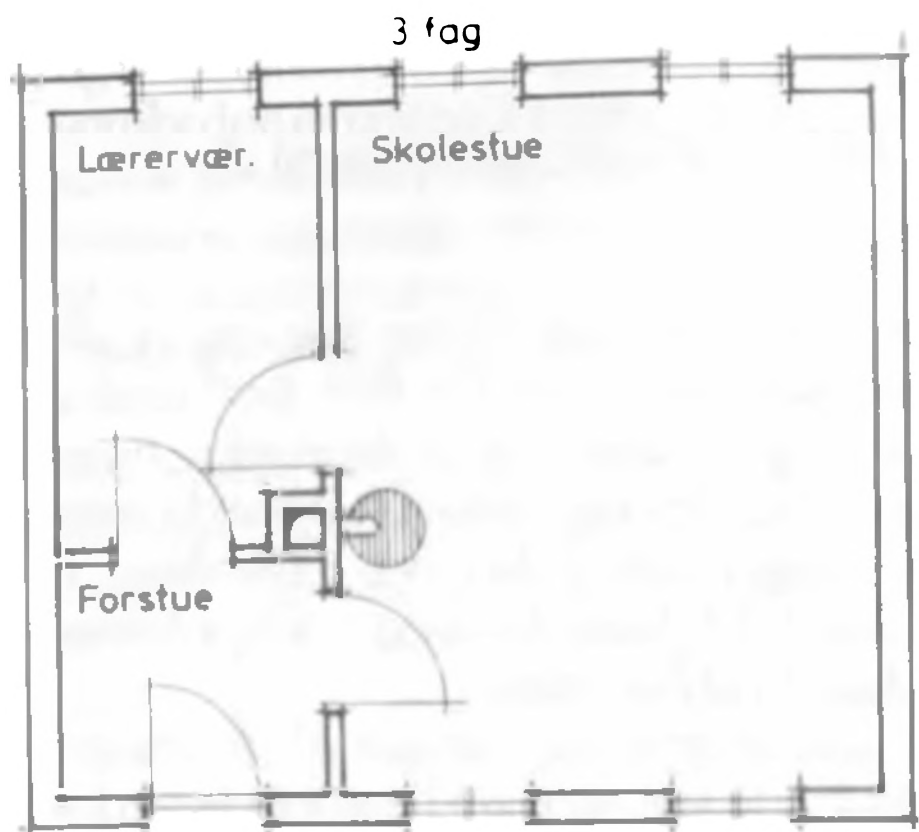
I afskrifterne var omtale af en anden spændende sag, som skal omtales her i det følgende. Forinden må nævnes, at yderligere materiale er gennemgået for at få Viufs kilder præciseret, og historien om skolelærerstriden i Aatte kan findes i *Indkomne breve Ribe nordre amtsprovsti*⁴.

Ansættelse af vinterlærer Anders Knudsen

Sagen om Anders Knudsens ansættelse som vinterlærer i Aatte er omtalt i 14 forskellige breve. Pastor Krarup, sognepræst i Føvling og Holsted, fremsendte i brev til amtsprovst Koefoed 4. december 1816 en akkord, der af skolekommissionen for

Det ydre og -

indre af en skole fra egnen, skolen i Tobøl, opført i begyndelsen af 1800-tallet; det ydre er tegnet af Hans Kahlen, det indre rekonstrueret - måske var der ikke noget værelse til læreren.

Føvling var affattet med Anders Knudsen i Aatte om for indeværende år at undervise i skolen i Aatte.

Det tilføjes, at Aatte skoledistrikt havde lejet samme lærer, som havde undervist vinteren før. Skolekommissionen fik dog at vide, straks efter at skolen skulle være begyndt, at denne lærer havde taget plads andetsteds, da distriktet ikke skulle have gjort bestemt aftale med ham.

Skolekommissionen lejede straks derefter Anders Knudsen men uheldigvis er han for kort tid siden blevet syg - formedelst af det samme smitsomme Tilfælde som en tidlang har været der i Byen. Stiftsphysicus blev strax underrettet herom og efter hans Ordination er Adskilligt blevet brugt, hvormed han er i Bedring, men imidlertid har Underviisningen standset der i Skolen og vil i nogen Tid ophøre, indtil den antagne Lærer sig altsaa er restitueret, men ogsaa uden fare for at bringe den formeentlige Smitte videre kan paa nye tiltræde Underviisning. Skole-Commissionen har ikke vidst at kunne føje nogen Anstalt til midlertidig at faa Aatte Skole forsynet med Lærer. Men da Børnenes Antal er kun liden, og en Deel af dem formedelst den i Byen værende Sygdom ej kunne søge Skolen, haaber jeg, at denne Pause ej skulde skade synderligt.

Det skulle dog vise sig at blive mere omstændeligt at få skolegangen genoptaget med denne vinterlærer.

Krarp skrev 12. december til stiftsphysikus Hoff Hansen i Ribe og spurgte om dennes syn på det forsvarlige i, at Anders Knudsen genoptog skoleundervisningen. Af dette brev fremgår, at Anders Knudsen blev lejet som lærer 9. november 1816, og mod slutningen af den 2. uges undervisning blev han *upasselig og måtte gå til sengs*. Da en yngre bror samtidig blev syg, frygtedes tilfældet at være smittende og anmeldtes straks til Hoff Hansen, der iværksatte behandling. Anders Knudsen boede sammen med en bror hos deres mor, der var enke og svagelig med en ikke smittende sygdom. De to brødre blev hurtigt raske, og præsten havde dagen før brevskrivningen set Anders Knudsen, der så fuldkommen frisk ud.

Hoff Hansen svarede 14. december, at når Anders Knudsen ikke gav undervisning hjemme, men på skolen, var der aldeles ingen fare for, at han skulle udbrede smitte ved skoleundervisning.

En anden vinterlærer ansat af distriktet
3. januar 1817 fortæller pastor Krarp skoledirektionen, at Anders Knudsen ganske vist var blevet raskmeldt og havde fået et brev med fra pastor Krarp til skolens opsynsmand og beboerne i distriktet til brug ved genoptagelse af undervisningen 18. december, men det forløb ikke som planlagt.

Anders Knudsen henvendte sig allerede 20. december hos pastor Krarp og fortalte: *at mange af Districtet havde viist megen Uvillie imod ham, at han vel havde erholdt Tilladelse til at komme i Skolen den 18de Decbr., men at der kuns mødte eet Barn, da de øvrige samledes hos Mogens Pedersens med den af Districtet ansatte Lærer Johannes Linnet, og at der den følgende Dag mødte slet ingen, hvorefter han efter at han havde ventet til henimod Middag forlod Skolen.*

Samme dag talte pastor Krarup med skolens opsynsmand og bad denne gøre sin indflydelse gældende. I øvrigt håbede Krarup, at da juleferien forestod, ville vedkommende komme på bedre tanker, så han ikke ville være nødt til at indberette sagen til skoledirektionen.

Opsynsmanden, Niels Nielsen, meddelte i et brev skrevet 28. december og først modtaget af pastor Krarup nytårsdag, at han havde opnaaet at tilvejebringe Roelighed, dog saaledes at Anders Knudsen ikke bliver Skoleholder.

Krarup måtte derfor indberette sagen, og en forklaring på problemerne fremgår af følgende, der er indføjjet i brevet: *Ved at indberette Forestaaende til den høje Direction maae jeg underdanigst bemærke, at den Uvilje og Modstand, der er mødt Anders Knudsen, hidrører allene derfra, at han er lejet af Commissionen og ej af Districtet, - men at hans Sygdom nu uheldigviis maa tjene Beboerne til Paaskud--.* Det fremgår også, at Anders Knudsen selv var blevet træt af det: *Selv ønskede han ogsaa at være entlediget for sin Part, hvor Fordelen er saa liden, men Misnøje og Modstand saa meget vissere.*

Beboernes syn på læreransættelsen

Syv af beboerne i Aatte beskrev deres syn på sagen i et brev af 17. januar 1817 til skoledirektionen, og indledningen viser, at de forinden havde modtaget en skrivelse fra skoledirektionen med en medfølgende skrivelse fra pastor Krarup. De protesterede mod, at den af dem lejede skoleholder straks skulle afskediges, og Anders Knudsen atter skulle begynde at undervise.

Brevet er skrevet i et lidt ubehjælpsomt sprog, der afviger fra sproget og skriften i det brev, som Johannes Linnet samtidig skrev, så han har næppe skrevet det; det citerede er tilrettet normal stavemåde.

Beboerne anførte, at de tvivlede på, at skoledirektionen var blevet informeret om sagens rette sammenhæng. De havde ganske rigtigt ikke selv kunnet finde en skolelærer, hvilket de ellers selv havde klaret

gennem en lang række år. Byen var nemlig om efteråret blevet befængt med en smitsom syge, hvorfor de ikke kunne få nogen skolelærer til rette tid *formedelst skræk for at blive besmittede, hvorfor skolekommissionen straks betog sig deres myndighed og lejede en skolelærer, men da de ubetænksomt og uden at tale med bymændene derom lejede en skolelærer fra et hus besmittet med sygdom. I huset var 4 personer syge og besmittede. Vel var vi ikke dermed fornøjede. På Guds beskærmelse lod det blive ved det uden at protestere; men på den 11. dag blev han også syg. Da nu skolekommissionen imidlertid ikke drog nogen omsorg for skolen, gentog vi vores forrige myndighed. Ved at tilspørge Anders Knudsens bror Lauritz Knudsen derom, svarede denne sidste både på egne og broderens vegne, at vi gerne for dem måtte leje en anden. Hvorpå bymændene lejede en duelig skolelærer, som, om det forlanges, kan vise attest for 15 års skolehold.*

I det følgende blev Anders Knudsen kritiseret for at være barnagtig og for, trods det at han i begyndelsen havde 6 til 8 børn, ikke at kunne overkomme at læse med dem, men i stedet satte det ene barn til at høre det andet. Den gensidige undervisning synes først at være indført omkring 1820⁵ og var ikke kendt i Føvling Sogn i 1816. Han blev også beskyldt for at bruge tiden i skolen til at skrive 2 skamskrifter mod en gammel agtværdig kone og dennes datter. At han besad lærdom nok til at undervise deres børn, ville de ikke betvivle, men *gaver til at uddeele samme lærdom har han ikke.* Da den af beboerne lejede skolelærer, Johannes Linnet, skøntes mere bekvem til at undervise, bad de om, at han ved siden af Anders Knudsen måtte forhøres af den høje skoledirektion.

De nævner også, at Johannes Linnet på Lervad Mark straks efter at være fæstet gik til pastor Krarup for at antages til skolelærer i Aatte. Da pastor Krarup ikke var hjemme, fortalte Linnet præstens avlskarl om formålet med besøget, og avlskarlen lovede at give præsten besked. Beboerne hørte derefter ikke noget fra præsten, før de

efter 17. december fik besked om, at Anders Knudsen skulle genoptage undervisningen. De påstod også, at lægeattesten var skrevet, før lægen havde taget såvel huset som de besmittede mennesker i øjesyn. De fandt ikke attesten tilstrækkelig og fandt bekræftelse i det forhold, at Anders Knudsen igen blev syg den 20. december og igen lå omtrent en 3 ugers tid. Da det nu er kun en 14 dages tid siden, han er stået op, mener de, at han ikke kan starte i skolen 17. januar, og de mener, det er imod forordningen af 17. april 1782, hvilken bestemmer, at alle almuenes sammenkomster i en befængt by så meget som muligt burde indskrænkes.

Beboerne kritiserer endelig præstens iver for undervisningen, da han undertiden kan komme kun en gang i vores skole en hel vinter igennem og undertiden slet ikke.

Brevet er underskrevet af Mogens Pedersen, Søren Willadsen, Jens Hansen, Niels Jepsen, Søren Sørensen, Peder Chrestensen med ført pen og Niels Nielsen.

Lærer Linnets forklaring

Johannes Linnets brev af 17. januar 1817 til skoledirektionen er klart skrevet og citeres i sin helhed: *Underdanigst P.M.*

Inden ieg indgik Accord med Beboerne i Aatte Bye, angaaende Skoleunderviisning, forespurgte jeg mig hos Laust Knudsen, en ældre Broder, som staar for Gaarden. Om hand var saaledes, at hand kunde tiltræde Skoleunderviisning, eller hand havde ikke noget imod, at ieg paatog mig Skoleunderviisning, derpaa svarde hand, at hands Broder havde aldeles slet intet derimod, men ønskede gierne at blive frie for Skole Underviisningen.

*I en Skrivelse fra S.T. Hr. Krarup af Dato 15 Jan befales mig strax at forlade Skole Underviisning. Dette falder mig noget særdeles, da ieg alt paa en Tiid af 15 Aar har forestaaet Skole Underviisning i flere Sogne, hvoriblandt ieg i 2 Aar har forestaaet samme i S.T. Hr. Krarups Anex Sogn uden nogen Paatale af ham, og desuden kand indhentes flere Beviser, ihenseende baade til min Underviisning og Opførsel baade Brørup Sogn og Malte Sogn med flere Sogne om behøves; - Paa grund heraf udbeder mig underdanigst at maae vedblive Skole underviisningen, hvilket har været min Nærings vej i saa mange aar paa vinter tiiden. - Underdanigst
Aatte Skole d. 17. Januarij 1817.
J.Linnet*

Handwritten text in cursive script, likely a letter or official document, with a date '17 Januarij 1817' visible at the bottom.

Det var en 3 uger før Jul, undertegnede blev af Aatte Bys Beboere leiet til Skolelærer for deres Børn i denne Vinter, isteden for den syge Anders Knudsen. Jeg gik derpaa til Bechbølling Præstegaard for at melde mig hos S.T. Hr. Krarup, men da Hr. Krarup ikke var hiemme, bad jeg Avlskarlen Christen Graulund, at hand vilde tilkiende Hr. Krarup samme, naar hand kom hiem.

Skolekommissionens version

Pastor Krarup indberettede nye uordner ved Aatte Skole i brev af 30. januar 1817 og bad samtidig om lejlighed til at se og kommentere beboernes klage over ham. De nævnte uordner var med i bilag, der ikke er set, men i skolekommissionens nedenfor citerede brev nævnes tumultariske optrin.

Beboernes version fra Aatte blev skole-

kommissionen i et brev fra skoledirektionen af 31. januar bedt om at kommentere, hvilket skete i et langt brev dateret 16. februar, hvor der blev opstillet 5 klagepunkter:

1. At skolekommissionen skulle have betaget Aatte skoledistrikt dens formentlig forhen hafte myndighed til selv at leje skolelærer.
2. At skolekommissionen skulle have lejet en skolelærer af et besmittet hus, hvor 4 var syge, og derved udsat distriktet for fare.
3. At den af skolekommissionen beskikkede lærer, Anders Knudsen, var ubekvem og uskikket til at undervise.
4. At jeg pastor Krarup ikke har villet antage den af distriktet selv beskikkede lærer Johannes Linnet.
5. At jeg ikke forhen skulle have draget tilbørlig omsorg for ungdommens undervisning.

Svarene var i forkortet version:

Ad 1

Ved amtsskole-direktionens cirkulære af 26. september forrige år blev det skolekommissionerne pålagt at antage lærere til vinterundervisningen, og da opsynsmanden Niels Nielsen forinden var orienteret om, at i fald distriktet ikke selv udsøgte en antagelig lærer, blev skolekommissionen nødt til det. Da det uagtet oftere gentagne erindringer herom 9. november ikke var sket, og da vinterskoleholdet allerede længe havde fundet sted i sognets øvrige skoler, beskikkedes derfor Anders Knudsen til lærer.

Påstand 2

om leje af en skolelærer fra et besmittet hus blev betegnet som en falsk og ondskabsfuld beskyldning. Der havde rigtig nok i august, september og noget efter Michaelis [29. september] i Aatte By været en sygdom, der frygtedes at være smitsom, hvorom der i sin tid var sket indberetning til vedkommende autoritet. *Om denne Sygdom havde*

Hr. Stiftsphysicus Cancellie Raad Hansen, efter at have været oftere paa de angrebne steder, gjentagne Gange givet mig Pastor Krarup den Efterretning, at den i sig selv ikke var smittende, men kunde blive det ved Ureenlighed og Mangel paa Luftens Forfriskning.

Da Anders Knudsen beskikkedes, var Sygdommen ophørt i Byen, kuns en Dreng hos Jens Jørgensens Enke var upasselig, hvilket dog snart ophørte, og hos Udflytter Oluf Andersen var Manden ej heller vel, men dog i god Bedring og oven Senge.

Hos Knud Lauridsens enke, Moder til Anders Knudsen, var alle fuldkommen sunde, undtagen fornævnte Enke selv, som i flere Aar har været svag og oftere sengeliggende. - Og da Stiftsphysicus Hr. Cancellii Raad Hansen oftere havde forsikret mig, at hendes Tilfælde ikke var smittende, og jeg desuden d. 8de November, Dagen før Anders Knudsen beskikkedes til Lærer, var i Aatte tilligemed formeldte Hr. Cancelli Raad Hansen, og da saa hende staaende i sin ydre Gaarddør samt tillige hørte Doctoren, paa hendes Klage over Upasselighed, at forsikre hende, at tilfældet ikke var smitsom, saa maatte jeg nødvendig anse det for fuldkomment sikker at beskikke Anders Knudsen til Skolelærer. Det tilføjedes, at Anders Knudsen selv ikke havde været syg, men at hans ældre søster havde været det, men nu var restitueret og havde forrettet markarbejde. En yngre søster havde også været syg, men ifølge kancelliråd Hansen af ormetilfælde, og hun var også restitueret.

Kancelliråd Hansen var atter i Føvling 19. december og udstedte attest på, at de sunde, fra de steder hvor sygdommen havde været, uhindret og uden fare kunne begive sig hen og komme, hvor de vile. Nævnte attest blev forkyndt på kirke-stævne. Også 13. januar 1817 var kancelliråden i Føvling sogn, idet han sammen med pastor Krarup var omkring i sognet på alle de steder, hvor nogen havde været syg. På turen igennem Aatte talte de med Niels Nielsen, Peder Christensen med flere, og forsikrede dem, at Anders

Knudsen uden fare kunne tiltræde skoleundervisningen.

Ad 3

At Anders Knudsen skulde være ubequem til Underviisningen benægtes; han har rigtignok ikke seminaristisk Dannelse, men han kan sikkert staa ved Siden af de fleste Skolelærere, der tages til Vinterskolerne og fortjener endog at foretrækkes mange.

Ad 4

Pastor Krarup mener ikke at skulle forsvare, at han ikke ville antage Johannes Linnet, og heller ikke, at han ikke ville tage notits af, at denne havde meldt sig hos præstens karl.

Ad 5

Påstanden om den manglende omsorg for ungdommens undervisning indstiller pastor Krarup aldeles til sine høje foresattes bedømmelse.

Brevet slutter med en opfordring til skoledirektionen om på det kraftigste at hjælpe med få håndhævet Anders Knudsens beskikkelse som skolelærer.

Underskriverne var skolekommissionen, der bestod af H. Krarup, Enevold Lauridsen, Peder Elbech og Anders Jensen.

Linnets fordrivelse og Anders Knudsens indsættelse i Aatte Skole

Slutningen af striden fremgår af et brev fra pastor Krarup til skoledirektionen 23. marts 1817. Han havde fra samme direktion modtaget en skrivelse dateret 21. marts, og denne benyttede han ved et besøg i Aatte Skole 23. marts. Han var der sammen med skoleforstander Peder Elbech. De øvrige to medlemmer af skolekommissionen var udrejst og forventedes først hjemme igen efter nogle dage. Som vidner var også medtaget sognefogden Niels Pedersen og medhjælperen Chresten Sørensen.

Hvad der skete i skolen, var med pastor Krarups ord: *Jeg forefandt Johannes Linnet i*

Skoleundervisning på landet i begyndelsen af 1800-tallet.

Skolen. Da jeg i følge Deres Højvelbaarenheds Befaling med Alvorlighed paalagde ham at forlade Skolen og at afholde sig fra Underviisningen, samt forelæste ham Directionens Skrivelse og tillige betydede ham, at han kunde vente at blive sat under Justitiens Tiltale, svarede han, at han ej kunde forlade Skolen uden de Mænds Tilladelse, som havde lejet ham. Efter gjentagen tiltale fra min Side løb han ud af Skolen for som han sagde, at hente Bymændene, der havde lejet ham. - Jeg ventede nu et stormende Optrin, men den af Directionen føjede kraftfulde Foranstaltning ved at sætte de 5 Mænd under tiltale, der havde udvist eller udpeget den autoriserede Lærer Anders Knudsen, har efter min Formodning skrækket dem fra at begynde nye Uroligheder, da de saa vidt jeg har kunnet erfare, begynde at frygte. - De blev borte og lode denne Gang deres Client i Stikken. - Johannes Linnet indfandt sig noget efter igen i Skolen, og da han paa nye udspurgtes,

om han nu med det Gode vilde forlade Skolen, eller jeg skulde indberette hans Opsætsighed til vedbørlig Afstraffelse, svarede han: Jo, nu vilde han gaae, og derpaa tog han lidt Tøj, han havde i Skolen og forføjede sig borg.

Sikkert vilde Sagen imidlertid ej have havt dette Udfald, hvis hans Patroner ej havde været bleven satte under Tiltale og derved gjort frygtsomme.

Førend han udvistes, blev Anders Knudsen tilligemed de Skolebørn, som han underviste, indførte i Skolen, og de faa Børn, som var underviste af Johannes Linnet, blev befalede, at de skulde søge Underviisning i Skolen hos Anders Knudsen.

Brevet sluttes af med tak til direktionen for foranstaltning til beskyttelse af skolekommissionen under udøvelsen af dennes pligter og for at sætte grænse for en selvrådig almue.

Afsluttende kommentarer

Danmarks Lærerforenings jubilæumsbog fra 1964 er udgivet i anledning af 150-års jubilæet for skoleanordningerne fra 1814. Disse anordninger trådte kun gradvist i kraft ude på landet især på grund af beboernes modstand, og også i Føvling Sogn skete det gradvist. Ovenstående historie viser, at der var uenighed mellem på den ene side myndighederne repræsenteret ved skolekommissionen med sognepræsten i spidsen og på den anden side beboerne i landsbyerne, her i Aatte. Flere breve fra pastor Krarup fortæller om diverse skoleproblemer i Føvling og Holsted, og de kan måske være basis for en yderligere artikel, men foreløbig er brevene afleveret i kopi til arkivet i Holsted.

Hvorledes skoleanordningerne fik indflydelse på udviklingen i et nærliggende sogn, er beskrevet for Aastrup Sogn af Olga Pedersen⁷. - Om skolevæsenet i en del af Føvling Sogn på et senere tidspunkt kan læses i Knud Aage Bruun bog *En Skolehistorie, Tobøl Skole*⁸.

Lige som embedslægerne nu ofte inddrages i diskussioner om skole- eller daginstitutionsforhold, blev distriktslægen i Ribe inddraget i sagen i Aatte. På det tidspunkt var der på landet meget få læger. I

første halvdel af forrige århundrede fandtes der ingen læger uden for købstæderne, og f.eks. mellem Vejle og Varde fandtes ikke en eneste læge⁶. Den involverede læge kom fra Ribe, og der var sandsynligvis ikke nogen bosiddende nærmere. Man kan så undre sig over, hvor godt han angiveligt kendte Aatte-beboernes sundhedstilstand, for han er næppe kommet i landsbyen ret ofte.

Anders Knudsens senere forhold er ikke undersøgt. Om Johannes Linnet er følgende fundet i kirkebogen i Føvling: *Bondekarl Johannis Hansen Linnith* på 38 år ankom som nr. 1 i 1816 fra Hunderup Sogn til Føvling, og som nr. 2 samme år ankom den 28 år gamle bondepige *Bodild Hansdatter* fra Nørre Holsted. I Føvling Kirke viedes 17. november 1816 *Huusmand i Leervad Johannes Hansen Linnet* med *Bondepige af Nørre Holsted Bodild Hansdatter*. Han nævnes ikke nogen steder som lærer, og ved sin død 5. august 1827 kaldes han *Johannis Linneth, Inderst og Almisselem i Stenderup*, 54 år gammel. Ud fra de angivne aldre skulle han ved folketællingen i 1801 være 23-28 år gammel, men han er ikke fundet i folketællingslisterne i de nævnte sogne, og om han har virket som lærer som påstået i 15 år før den korte ansættelse i Aatte i 1816 er således uvist.

Noter/litteratur

- 1 Beretning fra Ølgod-Strellev Lokalhistoriske Arkiv, i *Fra Ribe Amt* 1998 s. 503.
- 2 Peter Kudsk: Mit største ønske - min sidste vilje! i *SLÆGTEN* 1998 s. 36-37.
- 3 3. Vald. Andersen: Gejstlig debat om et degneoffer, i *Fra Ribe Amt* 1965 s. 300-305.
- 4 C.43H-40 Indkomne breve ..., Landsarkivet i Viborg. Fotokopi af afskrift nu på arkivet i Holsted.
- 5 Af landsbyskolens saga. Udgivet af Danmarks Lærerforening, Århus 1964 s. 36.
- 6 Hans Kau: Jørgen Birkebæk. Et bidrag til de kloge mænds saga, i *Vejle Amts Årbog* 1908 s. 90.

- 7 Olga Pedersen: Aastrup sogn fra udskiftning til andelsbevægelse, Glejbjerg 1990 s. 105-.
- 8 Knud Aage Bruun: En skolehistorie. Tobøl Skole, Holsted 1984.

Illustrationer

Disse stammer fra bogen om Tobøl Skole, note 8, samt Ejnar Poulsen: Viborg amts degne- og skolehistorie, 1957.

Kommentar af AB

Artiklen illustrerer sammenhængen mellem slægtsforskning og lokalhistorie. Citaterne fra brevene viser, hvordan interessante arkivalske fund kan udvælges og formidles på en fornuftig måde. - Endelig er artiklens tilblivelseshistorie et interessant eksempel på, hvordan andre slægtsforskere efterladenskaber kan inspirere til at skrive - noget!

En officersfamilie Bruun - usædvanlige aner i en bondeslægt. Slægtsforskning – opgaven, der aldrig bliver færdig.

af Kjeld Buhl, Fuglsangparken 41, 7000 Fredericia ☎ 7592 9256.

E: kjeld.buhl@profibermail.dk Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

Min kone havde slægtsforsket i en halv snes år, da vi p.g.a. mit arbejde flyttede til Nordjylland.

Godt installeret her spurgte min kone mig en dag, vi kiggede på min farfars skudsmålssbog, om ikke det var en ide, at hun kiggede lidt på min slægt, når nu vi var i Nordjylland, hvor jeg er født, nærmere bestemt i Sindal Sogn, Vennebjerg Herred, Hjørring Amt.

Det blev starten på en for mig spændende hobby, og snart blev der talt om tip-tip o.s.v. oldeforældre. - En lang række navne og data fra kirkebøger, skifte- og fæsteprotokoller m.m., blev tastet ind i slægtsprogrammet Brother's Keeper på hjemmecomputeren, der var anskaffet til det samme.

Men hvem var de mennesker? Hvordan havde deres liv formet sig? Og det evige tilbagevendende spørgsmål, hvor kom de ældste fra?

En lang række slægtsbøger er også blevet læst, nogle med forbavselse og undren, andre som en bekræftelse på egne indsamlede data.

Efter vores entre på internettet med vores hjemmeside, deltagelse i nyhedsgrupper og udveksling af informationer om slægten med slægtsforskere i Danmark,

U.S.A. og så langt væk som Australien, har min kone og jeg fået korrigeret nogle af vores oplysninger, og det har vi været meget glade for.

Dog har det forbavset os at møde slægtsforskere, som nærmest er blevet fornærmet over, at andre (vi) har kunnet hjælpe dem, og korrigere nogle af deres slægtslinjer.

Den mest spændende slægtsgren og opgave, jeg har arbejdet med, begynder med ægteparret Andreas Bruun og Barbara Ide Sophie Jensdatter fæstebonde på Bolleholt i Sindal Sogn, Vennebjerg Herred, Hjørring Amt. Ægteparret er mine tip-3-oldeforældre. Dem og deres aner vil jeg fortælle lidt om, fordi det kan have interesse for andre slægtsforskere.

Her skal bemærkes, at efterkommere efter dette ægtepar har haft deres gang og virke på en lang række gårde i Sindal Sogn, hvor jeg voksede op. Jeg har været på, kørt forbi, leget som dreng på mange af disse gårde uden at vide, at mine forfædre har virket der.

Hiermand og Birch

Damerne først, så jeg vil starte med Barbara. - Hun blev født 12. december 1734 på gården Sparrevogn i Astrup Sogn og døbt

i Astrup Kirke 23. januar 1735.

Hendes forældre var Jens Christensen og Giertrud Margrethe Hiermand på Sparrevogn.

Om Jens Christensen vides ikke meget, men fra hans fæstebrev på Sparrevogn ved vi, at han var født i Albæk Sogn, Dronninglund Herred, samt at han døde som fæstebonde på Skjellet i Sindal Sogn 1765, 74 år gammel.

Giertrud blev født i 1705 på Dybvadgård i Skæve Sogn, Dronninglund Herred, og blev begravet 28. august 1763 i Sindal.

Hendes forældre var Niels Michelsen Hiermand, født februar 1659 og begravet i Skæve 9. juli 1725. Han var tidligere amanuensis hos Aalborg-biskopperne Bornemann og Bircherod, men blev forpagter på Dybvadgård ved sit ægteskab med enken Ide Nielsdatter Birch.

Nicolaus Michælis Hiermannus blev 1677 immatrikuleret på Københavns Universitet fra Aalborg Kathedralskole.

Niels stammer muligvis fra Randers, hvor der i 1650 var en Michel Nielsen Hiermin og i 1652 en Jens Michelsen Hiermind, der løste borgerskab.

Ide Nielsdatter Birch var født ca. 1672 på herregården Odden i Mygdal Sogn, og hun blev begravet 11. juli 1742 i Sindal.

Hendes forældre var forpagter på Odden Niels Jensen Birch, født ca. 1644, død 1703 på Odden, og Magdalene Albrektsdatter Fog, født ca. 1648, begravet 1726 i Skagen, efter at have været gift anden gang med borgmester Mercher i Skagen.

Hvordan gik det nu til, at en datter og datterdatter af forpagtere af store herregårde blev fæstebondekone i Astrup og Sindal?

Jo, Giertrud Margrethe Nielsdatter Hiermand blev gift med Jens Christensen i Skagen 18. juli 1732, og 15. august 1732 blev deres første barn døbt i Skagen og kaldet Christen. Til ingen af disse to kirkelige handlinger optræder familiemedlemmer som henholdsvis forlovere eller faddere, så

der har formentligt været tale om en skandale. Det skal her bemærkes, at Jens Christensen tilsyneladende bevæger sig frit rundt i Nordjylland, hvorfor jeg antager, at han ikke var ud af fæstebondeslæggt.

En officersfamilie Bruun

Tilbage til fæstebonden Andreas Bruun på Bolleholt i Sindal Sogn.

En af de læste slægtsbøger har en oversættelse af hans fæstebrev fra 1. maj 1770 på Bolleholt. Heri hedder det bl.a.: *Jeg Mathias Clemmensen til Baggesvogn, Kongelige Majestæts Kammerraad, gjør vitterligt, at have stædt og fæst, såsom jeg herved stæder og fæster til Andreas Bruun, der med flittighed har tjent på mit gods.* - Denne transskription af fæstebrevet (beskadediget og vanskelig at læse) bør korrigeres til (bogstavret): *Mathias Clemmensen Til Baggesvogn, deris Kongelig Maysts. Cammer-Raad, Giør Vitterlig, at ieg haver Stæd og fæst, saasom ieg og hermed stæder og fæster til Andreas Brun /: der med frie Pass og Skudsmaal haver indgivet sig paa mit Goeds :/ Eet mig tilhørende Stæd, Bolleholt kaldet*

At Andreas Bruun havde fripas forklarer muligvis også, hvorfor fæstebrevet indeholder oplysning om, at Andreas Bruun er fritaget for hoveri og kan flytte, hvis han har lyst, samt at *deres børn skal ligeledes uden min (godsejerens) påtale, være fri for al stavn og hoveri på godset.* - Andreas Bruun underskrev fæstebrevet som Andreas G. Bruun.

Han blev begravet i Sindal 22. maj 1800, 78 år gammel, og måtte derfor være født ca. 1722.

Hvem var Andreas Bruun? Hvor kom han fra? Hvornår og hvor var han blevet gift med Barbara?

I mormonernes register fandt jeg et drengebarn døbt Andreas 1722 i Odense. I Odense Sct. Hans kirkebog findes følgende indført 1722:

Fredagen d. 27. Martj om Dagen klokken ½ g. 10 [= 9½] blef Velb[aarne] Hr. Ritmester Brun og Birte TietzDatter Stenberg ved Velb.

8. Anvægning af Gættartjen som søgnd Koden 10. 6. 1704 med
 Hr. Oberstens Bruun og Birte Tiesdatter Steenbergs
 Obrygte FinEchs Regimente Deris lille Søn
 Dito Døbt paa tysk Andreas. Faderne
 Velb. Obriste FinEch, Capitein Baurenfiendt,
 Madam Hr. Capitein Lerche
 Madam Engel Tiesdatter Steenberg

Hr. Obriste FinEchs Regimente Deris lille Søn
 fød, d. 31. Dito Døbt paa tysk Andreas. Faderne
 Velb. Obriste FinEch, Capitein Baurenfiendt,
 Madam Hr. Capitein Lerche bb [= bar
 barnet], Madam Engel Tiesdatter Steenberg ghs
 [= gik hos].

Anton Blaabjerg, der iøvrigt havde under-
 vist min kone og mig i gotisk håndskrift,
 henledte min opmærksomhed på slægtsbø-
 gerne om de to Steenberg-præsteslægter,
 og i bogen Steenberg - Præsteslægten, der
 tog navn efter Jacob Nicolai Steenberg, samlet
 ved Amalie Fibiger, og udgivet på N.P.
 Christensens Bogtrykkeri i Næstved 1942,
 fandt jeg både ritmesteren og hans kone,
 samt konens slægt og aner.

Jeg tror, at det var omkring 1992, at jeg
 lånte bogen hjem fra biblioteket. Min kone
 læste bogen og fandt, at Birgithe Thiisdatter
 Steenbergs broder Ove Matthiasen
 Steenberg, præst i Hedensted, var hendes
 ane. - Nogen forbindelse til fæstebonden i
 Sindal var ikke til at få øje på.

Ritmesteren nævnes i bogen som Jørgen
 Andersen Bruun. Andre steder nævnes
 han som Georg Andreis Bruun og Jørgen
 Andreas Bruun. Han underskriver sig som
 Braun, medens han i etaterne skrives som
 Bruun. Hustruen hed som nævnt Birgithe.

Andreas Bruun i Bolleholt fik 3 børn,
 nemlig Jørgen, Andreas og Birgithe.

Jørgen Andreas (ell. Andersen)
 Født i Schacks gade Jul. Døbt 1693 - Afsked 25/5 1694, havde de
 det hele stævet 12 Aar. Schacks Døbt og erholdt sin Afsked
 fordi han paa Søborg Gods havde overtaget Lt Birckersøds
 Døbt med en Pind og trostret ham smalkornet, idt han
 beskjødte Birckersøds for under Belejringen af Røsteborg at den
 blev trallert med Profizer idt at have forlængt Provanden
 (ved Sager 2/1105 § 10) - det skæm dog idt til Blodsvidtelser, men
 Thracien blev afskediget idt Rast og Pas ved Døbt af 3 og Døbt til
 Bremsenholten - i 1697 var han bleven frijvrd, var da gaaet oach
 sink og polde Tjeneste og senere bleet ind i Jersdorffs Draperees
 Gæmme og var i 1705 avanceret til Lt her - Regimentschef blev fra 1701
 i Kjøbenhavn: Italien og Ungern - auesøgt i Febr. 1705 om Pardon
 for sin tidligere Forseelse og Sallatelse til at kommande i Jørgen i Danmarks
 (ved Sager 2/1105 § 10) - i Lto N. 27/1705 - Kjøbt Lt 3/1708 - Regimentschef
 i København 1709 kom til Bremsenholten - Pind: spalt ved Lto Døbt 1709 - ved Lto 1714
 de Regimentschef, ved Lto 1714
 kaldes i etaterne Bruun men underskriver sig Braun

Var det en tilfældighed eller var jeg på rette spor? Andreas Bruuns børn kunne være opkaldt efter ritmesteren og hans kone. Det var dette navnesammenfald, der gav mig lyst til at forske i denne familie.

I løbet af årene fandt jeg frem til en hel del om ritmesteren og hans kone Birgithe Thiisdatter Steenberg, præstedatter fra Viby på Fyn, men ingen forbindelse til Sindal.

Januar 1997 besluttede min kone og jeg at tage en uge fri, for at søge på Rigsarkivet i København, for om muligt at få be- eller afkræftet familieskabet. Her anvendte vi bl.a. både Nygårds Sedler og manuskriptet om officerne af Hirsch, se herunder:

Ritmesterens levnedbeskrivelse sammenfattet fra adskillige kilder:

Ca. 1668 Født.

1681-1693 Soldat i Schacks Regiment, sidst som fenrik.

1694 Afskediget, fordi han på Aalborg gade havde overfaldet løjtnant Bircherod af samme regiment med en pisk og trakteret ham malhonnet, idet han beskyldte Bircherod for under belejringen af Ratzeburg at være bleven trakteret med en ørefigen uden at have forlangt revanche. Det kom dog ikke til blodsudgydelse, men Bruun blev afskediget uden rest og pas ved dom og dømt til 9 års fængsel på Bremerholm.

1698 Blev han frigivet og gik i sachsisk og polsk tjeneste, men trådte senere ind i Gersdorffs Dragoner som gemen, og var i 1705 avanceret til løjtnant her. Regimentet stod fra 1701 i kejserlig sold i Italien og Ungarn.

1705 Ansøger i februar om pardon for sin tidligere forseelse og tilladelse til at komme hjem til Danmark, hvilket bevilges.

1708 Udnævnt til kaptajnløjtnant.

1709 Regimentet vendte i efteråret hjem til Danmark. Udnævnt til ritmester i Sjællandske Nationale Rytterregiment 10. december 1709. Deltog i felttog bl.a. i Sverige

ved Helsingborg 1710, samt belejringen af Wismar 1715.

1721 Ritmesteren bliver pensioneret.

1722 Ritmesteren køber 4 gårde og 2 huse i Øster Hornum i Himmerland af Kongen, der solgte ud af ryttergodset. Flytter til Øster Hornum.

1735 Birgithe Thiisdatter Steenberg dør og begravnes i Øster Hornum.

1740 Ritmesteren dør og begravnes i Øster Hornum.

Ritmesteren og hans kone havde følgende 8 børn:

- 1 Edel Margrete Braun, født ca. 1709 (død 1764 i Aalborg, begr. 11. september).
- 2 Ernst Braun, født 1711, døbt 8. september i Aalborg Budolfi Kirke.
- 3 Gertrud Agnete Braun, født ca. 1712 (død 1786 i Nørhaa i Thy, begr. 31. december).
- 4 Else Braun, født 4. januar 1714 i København, døbt 8. januar i Helliggeist Kirke (død 1802 i Ørum i Vendsyssel).
- 5 Frederik Braun, født ca. 1720.
- 6 Andreas Braun, født 27. marts 1722 i Odense, døbt 31. marts i Sct. Hans Kirke (død 1800 i Sindal).
- 7 Thiis Braun, født 1724 i Øster Hornum, døbt 11. oktober.
- 8 Nicolai Braun, født 1726 i Øster Hornum, døbt 20. marts (død 1727 sst.).

Der er fortsat mange spørgsmål om børnene. Såvidt jeg har kunnet finde ud af, var der ingen, der blev i Øster Hornum. Hvor blev de børn født, hvor jeg ikke har angivet et fødested? Vanskeligt at finde, fordi familien flyttede rundt sammen med regimentet. Bedst beskrevet af præsten i Ørum i kirkebogen ved Else Brauns begravelse i 1802:

Elisabeth Bruun, hvis fader var Hr. Ritmester Jørgen Bruun og moderen Birgitte Steenberg. Hun var født i København den 4. januar 1714 og derud i døbt Helliggeistes Kir-

ke. Fra Wismars belejring var hun som barn i felttoget og i sine ældre aar har hun tjent adskillige steder i landet og til sidst salig Hr. Byfoged Meldahl i Sæby i 16 år. Efter den tid ved Hr. Geates(?) i 10 år. Sit ophold på Nørre Ravnstrup hos Hr. Peder Rold, hvor hun efter ommeldte 2 dages sinds svaghed døde den 14. januar 1802, gl. 88 aar og 10 dage.

De tre piger bliver ikke gift. Gertrud Agnete Braun var eller havde været en slags husjomfru på Nørhaagaard i Thy og dør 22. december 1786. I hendes skifte oplyses det, at hun vistnok havde en broder og en søster, men hvor de var vides ikke. Man efterlyser arvingerne i avisen(erne) og til stede ved det efterfølgende skiftemøde møder Andreas Bruun fra Bolleholt i Sindal op på egne og sin søster Elses vegne. - Dette bekræftede slægtsskabet, og flere års eftersøgning var slut med et positivt resultat. Det bekræftede også, at både min kone og jeg kan føre vores slægter tilbage til præsten Mathis Ovesen i Viby på Fyn til året 1685. Nygårds Sedler på Rigsarkivet gav os sporet.

Efter turen til København kiggede vi igen på Giertrud Margrethe Nielsdatter Hiermands skifte fra 1763. Heri nævntes, at en af døtrene var i *KHafn*. Det ser måske let ud med disse bogstaver, men man skal forestille sig det skrevet med gotisk skrift, som et stort *K*, et stort *H* efterfulgt af lille *afn* i et ord. Vi havde ihvertfald dengang ikke fantasi til at forestille os et skrevet ord, hvor bogstav nr. 2 også var et stort bogstav. Men vores lærer Anton Blaabjerg kunne selvfølgelig grinende fortælle os, at der stod København.

Derefter var det forholdsvis nemt at finde Andreas Brun, der 16. maj 1769 blev noteret i Københavns Kopulationsprotokol (kopi findes bl.a. på Landsarkivet i Odense) og efterfølgende finde Andreas Bruun og Barbara Ide Sophie Jensdatter, der blev viet i Vor Frue Kirke 19. maj 1769.

Skattemantallisterne for København 1762 omtaler både en Andreas Bruun og en Barbara Jensdatter.

Hvor har Andreas Bruun været siden sin faders død 1740 og indtil 1762? Og hvorfor finder vi en bondepige fra Sindal i København, hvor hun tilsyneladende har været ihvertfald fra 1762 (hvor hun var 28 år) til 1769, hvor hun blev gift?

En lang række kilder er brugt til at sammenfatte mine her omtalte aner, og udover de allerede nævnte har jeg fundet oplysninger i Hirsch's fortegnelse over danske og norske officerer, samt Nygårds Sedler på Rigsarkivet i København. Nygårds Sedler omfatter stikord og referencer på et stort antal personer, der ikke har -sen navne.

En slægtsforsker, der gæster Rigsarkivet i København og ikke kigger i Nygårds Sedler, snyder måske sig selv for en række genveje til slægtsoplysninger.

Sporene af Steenberg-slægten peger på Slesvig, altså Nordtyskland, hvor man støder på Rasch-slægten (politimester Claus Rasch) og Bennich-slægten fra Bennichgård i Rinkenæs. En præst i Øster Hornum før 1700-tallet hed Niels Nielsen Steenberg, uden at det har været muligt at knytte slægterne sammen.

Og hvor kom ritmesteren fra? Historien gentager sig. Hvor mødte han præstedatteren fra Viby på Fyn? Hvor blev de gift? og hvem var hans forældre?

Ubesvarede spørgsmål er slægtsforskningens problem, men det er et spændende arbejde, som også giver slægtsforskeren et indblik i Danmarks historie - og derfor interessant for alle.

Slægtsforskere, der er interesseret i de her nævnte personer og deres børn, er velkomne til at kontakte mig - gerne via email - og få alle de oplysninger, jeg er i besiddelse af, og jeg sender dem gerne i form af en GEDCOM-fil. Omvendt er jeg selvfølgelig også interesseret i oplysninger, der kan supplere mine oplysninger.

Bloch og Brødremenigheden

af Preben Dammeyer, Hyacintvej 8, 8900 Randers ☎ 8642 9887.

Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

Min tip-3-oldefar, Jens Bloch, udførte missionsvirksomhed i Brødremenigheden i 1700-tallet. Han og hans hustru, Magdalene Wanek (eller Wank) boede i Neudietendorf i Thüringen, hvor de fik nogle af deres børn.

Mine slægtsundersøgelser havde ført mig til denne familie i Tyskland nær grænsen til det nuværende Tjekkiet, men jeg havde problemer med at finde, hvor og hvornår Jens Bloch var født, så jeg ad den vej kunne komme videre i generationerne. Jeg kunne heller ikke finde hverken ham eller hustruen døde i Neudietendorf.

Jeg vidste, han var *Diaspora-Arbeiter* i Brødremenigheden, og derfor fik jeg den idé at skrive til *Archiv der Bruder-Unität* i Herrnhut i det daværende Østtyskland, om de i deres personregister havde oplysninger om Jens Bloch og hans familie. - Min glæde og overraskelse var stor, da jeg hurtigt fik svar fra *Pastorin* Ingeborg Baldauf, som sendte en livsbeskrivelse/levnedsløb, der fortalte, at Jens Bloch var født 28. april 1718 i - Mariager - som søn af den derværende byfoged!

Det var en fantastisk drejning i slægtshistorien, men ikke mindre spændende. Nu fortsatte jagten med at finde Jens' forældre. Jeg fandt Jens født og døbt i Mariager med oplysning om faderens navn og alle dåbsfaddere. Moderens navn var "selvfølgelig" ikke nævnt.

Faderen, Hans Peitersen, var farver, avlsbruger og byfoged i Mariager; men det var ikke nemt at finde slægtsforbindelsen i det navn. Blandt dåbsfadderne var der imidlertid nævnt flere personer med navnet Bloch, og derfor var det nærliggende at mene, at disse Bloch'er var i slægt med Jens, og at hans mor var en Bloch.

Og ganske rigtigt. Ved nærmere undersøgelser opklaredes det, at Jens' mor hed Karen Andersdatter Bloch, og endvidere

viste det sig, at hun var ud af en meget velhavende og fin familie i Mariager. - Det var således ikke fint nok, at barnet skulle hedde Hansen/Peitersen efter faderen, det skulle opkaldes efter moderens fine familie. - At jeg i bl.a. Aage Brasks *Niels Bloch i Rold og hans nærmeste Slægt*, 1947, derefter fandt yderligere 7 generationer tilbage til ca. 1452 er en anden historie, som ikke vedrører denne fortælling.

Barnet blev døbt Jens Hansen Bloch (med mellemnavnet var faderen således ikke glemt) og voksede op i den lille købstad Mariager, hvor det formentlig har levet en tryk tilværelse hjemme hos forældrene. Drengen har nok fået en god skoleuddannelse, for den sluttede i latinskolen i Mariager, hvor han tog eksamen som 16-årig 1734. Samme år begyndte han at studere teologi ved universitetet i København og fik på dette tidspunkt sin første berøring med Brødremenighedens "Herrnhutiske Forsamlinger". Grev Zinzendorf, som grundlagde Brødremenigheden i Herrnhut i Tyskland 1727, var 1731 på besøg hos det danske kongehus, som han var beslægtet med. Han og hans følge holdt møder i København om den herrnhutiske forkyndelse. Disse møder fortsatte efter Zinzendorfs hjemrejse, og den unge Jens Bloch har i København under sine studier lyttet til denne forkyndelse.

1738 fik han sit første præsteembede på Sjælland, men allerede 1739 vendte han tilbage til København, og da begyndte han sin herrnhutiske livsbane. - En kort tid var han i Norge, men rejste 1743 til Marienborn i Tyskland, hvor han blev docent ved præsteseminariet og senere optaget i menigheden i Herrnhag. Her modtog han sit *erstes Abendmahl* (første nadver) 13. august 1744, og først da var han fuldgyldigt medlem af Brødremenigheden. Han gjorde en tid tjeneste som sekretær ved brødrekollegiet i Barby og var lærer ved en børne-kostsko-

le i Lindheim. Herefter var han atter en tur i Norge, fordi han havde fået tildelt den opgave at bringe en norsk dreng tilbage til hjemlandet. I den forbindelse blev han ca. 1757 i Danmark et års tid og forrettede tjeneste som diaspora-arbejder særligt i Jylland og på Fyn, men også i Holsten (diaspora: adspredelse, grupper af et trossamfund boende i et land med en anden religion). 1758 vendte han tilbage til Barby, hvor han overtog ledelsen af redigeringen af "Menighedsefterretninger", og her må han have været i en 10-års periode.

1768 blev han som 50-årig gift i Brødremenighedsbyen Zeist i Holland med den 10 år yngre enkesøster Magdalene Lange (enke efter broder Johan Conrad Lange). Hun var født i Dirschel i Schlesien som datter af Andreas Wanek (Wank) og hustru Elisabeth Prosken. Det nygifte ægtepar blev efter giftermålet sendt til Neudietendorf i Thüringen, hvor der på den tid endnu ikke var en brødremenighedskoloni. Jens Bloch udførte fra denne by sin gerning blandt brødremenighedsfolk, der havde tilknytning til menigheder andre steder i Tyskland.

Ægteparrets første barn, Christian Jacob Bloch, blev født 1769 i Neudietendorf og blev senere guldsmed i byen. Chr. Jacob Bloch blev gift med Anne Wilhelmine Klein, og deres datter, Henriette Charlotte Johanne Bloch, blev gift med Johann Heinrich Dammeyer, garvermester i Neudietendorf.

I september 1771 rejste familien Bloch til Gnadau (syd for Magdeburg), hvor menigheden allerede havde en brødrekoloni. Her blev Jens Bloch teologisk medarbejder og sjælesørger for menighedens ægtepar, og endvidere var han tjenstgørende for denne menigheds medlemmer, der boede andre steder. I Gnadau blev han 27. november 1771 ordineret til *Diaconus*, Brødremenighedens gejstlige ordination af 1. grad.

Gnadau er en lille landsby med ca. 800 indbyggere og har en stor brødrekoloni. - 1981 besøgte min kone og jeg Gnadau (i det daværende Østtyskland) og traf flere af beboerne i denne lille velholdte landsby.

Det var en betagende oplevelse at møde disse kærlige mennesker, blandt andre organist Ulrich Enkelmann. I Gnadau søgte jeg at finde navne på andre slægtninge i en gren af mit tyske stamtræ. På Brødremenighedens kirkegård (Gudsageren) fandt jeg ved organistens hjælp min tip-4-oldefars gravsten fra 1833 (Johan Gottfried Benjamin Hamel). Stenen var overgroet med mos og efeu; men jeg fik tilladelse til at frilægge den, og det var en storslået oplevelse at finde denne gravsten, der viste navnet på en af mine andre tyske forfædre og dermed gav mig yderligere oplysninger om en ane i det næste slægtled.

Jens Bloch og familie blev i Gnadau nogle år, hvorefter familien rejste til Hannover, hvor han både der og i Braunschweig betjente de derboende brødre og søstre samt venner af menigheden.

I august 1777 blev Jens Bloch kaldt til Livland (Estland og Letland), hvor han var lærer for en oberst v. Rosens børn i Birkas. Han forpligtede sig desuden til at tage sig af nogle svenske brødre og søstre. Efter en broder Loskilds død og nogle rejseområders deling blev Jens Bloch som "ældste broder" tildelt området ved Wiek og Reval (Tallinn) ved den finske bugt, og han betjente også sammen med brødrene Köhler og Marasch hjælpepræsteembederne i hele Livland.

Jens Blochs børn fulgte ikke med til Livland. De var for længst sendt på kostskoler, som allerede på det tidspunkt fandtes flere steder i brødremenighedsbyer i Tyskland. Efter 18 års diasporaarbejde i Livland og i en alder af 77 år bad Jens Bloch 1795 om afløsning på grund af alder. Samme år, i juni måned, døde søster Bloch, Jens Blochs hustru, i en alder af 68 år i Birkas i Livland.

23. august samme år, 1795, forlod Jens Bloch Livland og rejste - ikke som det ville være nærliggende at tro til Tyskland, hvor han jo havde sine børn og børnebørn - men til Danmark. Han bosatte sig i sit hjemland i brødremenighedsbyen Christiansfeld, som 22 år tidligere var blevet grundlagt som menighedsby. Han bosatte sig dér for at hvile

ud og fik bolig i enkehuset. Men selv om han ville hvile ud efter mange års aktiv indsats i Brødremenighedens tjeneste, havde han kræfter til at holde møder og prædikener. Han talte og prædikede på dansk, og desuden oversatte han tyske menighedsskrifter til dansk.

3. (5.?) september 1798 døde broder Bloch i Christiansfeld, 81 år gl. Et langt og virksomt liv i missionens tjeneste var forbi. Han havde fulgt det kald, han fik som ganske ung teolog i Danmark. Han blev begravet på Gudsageren i Christiansfeld, hvor hans gravsten endnu - 202 år efter - er at finde med en læselig indskrift, der fortæller, at *Jens Bloch geboren in Marieagger in Jütland den 28. April 1718 entschlaf d. 5. Sept. 1798.*

Afslutning

Føromtalte Johann Heinrich Dammeyer, som blev gift med Jens Blochs barnebarn, Henriette Charlotte Johanne Bloch, var født 1807 som arving til en landbrugsejendom i Sossmar ved Hildesheim. Hans livsbane var

afstukket, idet han skulle være landmand på fædrenegården, hvor hans forfædre havde været ved landbruget i generationer (Viertelspänner/Viertelackermann). - Men Guds vilje ville det anderledes.

Det skete nemlig, at en prædikant fra Brødremenigheden kom på besøg i Sossmar. Den unge Johann Heinrich blev grebet af forkyndelsen og besluttede at vie sit liv i menighedens tjeneste. Han forlod fædrenegården og vandrede de ca. 100 kilometer til Gnadau ved Magdeburg, hvor der som før omtalt var en Brødremenighed. Senere kom han til Niesky ved Dresden, hvor han 8. august 1828 blev optaget i Brødremenighedens fællesskab. Han kom senere til Neudietendorf, hvor han traf sin udkårne, Henriette Charlotte, blev gift og blev garvermester i byen. - Dette ægtepar er mine tipoldeforældre, som begge døde i Neudietendorf 1875. Jeg har fine fotografier af dem begge to.

Slægtsgården i Sossmar kan følges tilbage til først i 1700-tallet, og den er stadig i slægtens eje.

Mors og Brødremenigheden

Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

En god introduktion for folk med interesse for forskellige religiøse vækkelser i Danmark i 1700- og 1800-tallet er bogværket *Vækkelsernes Frembrud i Danmark i første Halvdel af det 19. Århundrede*, udgivet på Gads Forlag i årene før og efter 1970; alle bindene indeholder et stort navnestof.

Brødremenigheden og dens aktiviteter er grundigt behandlet af Anders Pontopidan Thyssen og Frands Ole Overgaard i bindene IV, *De ældre jyske Vækkelser* (Brødremenigheden og De stærke Jyder), og V, *De senere jyske Vækkelser*, udgivet henholdsvis 1967 og 1970.

Brødremenigheden, der er en stærk følelsesmæssig pietistisk kirkelig retning, blev grundlagt 1727 i Sachsen (sydlige del af det tidligere Østtyskland) af Nikolaus Ludwig Graf von Zinzendorf und Pottendorf (1700-1760). Han var privatstuderet,

godsejer og oprindelig regeringsejendomsmand i Dresden. 1722 havde han givet asyl til forfulgte protestantiske troende fra Böhmen og Mähren (det nuværende Tjekkiet), og disse mennesker grundlagde ved Zinzendorfs gods Berthelsdorf kolonien Herrnhut på Hut-bjerget øst for Dresden nær den nuværende tysk/polske grænse.

Grev Zinzendorf er fjernt beslægtet med vore dages dronning Margrethe, idet hans faster blev stammor til den engelske dronning Viktorias mor og derigennem til dronning Ingrid.

I Danmark grundlagde Brødremenigheden 1773 Christiansfeld i Sønderjylland, hvor den drev kostskolevæsen - også anerkendt og benyttet af andre end bevægelsens egne medlemmer.

Slægtsforskere skal være opmærksomme på, at menighedens kirkebog nok findes i kopi på landsarkivet i Aabenraa, men den er ikke kopieret på mikrokort! - På landsarkivet findes en fortegnelse over Brødremenighedens arkivalier, som ikke er afleveret; landsarkivet har dog filmkoper af de også i artiklen nævnte levnedsløb for Brødremenighedens medlemmer 1705-1948, hvortil der findes registre, se Hans H. Worsøe: Slægtshistorie i Sønderjylland - en vejledning, 2. rev. udgave 1999, s. 118-19.

Som vi har set i artiklen kunne kontakt med Brødremenigheden føre til flytninger over lange afstande. - I slutningen af 1700-tallet havde Brødremenigheden i Christiansfelds emissærer (missionærer) kontakt med familier så langt borte som i Thy, Hanherred og på Mors.

Min egen slægt fra Mors fik i 1790'erne kontakt med Brødremenigheden, og dette synes at have startet en bølge af udlængsel med udvandring til følge gennem mange generationer - dog kun med religiøs baggrund i de to første generationer:

1. generation

Christen Pedersen Øster, f. ca. 1740, d. 1805, gårdmand i Sdr. Draaby på Mors, sidst aftægtsmand i Jørsby. Gift 1766/67 med Karen Andersdatter, f. ca. 1737, d. 1804. Blandt mindst 7-8 børn (3 levedygtige): 4 Anders Christensen Øster, f. 1773, d. 1840, kom 1798 til Christiansfeld, kældervært under Brødremenighedens hotel, rebslager og nattevægter; han blev farfar til Hovlbjerg-præsten Andreas Christian Øster, f. 1887, hvis erindringer, *Barn i Herrnhuternes Christiansfeld*, blev udgivet 1965 af Historisk Samfund for Sønderjylland.

2. generation

6 Maren Christensdatter (Øster), f. 1775, d. 1816. Gift 1793/97 med Jens Nielsen fra Nr. Draaby, f. 1768, d. 1846, husmand i Sejerslev. Blandt 7 børn: 3 Anne Jensdatter, f.

Nyfløbing, den 15de Juni.

For mellem 30 og 40 Aar siden forlod en ung Pige ved Navn Ane Jensen (Datter af afdøde Huusmand Jens Nielsen i Seierslev) Mors, og reiste herfra til en i Christiansfeldt boende Morbroder, Anders Øster, i hvis Huus hun opholdt sig i nogen Tid; men tog senere hen paa det i Christiansfeldt værende, "Esterhuus." Herfra fulgte hun efter nogle Aars Forløb en gammel Præst til Herrnhut, og gjorde i dennes Huus Bekjendtskab med en Missionair Hersberg, med hvem hun giftede sig og ledsagede til Herrnhutercolonien Rain, hvorhen hun blev sendt for at omvende Eskimoerne til Christendommen. (Rain, der ligger paa Halvoen Labrador er en c. 20,000 □ Mil stor Halvø, som omgives af Hudsonsbugten og Hudsonsstrædet, Atlanterhavet, St. Laurents's Munding og Ny-Wales. Det er et øde og raat, af lave Bjerge, Søer og Sumpe opfyldt Land med overmaade koldt Klima [i Herrnhutercolonien Rain er Aarets Middeltemperatur $\div 2\frac{1}{2}^{\circ}$, Juni Maanedes 5 °], ringe Planterveget og faa Indbyggere). Efter mange Aars Ophold i dette Land tvang Mandens fremrykkede Alder og nedbrudte Helbred Hætefællerne til at vende tilbage til Europa og de toge derpaa igjen Bolig i Herrnhut, hvor Missionair Hersberg afsig ved Døden i April Maaned forrige Aar. Længselen efter at gjensee sine Eodskende, hvoraf tvende, en Søster og Broder, endnu leve i Seierslev Eogn, og Ønsket om at gjensee sin Godes bar tilspyndet den nu henved 60 Aar gamle Dame til igjen at foretage en lang Reise, og i Tirsdags Nat ankom hun aldeles uventet med Eyposten hertil Byen, ledsaget af en Broder, Skræder W. Chr. Jensen, der er bosiddende Kolding Egnen. Herfra Byen kjorte Søster og Broder strøg til Seierslev, og, mærkværdigt nok, stulde den derboende Broder, Morten Jensen af Jørsby, da han som sædvanlig vandrende til Nyfløbing som Landpost for Seierslev Eogn og netop var paa Veien hertil Byen, uventet møde sin for saa mange Aar siden bortreiste Søster. Gjenfynnet foranledigedes ved, at de tvende Brødre gjenkjendte hinanden.

Artiklen 15.6.1865 - fundet af Niels Vestergaard Larsen, Sdr. Draaby.

1801, d. 1876, rejste 1820 til morbroderen i Christiansfeld og derfra til Herrnhut, blev gift med en Hersberg, død 1864 i Herrnhut efter at have været missionær i Nain i Labrador i en årrække. Fra Herrnhut besøgte Anne Jensdatter fødeøen Mors i juni 1865 ifølge modstående artikel i *Morsø Avis* 15.6.1865! - 7 Peder Christian Jensen, f. 1816, var 1865 skrædder på Kolding-egnen.

3. generation

6 Morten Jensen, kaldet Skovlhøj (1841 ff.), f. 1811, d. 1883, husmand i Sejerslev, Jørsby og atter Sejerslev, landpost og 1867-68 postkører/postkontrahent. Gift 1832 med Else Marie Pedersdatter fra Øsløs, 1809-1875. Blandt 7 børn: 6 Niels Christian Mortensen, f. 1847, d. 1934/35 på Sct. Thomas, hvor han sidst var overpolibetjent, Dannebrogsmænd 1911. Gift med en mulat, men barnløs.

4. generation

1 Peder Chr. Mortensen, 1833-1924, husmand i Sejerslev og fra 1868 postkontrahent. Gift 1856 med Mette Christensdatter (Strand), 1831-1913. Blandt 12 børn:

5. generation

3 Christen Mortensen, 1860-1937, postkontrahent fra 1882/83 og bosat i Nykøbing, senere ejer af Hotel Børsen, kreaturhandler og ejer af Juelsgaard ved Nykøbing. Gift 1. gang 1882 med Mette Marie Qvist, 1855-1914. Blandt 13 børn:

6. generation

2 Peder Christen Mortensen, født 1883, bager, udvandrede til Montana i USA, ugift, og 5 Anna Matilde Mortensen, 1892-1964, gift Stausholm, min mormor.

AB

Endelig kom Valdemar!

Fra SLÆGTEN nr. 22, 2000.

I de sene vintermåneder (1999) lykkedes det endelig at udsende 2. reviderede og udvidede udgave: *Nutiden og Valdemar Sejr. Slægtsforskning og Danmarks historie*, på ikke færre end 90 sider og 55 slægtslinjer.

Hæftets heraldiske illustrationer kan bruges til at vise, hvordan brugen af våbenskjolde kan kaste lys over slægtsmæssige sammenhænge.

Linje 33 viser således et skole-eksempel på den såkaldte differentiering, der på en gang peger på sammenhæng og forskel: De sønderjyske hertuger reducerede kongeslægten 3 løver og hjerter til 2 løver og hjerter. Hertugernes ægtefødte efterkommere, slægten Sappi, førte i deres våben blot hjerterne, 7 i antal. - Den uægtefødte, men senere adlede søn af Niels Lange af slægten med de 3 roser blev 1572 tildelt et skjold med kun een rose. I "mellemtiden" som uægtefødte søn anvendte han et skjold med

en rose mellem et par grenlignende gevækster; dette forhold bliver man kun klar over, hvis man ikke blindt stoler på Thiset og Wittrups *Nyt Dansk Adelslexikon*, 1904, og den tilhørende Storcks *Dansk våbenbog*, 1910, samt genudgivet samlet i Achens *Danske adelsvåbener. En heraldisk nøgle*, 1973, men tjekker personernes faktiske våbenføring i Henry Petersen og Thisets *Danske adelige Sigiller fra henholdsvis det 13. og 14. Aarhundrede* og fra det 15., 16. 17. Aarhundrede, henholdsvis 1897 og 1905, genudgivet samlet af DHH som *Danske adelige sigiller fra det 13. til 17. århundrede*, 1977.

Linje 25 viser, hvordan en norsk stormand dannede sig et kombineret skjold: Vandret delt, øverst hovedelementet, den kongelige løve, fra sin uægtefødte mors fars kongevåben, nederst halvdelen af rosen fra faderens slægt. - Rosenkrantzslægtsvåbenets udvikling fra udelt til

firdelt skjold er vist, og ligeledes det for-
enklede våben, et medlem af Rosenkrantz-
slægtens uægte gren anvendte.

Endelig vises et par eksempler på an-
vendelsen af våbener sammenstillet til
våbenanetavler.

Winther på Færøerne - en rettelse

Linje 27 viser, hvordan en ung herboende
færing nedstammer fra Valdemar Sejr (og
fra den norske kong Sverre med færøsk
baggrund). Mellem slægtled 18 og 20 har
der desværre indsneget sig den fadæse, at
slægtled 20 er "gjort til sin egen fætter"!

Sysselmanden Mads Andreas Winther,
der angives født 1818 som præstesøn på
Sandoy, er i virkeligheden født 8. septem-
ber 1813 i Tórshavn som søn af snedker
Niels [også kaldet Niels Christopher]
Winther og hustru "Sigge Maria Winther"
[egl. Karbech]; disse forældre er omtalt i
slægtled 18 som forældre til Færøernes før-
ste egentlige politiker, Niels Christopher
Winther, 1822-1892.

Sysselmanden Mads Andreas Winther
og hans virkelige bror, den nævnte poli-
tiker, er omtalt med den korrekte afstam-
ning i min artikel *Slægten Winther paa
Færøerne* i SLÆGTEN nr. 7 og genoptrykt i
Gemmesider.

Sysselmanden Mads Andreas Winther
er nævnt som 37-årig med fødestedet Tórshavn i folketællingen 1850 (s. 175 i *Fólkatal-
jingin í Føroyum 1850*, udgivet 1995 af Heini
Madsen); og hans fødsel er at finde i Petur
Martin Rasmussen: *Suðurstreymoyar kir-
kjubók 1757-1816*, Tórshavn, 1988. Georg
Agerby takkes for at have gjort opmærk-
som på den meget uheldige ændring af
Mads Andreas Winthers afstamning - fra
det rigtige til det forkerte - fra min oprin-
delige artikel og til Valdemar-hæftet.

For vor unge færing indebærer ændrin-
gen i hans slægtslinje desværre, at han - i al
fald ikke på den angivne måde - stammer
fra Bendte Christina Broberg, den histori-
ske person bag romanfiguren Barbara!

AB

Præsteslægten Barsøe fra Fjelstrup

af Sonja Barsøe, Lågmajvej 25, 6320 Egernsund ☎ 7444 0800.

E: sonjabarsøe@post.tele.dk Fra SLÆGTEN nr. 23, 2001.

*Er præstetavlen i Fjelstrup Kirke korrekt? Her
er der med udgangspunkt i slægtsforskning
set nærmere på præsteslægten Barsøe fra Fjel-
strup.*

I mit forskningsarbejde med mine sønners
fædrene linie, den sønderjyske slægt Barsøe,
har det været naturligt at vise interesse for
præsteslægten Barsøe fra Fjelstrup.

Da jeg blev klar over, at præstetavlen i
Fjelstrup Kirke ikke viser den præsteræk-
ke, som jeg mener, er den rigtige, blev det
udfordringen, der satte det arbejde i gang,
som førte til artiklen her.

Arbejdet blev større, end jeg havde forud-
set, idet det viste sig, at der er mange kilder,

og at disse i en del tilfælde ikke er enige. Jeg
har derfor fulgt alle kilder tilbage til primær-
kilderne eller så tæt på disse, som det har
været muligt, og med den baggrund har jeg
søgt at give et billede af præsteslægten, hvis
virke i Fjelstrup indledtes midt i 1500-tal-
let.

Den følgende beskrivelse af slægten inde-
holder mit forsøg på at dokumentere præ-
sterækken, som jeg mener, den har været.
Min præsterække svarer nogenlunde til
den, der findes i Otto Fr. Arends: *Gejstlighe-
den i Slesvig og Holsten fra Reformationen til
1864*. Jeg har blot fundet nogle tilføjelser til
Arends række.

Fjelstrup Kirke

Jørgen (Georg/Ivren) Barsøe, død 10. oktober 1562 i Fjelstrup

Hans fødselsår er ikke bekendt, men han må være født i begyndelsen af 1500-tallet. Tilnavnet Barsøe giver grund til at antage, at han må være født på øen Barsø i Løjt Sogn.

Jørgen Barsøe har sandsynligvis taget studentereksamen fra latinskolen i Haderslev. Elevlister fra den tid findes ikke. De blev så vidt vides udslettet ved den store brand 1627.

Latinskolen i Haderslev blev oprettet efter reformationens indførelse i Sønderjylland 1526. På den tid manglede man et sted til undervisning i den rette tro, så de unge fra byen og omegnen, som ønskede en præsteuddannelse, ikke længere behøvede at tage helt til Ribe, Lübeck eller Hamborg for at gå på latinskole.

1527 underskrev hertug Hans 6. februar et fundatsdokument. Her blev afsat 6.000 mark "til evig Tid anvendt og givet til Oprettelse og Drift af en ny Trivialscole i vor By Haderslev." Skolen fik fem klasser og fem lærere, og den skulle virke "her i vort Omraade, hvor det danske Sprog er i almindelig Brug, såsom der hersker stor Mangel og Savn paa lærde Mænd".

Måske har en degn i Løjt ønsket at være med til at afhjælpe mangelen på lærde mænd ved at sende velbegavede bondesønner til den nye skole. På den tid blev nemlig en af mine egne forfædre, en bondesøn ved navn Peder Bruun fra Løjt, præst. Hvem ved, om det er den samme degn, der har haft de to som elever og anbefalet dem et gejstligt livsvirke.

Jørgen Barsøe kan have været slotspræst i Haderslev i en periode, før han fik embede i Fjelstrup, for mere end 100 år efter sin død blev han omtalt i ligprædikenen efter et tipoldebarn, Pastor i Moorburg Georg Leopold Barsoenius, som "ein Prediger des Göttlichen Wortes und Ihrer Königl. Maytt. zu Dennemarck und Norrewegen wolverdienter Hoff Prediger".

Den første sikre oplysning, der findes om Jørgen Barsøe, er ikke særligt flatterende, selvom den står i hertug Hans' kopibog. Den handler om et ægteskabsbrud, som var lige ved at koste Jørgen Barsøe præsteembedet.

Hertug Hans, som på det tidspunkt, hvor sagen blev behandlet, opholdt sig i København, skrev 19. maj 1549 til sin sekretær Hieronimus Boldigk og provsten Anthonius Keyser om afstraffelsen af Jørgen Barsøes ægteskabsbrud: "An Jheronimus Boldeck vnd Magister Anthony Keiser, den begangenene Ehebrug Her Jürgen Borsoe belangend. Datum Coppenhagen den xix May Anno etc. 49".

Samme dag skrev hertugen også om sagen til lensmanden i Haderslev, Sivert Rantzov: "An Siuert Rantzow, Her Jeorgen Borsoe seins geubten Ehebruchs wegen belangend. Actum Coppenhagen den xix May Anno etc. 49".

Anthonus Keyser var superintendent i Haderslev, og han skulle sammen med de omkringboende teologer dømme i sagen. Dommen, som blev afsagt i Frue Kirke 6. juni 1549, lød på, at Jørgen Barsøe skulle miste sit embede i tre år, og at han skulle udsone sig med øvrigheden, kirken og den klagende part. Uvist hvorfor, gik det dog sådan, at han kort tid senere blev løsladt fra fængslet og beholdt sit embede mod at betale en bøde på 200 dalere til hertugens kasse.

Året efter udstedte hertugen 15. maj 1550 en "Forordning for Haderslev og Tørring Amter om Straf for Ægteskabsbrud, Hor, Giftermaal mellem nærbeslægtede samt Helligbrøde".

Fjelstrup kirkeregnskabsbog 1564-1714 er en meget smuk læderindbundet bog med prægede ornamentter og metalspænder. For en stor del er den både velordnet og nydeligt skrevet. I den findes et spor efter Jørgen Barsøe i form af en årlig betaling på fire daler. Der må være tale om en slags pantebrev, som løber videre i låntagerens navn, til det er betalt, idet Jørgen Barsøe døde 1562, og betalingen, som var med fra regnskabsbogens start 1564, skete frem til 1574.

Jørgen Barsøes søn, David Barsøe, fulgte sin far i embedet.

Sønnen Mathias Barsøe kendes kun, fordi man i hertug Hans' Hospitals regnskaber kan se, at han sammen med sin far ejede et hus i Haderslev.

Sønnen Christophorus Barsoenius, som blev student i Haderslev 1560, studerede i Wittenberg, hvor han under navnet Christophorus Persenius blev immatrikuleret 19. juni 1561. Han blev først lærer i Segeberg fra ca. 1563. Omkring 1591 blev han kapellan i St. Laurentiuskirke i Itzehoe, og han døde ca. 1603. Om ham og hans efterslægt kan man læse i Erich Leverkus: "Nordelbische Pastorenfamilien und ihre Nachkommen".

I årene efter 1763 rejste en norskfødt "arkivtegner" ved navn Søren Abildga-

ard på statens regning rundt i Danmark for at registrere "Monumente Patriæ". I løbet af somrene 1775 og 1776 var han i Sønderjylland, og hans dagbog fortæller også om Fjelstrup Kirke på den tid. I den kan man læse, at der under loftet nederst i kirken stod: "Her Ivren Barsø Sogen Her Til Fielstrup Kirk". Indskriften forsvandt dog, da kirkens loft blev gipset 1851.

Spændende er det at forestille sig, at dele af det nuværende inventar i Fjelstrup Kirke, nemlig korbuekrucifikset og døbefonten, allerede eksisterede i Jørgen Barsøes embedstid for over 400 år siden.

Om Jørgen Barsøes død findes sikre efterretninger på Det kongelige Bibliotek. Her eksisterer stadig en læderindbundet bog skrevet i hånden på latin, hvori Haderslev bys første ærke diakon Hans Jacobsen Oldendorph i dagbogsform har nedskrevet sine livserindringer.

Oldendorphs fædrene slægt stammede fra Fjelstrup, og han selv havde et ønske om at blive præst i Fjelstrup efter Jørgen Barsøe.

Man kan under 10. oktober 1562 læse i dagbogen om Jørgen Barsøes død. Næste dag står der oversat fra latin: "Den 11. Oktober 1562 kom jeg sammen med vor Hertug Hans angaaende Fjelstrup (Felstorp) Præstekald".

14. oktober 1562 skrev Oldendorph, at han blev kaldt til møde hos magister Georgius Boetius og sekretærene Jürgen Beier og Hieronimus Boldigk, som indtrængende bad ham give afkald på Fjelstrup sogn.

Oldendorph, som var af den mening, at Beier var bestukket med en gave, stod ifølge dagbogen fast på sit ønske, så de tre herrer måtte gå med uforrettet sag. Alligevel slutter han: "Jeg lod mig så overtale til at give afkald på Felstorp sogn til fordel for David, en søn af Georg Barsø, for Guds Skyld og for Barsøes Sønners Fattigdoms Skyld".

David Barsøe, død 8. maj 1580 i Fjelstrup

Han efterfulgte sin far i embedet. Hans fødselsår kendes ikke, men eftersom han 1562 blev præst i Fjelstrup efter faderens død, må han sandsynligvis være født i 1530'erne.

At han har taget studentereksamen fra latinskolen i Haderslev, hersker der nok ingen tvivl om, mens det er uvist, hvor han tog sin teologiske embedseksamen.

David Barsøes død findes noteret i 8. maj 1580 i Aastrups kirkebog: "D. David in Felstorp obiit". I samme bog findes to år senere hans enkes vielse til efterfølgeren Thomas Johannis, som var uddannet i Rostock og blev præst i Fjelstrup fra ca. 1581 til sin død 1599.

På den tid var det helt almindeligt, at en ung præst for at få et embede giftede sig med den forgående præsts enke eller med en af hans døtre.

1598 blev en datter af David Barsøe viet i Aastrup, nævnt som Thomas Johannis' steddatter. - Af børn kendes ud over ovennævnte datter kun Jørgen Barsøe, som efterfulgte sin stedfar i embedet. At han er søn af David Barsøe, ses i Haderslev Latinskoles lister over skolens studenter.

En slægtsforsker ved navn Max Rasch, som 1950 udarbejdede en slægtsbog over Barsøe-slægten, mener, at en datter af David Barsøe blev gift med en anden af slægtens aner, Matz Dinesen fra Knud. Muligt er det, idet Matz Dinesens søn og efterfølger på gården bar navnet David Matzen.

Fra David Barsøes tid som præst i Fjelstrup findes i hertugens kopibog en ansøgning fra 1571 om at "faa en ny Klokke i Kirken paa Kirkens Bekostning, dog saaledes at Sognet tilskyder 40 Mark, og om at Kirken maa skamles, da den ene Skammel faldt ned efter den anden og gjorde stort Bulder i Kirken om Søndagen".

Den gamle klokke blev sandsynligvis omstøbt, for klokkestøber Johan Asmussen fra Husum skulle levere en klokke, "der vejede 1600 pund lige som den gamle brystne".

Jørgen/Georg/Georgius Barsøe, født ca. 1570, død mellem 1650 og -56 i Fjelstrup
Han blev født omkring 1570. Han tog studentereksamen fra Haderslev Latinskole 1593, og samme år blev han immatrikuleret, først i Helmstedt og fem dage senere i Wittenberg. Det ser ud, som om han ombe-stemte sig, men årsagen kender jeg ikke.

Stedfaderen, Thomas Johannis, døde 1599, og Jørgen Barsøe må være ordineret i embedet det følgende år. I Aastrups kirkebog er han nemlig omtalt som Pastor i Fjelstrup, da han blev gift 29. november 1601, 1. søndag i advent: "Celebratur nuptiæ D. Georgij Barsónij in Felstrup".

I en pakke papirer vedrørende Fjelstrup Sognekald findes flere sager om mageskifter af jord, som Jørgen Barsøe har foretaget, bl.a. i 1606 med: Thames Andersen Bunde og Laurentz Knutzen fra Fjelstrup og Nis Erichsen/Christensen fra Have.

Fra 1600 til -36 er Jørgen Barsøe nævnt med gæld op til 160 mark i Fjelstrup kirkeregnskab. 1627 står: "H Jurgen Barsoe udgaar dette og det følgende Aar", og 1628 står der: "0 bei H Jurgen". De følgende år blev det samme beløb som tidligere betalt, mens det skyldige beløb fra 1627 og 1628 blev betalt i 1634: "Noch ab Ao 27 und 28".

Prædikestolen i Fjelstrup fra omkring 1600.

Interessant er det at iagttage i kirkeregnskabsbogen, hvordan en persons navn i samme kilde fra år til år kunne blive skrevet på forskellig måde. Variationerne, som er mange ved alle de tre præster, er ved denne Jørgen Barsøe: "Hr Jorgen Barso", "H Giorge Barso", "Hr George Barsö", "Hr Georgius Barsö", "H Georgius Barso", "H Georgen Barso", "H Jurgen Barsoe Pastor", "H Jurgen Barsoe Pastori", "Hr Jurg Barsoe in Fielstrup", "H Jurgen z Fielstrup", "H Jorn Barsöe in Fielstrup".

I Tyske Kanselli i Rigsarkivet findes akterne til en sag fra 1650, hvor Jørgen Barsøe i Fjelstrup Kirkes våbenhus som 80-årig havde en kraftig meningsudveksling med et af sine sognebørn, bonden Andreas Hansen Margorsen fra Kvistrup.

Der blev, ifølge sagens akter, benyttet udtryk som "skælm", "æreskænder" og "løgner", og der var usikkerhed om, hvorvidt der havde været håndgemæng. En række tingsvidner udtalte sig, og sagen endte med, at bonden måtte gøre afbigt over for præsten, og at han derudover fik en fængsels- eller bødestraf.

Blandt vidnerne omtales Jørgen Barsøes søn Niels Jørgensen og to svigersønner Carll Nielsen og Lorentz Knudtzen. De blev alle erklæret inhabile. De øvrige vidner var Hans Petersen Biugwraa, 28 år, Knud Matzen, 50 år og "Unge" Anders Hansen, 60 år, alle fra Fjelstrup, samt David Matzen, 60 år og Hans Lauritzen, 36 år, fra Knud.

Det kongelige Konsistorium i Haderslev behandlede på den tid mange af de stridigheder, som opstod i byen og omegnen, og Konsistoriets protokol er interessant læsning. Jørgen Barsøe var part i en sag fra 16. december 1650 vedrørende aflønning af en "løbedegn", en fattig skoledreng, som kom løbende fra Haderslev for at forrette degnetjeneste.

Mellem 1650 og -56 døde Jørgen Barsøe, idet hans kone 1656 nævnes som enke.

Jørgen Barsøes førstefødte søn blev døbt i Aastrup 5. marts 1609, "Baptizatur D. G.

Barsoenij primogenitus". Han kan være den David Barsøe, der 1629 var bonde på "Avnøgaard" i Ørby.

Næste søn, Nicolay, blev døbt 2. juli 1611. Han er måske identisk med sønnen Niels Jørgensen, der er omtalt som tingsvidne i førnævnte sag. Niels var ejer af en gård i Anslet 1647, og i kirkeregnskabsbogen kan man læse, at "Niels Barsøe und seine Fraue" blev begravet 1653.

Sønnen Jørgen Barsøe, som efterfulgte sin far i embedet, må være født omkring 1620.

Den førstefødte datter, Anna, blev døbt 5. september 1602, næste datter, Marina, blev døbt 21. oktober 1604, og datteren Catharina blev døbt 27. maj 1607.

I sagen fra 1650 nævnes, som omtalt, to svigersønner Carll Nielsen, født ca. 1614, og Lorenz Knutzen, men hvem af døtrene, de er gift med, ses ikke.

I løbet af Jørgen Barsøes embedstid skete

Fjelstrup Kirkes altertavle, hvoraf de ældste dele stammer fra Jørgen Barsøes tid.

der en del forandringer i Fjelstrup Kirke. Søren Abildgaard fortæller fra sit besøg i kirken, at der stod "Anno 1617" på altertavlen, hvoraf dele stadig eksisterer i den nuværende altertavle. Der stod "1635" på de fleste stolestader. På skriftestolen stod der "Hr. Bonaventura Refeldt Probst Hr. Georgius Barsonius Pastor". Under loftet, som var indlagt med løvværk, stod denne inskription: "Anno 1648 haver M. Johannes Rotleben Provost oc Jorgen Barsøe Sogen Prest ladet dette renovere oc oplegge Jens Ovdsen i Haw Kierkwerge".

Jørgen/Georg/Georgius Barsøe, født 16., død 20. februar 1661 i Fjelstrup
Han må være født omkring 1620, idet han blev student 1638 Haderslev Latinskole. Samme år blev han immatrikuleret ved universitetet i Rostock. Her kom han i sin studietid sammen med andre slesvigske studerende som gæst hos Rostocks lærde og velhavende borgerfamilier, blandt dem familien Christopher von der Lippe.

Christopher von der Lippe var diplomat og forhandler for den danske konge Christian IV, og han bosatte sig senere i Haderslev, hvor han døde 1652 og blev begravet i Frue Kirke.

Efter at være kommet til Haderslev genoptog von der Lippe forbindelsen med de tidligere studerende, som var kommet hos ham i hjemmet i Rostock, og som nu havde embeder i Haderslev og omegn. Blandt disse var Jørgen Barsøe, som ved Christoph von der Lippes død, i lighed med flere andre, skrev et Epicedicum som hyldest til ham.

Jørgen Barsøe blev sin fars efterfølger som præst i Fjelstrup. I kirkeregnskabsbogen nævnes han som "Junior" i årene 1649 og 1650 med en gæld på 200 mark. Denne blev senere forøget med yderligere 60 mark. De to gældsposter forblev til 1700, hvor de blev rettet til samlet 72 mark, et beløb, som fortsatte frem til 1714.

Fra 1655 findes i Konsistoriets protokol en sag mellem Jørgen Barsøe og adventisten Johann Rodger. De var af forskellig mening

om størrelsen af en sum, som Jørgen Barsøe skyldte for kræmmervarer.

Også denne Jørgen Barsøe foretog en del mageskifter med gårdmænd fra Fjelstrup. I 1651 skiftede han med Marguard Hansen, Knud Willatzen, Iffuer Dall og Thomas Michelsen og i 1655 med Anders Pedersen Kockmoes og Knud Jessen.

Jørgen Barsøe embedstid blev kun kort, idet han allerede døde 20. februar 1661.

Sønnen Jørgen Barsøe blev præst i Aller.

En datter blev gift med efterfølgeren i præsteembedet Peter Ipsen Børup. Ægteparret må have været temperamentfulde mennesker, for de fik i løbet af embedsperioden mange problemer og måtte jævnligt møde for Konsistoriet i Haderslev, hvor mange ret voldsomme sager blev behandlet.

Konen slog 28. februar 1667 på kirkegården en anden kvinde "med nogle vældige slag i ansigtet på næse og mund, så hun blødte slemt og i den tilstand løb de 1½ mil til Haderslev for at klage".

Peter Børup drak meget, han bandede fra prædikestolen, glemte at udføre dele af gudstjenesten, forskrev i drukkenskab præstegården og meget andet. Alligevel var hans sognebørn tilfredse med ham, og de reddede ham flere gange, men til slut blev han afsat 1692. Han beholdt dog sin halve indtægt og retten til at blive boende i præstegården, men da han døde 1695 var boet konkurs.

En af egnens store gårdmænd, Simon Bygvraa fra Bygvraa i Fjelstrup, var gift med en Anniken, som må være datter af Jørgen Barsøe, idet en af parrets sønner nævnes i Tyrstrup Herreds skyld- og pante-protokol 25. oktober 1718, som "Jørgen Simmensen Barsøe" i forbindelse med en skiftesag. Jørgen Simmensen Barsøe var da bosat i udlandet, og han havde åbenbart tidligere fået sin rigelige del af arven i forbindelse med en gæld, han måtte have hjælp til at betale.

Den slægt, som jeg arbejder med, mener jeg, nedstammer fra en datter, Maren Jørgensdatter, som blev gift med en anden af egnens gårdmænd, Dines Davidsen.

Jeg har flere indicier, men det vigtigste er, at alle de børn i området, som efter navneloven 1772 blev døbt med "Barsøe" som fast slægtsnavn, var Maren og Dines Davidsens børne- eller oldebørn.

For at afslutte rækken af præster på egnen, medtager jeg 5. generation, Jørgen Barsøe, som blev præst i Aller. Om ham har jeg også fundet nye oplysninger, som dokumenterer, at Jørgen Barsøe blev gift med forgængerens Peter Nissens enke, ikke med hans datter, som Otto Fr. Arends skriver. Dokumentationen skulle fremgå af teksten herunder.

Jørgen/Georg/Georgius Barsøe, født 16., død 25. maj 1697 i Aller

Faderens søn af samme navn blev præst i Aller - nabosogn til Fjelstrup. Han kan kun have været en lille dreng ved faderens død, og han fik ikke mulighed for at fortsætte slægtens virke i hjemsoget, for da han blev voksen og fik sin eksamen, var embedet i Fjelstrup besat med søsterens mand.

Jørgen Barsøe var alumne eller kostelev på Haderslev Latinskole 1667-1675. Han studerede i Kiel fra 1675 og fra 1681 i København. I 1682 blev han præst i Aller og ca. 1683 gift med forgængerens Peter Nissens enke Cathrine Schröder. Hun var datter af Peter Nissens forgænger Johann Schröder, som var præst i Aller 1634-1664.

I Tyrstrup Herreds skyld- og panteprotokol 12. august 1675 står der i en sag "Petrus Nissen, Pastor til Aller og Taps ... Svoger Georg Schröder af Bjert". Georg Schröder var søn af Johann Schröder. I Aller præstearkiv ses i en "smedesag": "... meiner Fraue Vatter sel. Hr. Johann Schröder gewesen Pastoren ... ". Den sidste sag er underskrevet af Jørgen Barsøe 4. juli 1694.

Catharine var nok ikke ung, da hun blev gift med Jørgen Barsøe, men jeg mener, de fik en datter, Anniken Jørgensdatter Barsøe, som blev trolovet og viet i Fjelstrup: "8. september 1701 stod Niels Jensen N og Annicken Jørgensdatters Trolovelse i Bygevraa", og "9. februar 1702 stod Niels Jensen Nebbels og Annicken Jørgensdatter Barsøe deres Brölup".

Niels Jensen Nebbel var enkemand og gårdmand på en nabogård til Bygvraa, og Annickens ophold på Bygvraa ved trolovelsen kan skyldes, at Simon Bygvraa, som var hendes slægtning, blev hendes værge efter faderens død.

Jørgen Barsøe døde 25. maj 1697, og hans kone Cathrine overlevede ham. 1709 lånte hun, "Fr. Cathrin sehl. Hr. Jörgens in Aller", 50 mark af Halk Kirke, og de blev tilbagebetalt 1712.

Med Jørgen Barsøe, Aller, slutter den mandlige linie af præsterækken på egnen. Jeg har usammenhængende oplysninger om mandlige efterkommere i både Danmark, Norge og Sverige, som jeg måske på et tidspunkt arbejder videre med. De tyske efterkommere kan man læse om i den nævnte bog af Erich Leverkus.

I mit slægtsforskningsarbejde fortsætter jeg med datteren Maren Jørgensdatter, hendes mand Dines Davidsen og deres efterkommere. Om dem fortæller jeg i en række hæfter med fællestitlen: *Med slægtsnavnet Barsøe*.

Konklusion

Præstetavlen i Fjelstrup Kirke oplyser følgende om de første lutherske præster:

- I Jørgen Barsøe, 1551, død 10. Oktbr. 1562.
- II Niels Barsøe, død henimod 1600.
- III David Barsøe, omkring ved 1644.
- IV Jørgen Barsøe, 1652, død 20. Febr. 1661.
- V Peter Ibsen Børup, afsat 29. Novbr. 1692.

Artiklen plæderer for følgende række:

- I Jørgen Barsøe, nævnt fra 1549, død 1562. Må vel senest 1535 have tiltrådt embedet, da det 1562 blev overtaget af sønnen:
- II David Barsøe, 1562, død 1580. Efterfulgt af enkens 2. mand:
- III Thomas Johannis, 1580/82, død 1599. Efterfulgt af stedsønnen:
- IV Jørgen Barsøe, 1599, død 1650-56. Efterfulgt af sønnen:
- V Jørgen Barsøe, 1650-56, død 1661. Efterfulgt af svigersønnen:
- VI Peter Ipsen Børup, 1661, afsat 1692, død 1695.

Kildefortegnelse

- Aastrup Kirkebog 1574-1617.
- Achelis, Thomas Otto: Aus der Geschichte des Herzog-Hans-Hospitals in Hadersleben, side 214 i *Zeitschrift der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte*, nr. 57, 1927.
- Achelis, Thomas Otto: Haderslev i gamle Dage 1292-1626, side 85 m fl.
- Achelis, Thomas Otto: Haderslev i gamle Dage 1627-1800.
- Achelis, Thomas Otto: Matrikel der Schleswigschen Studenten 1517-1864.
- Album Acad. Vitenbergensis (1502-1602), 1841-1905.
- Aller præstearkiv, BC2: Pastorialdokumenter 1633-1788, pag 37, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.
- Arends, Otto Fr.: Gejstligheden i Slesvig og Holsten fra Reformationen til 1864, side 10 og de enkelte sogne.
- Aus der Geschichte des Haderslebener Johanneums, i *Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins*. Herausgegeben von der Gesellschaft für Schleswig-Holsteinische Geschichte, Bd. 8.
- Clausen, Bodil: Gårde i Haderslev og Tyrstrup Herreder 1531-1753.
- Bram, Eskild: I Haderslev Posten 18.03.1992: 1292-1992. 700 års jubilæum, Den lærde skole i Haderslev.
- Dansk biografisk Leksikon, side 89-90.
- Fjelstrup kirkes præstetavle med navne på kirkens præster efter reformationen.
- Fjelstrup Sognekald: Forskellige sager og skrivelser 1606-1872, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.
- Haderslev Provstearkiv: Fjelstrup Kirkeregnskabsbog 1564-1714, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.
- Haderslev Provstearkiv, 560: Halk Kirkeregnskab 1709 og 1712, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.
- Haderslev Provstearkiv: Protokol for det kgl. Konsistorium i Haderslev 1688-1708, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.
- De Hansborgske Registranter, 1. bind: Forordninger 1544-1580. Ved Caroline Emilie Andersen, 1943. Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie, side 12-13: 15.05.1550.
- Hofmeister: Matrikel der Universität Rostocks. Med Ernst Schäfers Register 1919-22.
- Jensen, N.H.A.: Versuch einer kirchlichen Statistik des Herzogthums Schleswig. Flensborg 1840, side 191.
- Leverkus, Erich: Nordelbische Pastorenfamilien und ihre Nachkommen, side 134 ff.
- Nationalmuseet: Danmarks Kirker: Fjelstrup, side 305 og 313.
- Nedergaard, Paul: En dansk præstehistorie: Haderslev.
- Personalhistorisk Tidsskrift 1936: Immatriculerede Helmstedt, side 217.
- Personalhistorisk Tidsskrift 1941: Haderslev Kommunitets Alumner 1598-1713, nr. 56.
- Personalhistorisk Tidsskrift 1961: Immatriculerede Wittenberg, nr. 1593.
- Rasch, Max: Das nordschleswigsche Bauerngeschlecht Barsøe aus Knud (Fjelstrup), Skovbölling und Errigstedt, side 33-36, i *Heimat* 1957.

- Rhode, Peder: Samlinger til Haderslev Amts beskrivelse (de enkelte sogne).
- Rhode, Peder: Samlinger til Haderslev Amts beskrivelse, håndskrevet bilag mellem side 82 og 83.
- Rørdam, H.F.: Kirkehistoriske Samlinger: Af Hertugens Kopibog, side 80-81. Og *Bidrag til Sønderjyllands kirkehistorie*, side 739.
- Schriften des Vereins für Schleswig-Holsteinische Kirchengeschichte, række 2, bind 7: Fjelstrup.
- Den Thottske Samling - Thottiana 1789, 541 8°, fol. 46-49: Hans Jacobsen Oldendorphs Genealogi, i Det kongelige Bibliotek.
- Tyrstrup Herred: Skyld- og panteproto-

kol for Tyrstrup Herred, hovedbog 1, nr. 311, fol. 57: 12.08.1675, fol. 161: 24.10.1718, i Landsarkivet for de sønderjyske landsdele.

- Tyske Kanselli, J.A.: Haderslev Provsti, akter vedrørende enkelte Sognekald ca. 1650-1730, Fjelstrup, D92, i Rigsarkivet.
- Westphal, M. Johann: Leichsermon ..., Königsberg 1665. J. Reusner.

Ovenstående artikel har - i lidt simplere form - været publiceret i *Sønderjysk Månedsskrift*, 2000, nr. 6, s. 171 ff.

Alle fot. af forfatteren. Red.

Adel, Han Herred og Louis Pio Fra SLÆGTEN nr. 23, 2001.

Formålet med SLÆGTENS nyeste publikation, *1760 slægtsbøger*, er at lette tilgangen til bibliotekslån af slægtsbøger, der fortæller om familier fra de samme egne, som ens egne forfædre boede i.

Egnen mellem Vesterhavet, Limfjorden, Thy og Vendsyssel hed i senmiddelalderen Han Herred og den vestlige del heraf Hannæs Birk, men senere blev landskabet delt ligeligere i Vester og Øster Han Herred, og disse to herreder kom til at høre til henholdsvis Thisted og Hjørring amter.

Slægtsforskere med aner i det gamle, oprindelige Han Herred, det nuværende Øster Han Herred og den østligste del af Vester Han Herred, vil måske på side 23 og 24 blive opmærksom på to bøger fra 1986, *Slægten fra Vester Svenstrup i Hjortdal Sogn*, og *Slægten fra Klim Odde* [i Klim Sogn], begge udgivet af Slægtsarkivet i Viborg med mig som leverandør af arkivundersøgelserne. Begge disse ganske almindelige bondeslægter stammer fra en slægt, som Erik af Pommern adlede

1430, og som siden (meget misvisende) er blevet benævnt "Bonde af Thy".

Slægtens adelige status gik tabt før Reformationen 1536, og slægten blev stort set glemt. Men den og dens efterkommere blev "genopdaget" omkring 1960 af genealogen H.P. Aagaard Jensen, der i forbindelse med udarbejdelsen af forslægten til en kommercielt fremstillet slægtsbog fandt et tingsvidne optaget af bonden Vogn Mikkelsen i Borup i Kollerup Sogn ved Fjerritslev og indført i Han Herreds tingbog 1671.

På grundlag af bl.a. dette fund skrev Knud Prange, daværende arkivar ved landsarkivet i Viborg, senere leder af (den nu desværre hedengangne) Lokalhistorisk Afdeling under Historisk Institut ved Københavns Universitet, en længere artikel, *Bonde af Thy - en standshistorisk studie*, i det landbohistoriske tidsskrift *Bol og By* nr. 5, 1964. - Både artiklen og begge slægtsbøger indeholder nøjagtige kildeangivelser.

Med dette våben med 2 grå spurvehøge med gule næb og ben på et hvidt ris/rek(?) i et rødt skjold og på hjemlen en rød filthat med en grå spurvehøgehale med 12 fjer blev nedennævnte Eske Jensen Bonde og broderen Christen adlet 1430 af den nordiske unionskonge Erik af Pommern på foranledning af godsejeren på Aagaard ved Fjerritslev og dennes søsters mand.

Tegning af H. Storck til "Dansk Vaabenbog", 1910.

I førstnævnte slægtsbog omtales som ane nr. 32 den ovenfor nævnte Vogn Mikkelsen, ca. 1611-1696, som boede på slægtens gamle selvejergård i Borup. Den blev senere overtaget af hans sønnesøn, den yngre Vogn Mikkelsen, 1683-1730; og han blev halshugget for i beruset tilstand at have skudt sin ældste, 14-årige datter ved en fejltagelse i stedet for sin kone, som han mistænkte for utroskab! - Vogns søn, Mikkel Vognsen, 1719-1792, blev den sidste af slægten på gården i Borup.

Fra den sidstnævnte slægtsbog skal her refereres en slægtslinje fra den af Erik af Pommern adlede person og frem til den socialistiske agitator Louis Pio, der 1877 blev presset til at udvandre til USA, men har adelige efterkommere i nutidens Danmark!

1 Eske Jensen Bonde, født senest 1400, død efter 1473, adlet 1430 sammen med broderen Christen af unionskongen Erik af Pommern, siden nævnt 1450-73 som boende i Borup i Kollerup Sogn ved Fjerritslev. Gift senest 1465 med

den adelige Else Griisdatter af slægten fra Slettegaard i Hjortdal Sogn.

- 2 Niels Eskesen (Bonde?), født senest 1465, død efter 1505(?), må have boet i Borup i Kollerup Sogn (hvor hans far og børn både før og siden boede); han er vist nævnt i et dokument fra 1504/05.
- 3 Oluf Nielsen, født senest 1535, død efter 1570, selvejerbonde i Borup i Kollerup Sogn, nævnt 1570.
- 4 Eske Olufsen, født senest 1560, død 1625/26, nævnt 1591-1625 som boende i Nørre Torup i Hjortdal Sogn.
- 5 Niels Eskesen, født før 1600, død 1652, gårdmand i Bonderup (i den nuværende Sophiendal) i Haverslev Sogn 1625-52, lensmandens delefoged fra før 1630 og herredsfoged fra ca. 1637; 1639 blev han overfaldet og gennembanket af godsejeren Falk Gøye til Bratskov og dennes tjener. Gift før 1630 med Karen Madsdatter, født senest 1610, død efter 1676.
- 6 Jens Nielsen, født før 1635, død efter 1661, vist gårdmand i Bonderup i Haverslev Sogn. Gift senest 1655 - vist med Else Sørensdatter. Dette til dels konstruerede anepars forbindende funktion fremgår af et par dispensationer til ægteskab mellem beslægtede blandt parrets efterkommere sammenholdt med ejendomshistorien på den nuv. Sophiendal i Bonderup.
- 7 Anne Jensdatter, ca. 1655-1727. Gift senest 1680 med Svend Nielsen, ca. 1644-1729 (født i Klim), gårdmand i Bonderup (i den nuv. Sophiendal) i Haverslev Sogn.
- 8 Maren Svendsdatter, ca. 1680-1754. Gift ca. 1705 med Peder Laursen/Lassen Rod, ca. 1682-1754 (født i Liengaard i Lerup Sogn), bosat på Tanderupgaard i Bejstrup Sogn.
- 9 Karen Pedersdatter Lassen, 1718-1799. Gift 2. gang 1741 med Mogens Christensen Brix (Brixøn), 1707-1766, forpagter på Sønder Skovs-

- gaard i Øster Svenstrup Sogn, senere bosat på Nørrebjerggaard (Nørre Bjerre) i Gøttrup Sogn og sidst gård- og kirkeejer i Skræm Sogn. Mogens Brix' datter Anne Marie, gift med Christen Kronborg, Vester Kjeldgaard i Kettrup Sogn, blev stammor til den socialrealistiske forfatter, cand. jur. Hans Kirk, 1898-1962, der i sit forfatterskab, specielt i erindringsbogen *Skyggespil*, beskrev sin slægt (bl.a. oldemoderen på Aggersborggaard) på mesterlig vis.
- 10 Stephen (Stephanus) Mogensen Brix, 1753-1807, nævnt i Bisgaard i Skræm Sogn 1773-87, i Koldkjær i Lild Sogn 1791 og bosat i Brixgaarden i Nr. Tranders Sogn ved Aalborg fra senest 1795. Gift 1773 med Maren Jensdatter, født 1753 i Bisgaard i Skræm; hendes morfars mor i Bisgaard var datter af ovennævnte herredsfoged Niels Eskesen i Bonderup (05).
- 11 Mogens Brix, 1776-1831, skipper i Løkken, købmand i Blokhus, skudehandler på Norge og England, strandfoged, ejer af Alstrup Kirke og Blokhus Mølle. Gift 2. gang 1804 med Else Jacobsdatter Ingstrup, 1786-1851.
- Mogens Brix' datter af 1. ægteskab blev gift med skudehandler/købmand Klitgaard i Blokhus og farmor til Carl Klitgaard, 1868-1857, postmester og fremragende slægtsforsker, der 1898 udgav stamtavlen *Slægtens Saga* over efterkommerne af ovennævnte Karen Pedersdatter Lassen og Mogens Chr. Brix og senere bl.a. storværket *Kjærulfske Studier* 1914-18 og mange andre arbejder.
- 12 Anne Marie Brix, 1808-1883. Gift 1832 med Vilhelm Emil Laurent Pio, 1806-1890, kaptajn i infanteriet.
- 13 Louis Albert Francois Pio, 1841-1894, løjtnant, postskriver i København 1870-71, derpå socialistisk agitator, grundlagde sammen med fætter (morbrors søn) Harald Brix bladet *Socialisten* (den senere *Social-Demokraten*), 1873 idømt 5 års fængsel, men løsladt 1875, blev 1877 underkøbt af politiet til at rejse til USA. Hans datter Sylvia Mizpah Pio var 1903-12 gift med grev Knuth til Knuthenborg, og deres sønnesøn var en årrække gift med forfatteren Helle Stangerup.

AB

Bryggerne – igen Fra SLÆGTEN nr. 23, 2001.

Genudsendelsen af TV-serien *Bryggeren* leder tankerne til SLÆGTENS publikation *Er du i familie med bryggerne?* - en anetavle for Carl Jacobsen, 1842-1914, opstillet traditionelt: I slægtslinjer, slægt efter slægt fra antavlens venstre side mod højre.

Med støtte fra *Carlsbergs Mindelegat for Brygger J.C. Jacobsen* blev det "stærke" hæfte på hele 92 sider udgivet som "en påskebryg" i foråret 1997. SLÆGTEN nr. 16, juli 1997, s. 53 ff. bragte den vigtige tilføjelse, at Jacob (J.C. Jacobsen) og Laura *vitterligt* var beslægtede: Fælles afstamning fra den ansete, nordjyske Kjærulf-slægt, men med anesammenfald så langt tilbage i 1500-tal-

let, at familierne i 1880-tallet absolut ingen erindring kan have haft herom.

Siden udgivelsen har redaktionen modtaget og samlet flere tilføjelser, hvoraf et par skal anføres her med henvisning til bl.a. biografiernes løbenumre i hæftet.

Vendsyssel

Nr. 5, Jens Sørensen, ca. 1696-1741, fæster af gården Voersaakrog i Albæk Sogn, havde foruden sønnen Jacob, født 1738, hæftets nr. 4, datteren Ellen, født 1739, døbt 12.12., som jeg ikke fandt indført i kirkebogen, men som en venlig læser senere har gjort opmærksom på.

Østjylland/Sjælland

Under nr. 27, Anders/Andreas Conradsen, ca. 1713-1773 (60 år gl.), øltapper og senere favnsætter i København, og hustru Birthe Larsdatter, ca. 1720-1774 (54 år gl.), der blev gift 1743 i Hornslet, blev det foreslået, at Birthe kunne være fra nabo-sognet Hvilsager.

Under arbejde på Landsarkivet i København fandt jeg i Ledreborg Godsarkiv et maskinskrevet arbejde fra 1945 af den kendte lokalhistoriker A. Strange Nielsen: *Ekstrakt af den paa Ledreborg Grevskabs Godsarkiv opbevarede Skifteprotokol (ej autoriseret) for Skullerupholm Gods, fra 1746 incorporeret i Ledreborg Grevskab, omfattende Tiden 4.5.1724 - 26.11.1757.* Vi erindres her om, at der stadig ligger gamle arkivalier i private godsarkiver rundt omkring - vel i jævnt stigende grad fra Ringkøbing i vest til København i øst!

Ekstrakten indeholder under 24.1.1744 skifte efter Karen Larsdatter: "Enke i Abbetved død 23.12.1743. Var gift med afg. Olle Pedersen og nu boende hos Gmd. Povel Nielsen i Abbetved. Arv. hendes Børn af 1' Ægtesk. med afg. Lars Sørensen: Hans Larsen Skou, myndig og Fuldmægtig hos Stiftsbefalingsmand Jacob Bentzen i Aarhus, Birthe L., gift med Anders Conradtsen i København, Ingeborg L., 24 Aar, Anne Sofie L., 20 Aar, Johanne Marie L., 18 Aar, Ane Margrethe L., 15 Aar, alle i København, og af 2' Ægtesk. med sl. Olle Pedersen Lars O., hvis Værge var Morbroderen, Præstegaardsforpagter Olle Larsen i Herslev. Pag. 336."

Heraf kan følgende udledes:

Karen Larsdatter, født mellem 1680 og 1700, død 1743 i Abbetved i Kirke Såby Sogn (kirkebog fra 1771); hun var søster til Ole Larsen, nævnt 1743-44 som præstegårdsforpagter i Herslev (kirkebog fra 1658, men børn er forgæves søgt 1710-40). - Karen Larsdatter blev gift 1. gang mellem 1700 og 1718 med Lars Sørensen, født senest 1697, død tidligst 1728. Gift 2. gang

tidligst 1729 med Ole Pedersen, død mellem 1730 og 1743 (måske i Abbetved).

7 børn, 6 af 1. og 1 af 2. ægteskab:

- 1 Hans Larsen Skou, født mellem 1700 og 1718, var 1744 fuldmægtig hos stiftsbefalings- eller stiftamtmanden i Århus.
- 2 Birthe Larsdatter, født ca. 1720 (ca. 1718?), gift 1743 i Hornslet med Anders Conradsen, nævnt 1744 i København.
- 3 Ingeborg L.d., f. ca. 1719/20, opholdt sig 1744 i Kbh.
- 4 Anne Sophie L.d., f. ca. 1723/24, opholdt sig 1744 i Kbh.
- 5 Johanne Marie L.d., f. ca. 1725/26, opholdt sig 1744 i Kbh.
- 6 Anne Margrethe L.d., f. ca. 1728/29, opholdt sig 1744 i Kbh.
- 7 Lars Olsen, f. tidligst 1730, levede 1744.

Familien hørte vel hjemme øst for Roskilde. - At Birthe Larsdatter blev gift i Hornslet i Jylland skyldes vel enten broderens arbejde i Århus eller udveksling af arbejdskraft på Rosenkrantz'ernes besiddelser, Rosenholm i Hornslet Sogn, samt bl.a. Ryegaard og Egholm ved Roskilde.

Kender nogen mere disse personer?

Hofman/Hoffmann i Norge og Danmark

Nr. 42, Søren Sørensen (Hofmann), ca. 1630-1688, sidst præst i Jelsa ved Stavanger, oftest nævnt uden tilnavn, men ved enkens død 1723: Søren Hofmann.

I hæftet om bryggerne lod jeg hans herkomst være ufastslået. For mens hæftets kilde 19, Thrap: *Christianssand Stifts Præster i det 17. Aarh.*, 1899, hævder, at han var søn af Søren Jensen (Hofmann), sidst borgmester i Bergen, hævdes det i den nyere publikation kilde 27, Finne-Grønn: *Den vestlandske Slegt Sundt*, 1916, at han var søn af præsten Søren Jensen i Rennesø ved Stavanger; og forfatteren, den meget

kritisk indstillede forsker, S.H. Finne-Grønn, har andetsteds oplyst, at Thraps præstehistorie langt fra altid er pålidelig!

Kan spørgsmålet opklares? I hæftets kilde 13, Arne Jensen Knudbys monumentale, dupliserede værk: *Tre brødre Knudbys forfædrebog*, 1990 (som nu findes på i al fald landsarkiverne i København og Viborg), er versionen med borgmestersønnen fra Bergen fulgt. Denne afstamning er ganske interessant og forklarer - som den eneste - tilnavnets oprindelse i Bergen. Men hvorfor afviser Finne-Grønn denne afstamning?

Både ved et tidligere besøg og under ferien sidste sommer lykkedes det at afse tid til biblioteks- og arkivbesøg i Bergen. Som slægtsforsker kan man jo ikke hive torsk op af den pragtfulde Bjørnefjord ved Os syd for Bergen hele ferien!

Tilnavnet fandt jeg endnu et belæg for i værket *Norske Kongebrev 1699-1703*, 1995, under 16.4.1701 (og 11.8.1702), hvor præsten Niels Tyrholm i Jelsa siges at have forsøgt at tvinge "Margrethe [ikke Martha], enke efter Søren Hoffmann" bort fra hendes enkesæde, gården Sandene, som hun havde beboet 15-16 år. - Til supplerende af oplysningerne om manden oplyses i samme værk 1670-80, ca. 1968, at han - "Søren Sørensen" - 26.1.1672 blev kaldet til præsteembedet i Jelsa efter ansøgning dateret 30.10.1671 Finnøy, hvor han i 17 år havde været kapellan under lektoren ved Stavanger Domkirke.

Tilnavnets historiske autenticitet er der altså ingen tvivl om.

Noget endegyldigt bevis for, at Søren var søn af borgmesteren i Bergen, fandt jeg desværre ikke! - Men kan alligevel ikke dy mig for at referere lidt vedrørende ham; dels dukkede der hidtil ukendte detaljer op om hans ungdomsår og flytning til Bergen fra Aalborg samt en "forklaring" på tilnavnet med oprindelse i Randers; og endelig må hans første kone, Maren Thuresdatters hidtil ukendte herkomst anses for opklaret.

Den flittige Bergen-historiker A.M. Wiesener har i *Bergens Historiske Forenings Skrifter* nr. 35, 1929, s. 215 ff. og nr. 40, 1934, s. 199 ff. skrevet om henholdsvis Ladegaarden i Bergens historie og om Bergens borgmestre 1536-1934. - Samstemmende oplyses her (desværre uden henvisninger til primærkilder som skifter og evt. forsvundne gravminder m.v.), at Søren Jensen blev født 17.6.1595 i Viborg i Jylland og døde 8.3.1665 i Bergen, begravet i Nykirken. Han blev omkr. 1630 borger i Bergen, hvor han deltog i bystyret som rådmand 1637-44 og som borgmester 1644-65, fra 1652 som øverste borgmester; han hørte til blandt byens rigeste borgere, blev 1658 anset for være ejer af en formue på 7.000 dlr. og ejede bl.a. ejendomme på Nordnes mellem Muralmindingen og Nykirken samt den anseelige landejendom, der senere blev kaldt Ladegaarden, nord for Bergarhus på nordsiden af Vågen.

Søren Jensen, der må have haft tilnavnet Hoffmann, som flere af hans børn brugte, og var søn af præsten, mag. Jens Pedersen ved Viborg Domkirke [søn af min egen stamfar, munkesønnen biskop Peder Thøgersen sst.] og hustru Anna Thøgersdatter.

Søren Jensen var gift 3 gange, 1. gang i 7 år [åbenbart fra ca. 1624 til ca. 1631] med Maren Thuresdatter [åbenbart død 1631/31], 2. gang 1632 med Gertrud Hansdatter, død 1661, begr. 16.6., og 3. gang 1663 med præste-enken Catharina Munthe, død 1674, (gift 1. gang med præsten Otto Stoud ved Nykirken, død 1657, og 3. gang med Herman Garmann, død 1674, præsident i Bergen).

Søren Jensen (Hoffmann) havde kun børn i 1. samt i 2. ægteskab, 3 sønner i 1. samt 3 sønner og 6 døtre i 2. (med uden navns nævnelser i artiklerne).

Kan disse oplysninger under- og udbygges? Ja, i de forlængst publicerede *Norske Rigs-Registranter* findes der mange oplysninger om Søren Jensen, som første gang nævnes under 15.7.1633, da han "paa et

Aars Tid" fritages "for 6- og 12-Mænds Thoug", fordi han "ikke have nogen Grund eller Fundament udi den Norske Lov og Ret, formedelst han kun en føie Tid haver slaget sin Bopæl i for.^{ne} Bergen"; som nylig tilflyttet byen fritages han altså for forskellige borgerlige ombud. - Efter bybranden i sommeren 1640, hvor 17 mennesker omkom, nævnes han, "Søren Jensen, rådmand", blandt de brandlidte uden for "den Rosenkrantz'ske Mur" (nu Muralmindingen på Nordnes), der som hjælp fik tilladelse til blot at svare halv told (sammen med 129 andre). - Om hans senere anseelse vidner det, at han, "Søren Jensen, borgmester", 28.4.1654 (med kgl. konfirmation 30.1. 1656) blev forlenet med 2 hovedgårde ved Bergen, nemlig Sem og Sandvig, nu Seim og Store Sandviken.

Den første indførsel fra 1633 viser, at han er identisk med den "Søren Jensen (Aalborg)", der fik borgerskab 15.2.1632 ifølge N. Nicolaysen: *Bergens Borgerbok 1550-1751*, 1878. - Han kom altså til Bergen fra Aalborg, hvor han må være den Søren Jensen, der (som den eneste af det navn i disse år) fik borgerskab 2.5.1623. Flytningen fra Aalborg til Bergen bekræftes af Hans Gjedsteds indtastede nøgle til indførsler i *Aalborg rådstueprotokol* 21.3., 28.3. og 11.4. 1634 (fol. 114b, 115a og 121b); mens han de 2 første datoer blot siges tidligere at have boet i Aalborg, siges han sidstnævnte dato utrykkeligt da at bo i Bergen. Sagerne drejede sig om små tilgodehavender hos 4 Aalborg-borgere.

Tilknytningen til Aalborg var i 1620'erne af ældre dato, idet han må være identisk med den "Søren Jensen Homand, født i Wiborg", der allerede Sct. Hansdag 1614 (åbenbart kun 19 år gl.) blev optaget i det ansete "Guds Legems Lav" i Aalborg ifølge broderlisten i årbogen *Fra Himmerland og Kjær Herred*, bd.3, 1918-20, s. 340.

Tilnavnet Homand, Hofman eller Hoffmann må - hans fødselsår taget i betragtning - være et opkald efter Søren Hofman, borgmester i Randers, død 31.3.1595, altså

nøjagtigt 2½ måned før Søren Jensens fødsel i Viborg! Baggrunden for opkaldet var, at Søren Jensens mor, præstekonen Anna Thøgersdatter, var kusine til Randers-borgmesterens kone Maren Pedersdatter (gift 2. gang med den bekendte borgmester Niels Jacobsen i Randers og med ham stammor til den kendte Hofman-slægt). Kusinerne Anna Thøgersdatter og Maren Pedersdatter var døtre af brødrene Thøger og Peder Lassen, henholdsvis præst og borgmester i Randers. - Om bl.a. denne fremtrædende slægt kan der læses i *Bertelsen-Familien fra Østerbølle Sogn*, udgivet 1982 af Slægtsarkivet i Viborg. Om Bergen-borgmesteren Søren Jensen (Hoffmann)s farfar, Viborg-bispen Peder Thøgersen og hans familie findes oplysninger i *Slægten fra Tøving*, udgivet 1988 af samme forlag - og i begge tilfælde med mine arkivundersøgelser.

Søren Jensen (Hoffmann)s første kone, Maren Thuresdatter, som han må være blevet gift med i Aalborg ca. 1624, må efter miljøet og det uhyre sjældne efternavn være den Maren Thuresdatter, der blev født ca. 1607 som datter af Thure (Thuri) Frederiksen og hustru Ingeborg Hansdatter; i skifter efter både Thure og hans far, borgmester Frederik Christensen, død henholdsvis 1614 og 1616, nævnes Maren (men endnu som ugift). - Maren var således søster til Frederik Thuresen, 1613-1675, stadshauptmand i København, kendt fra både forsvaret af hovedstaden 1658-59 og statsomvæltningen 1660; en anden bror, Herman Thuresen, var gift med Griffenfeldts moster.

Maren Thuresdatters farmor, borgmesterfruen Anne Munk, var søster til den berygtede lensmand i det sydlige Norge, Erik Munk, der begik selvmord 1594 i statsfængslet på Dragsholm; hans søn var Jens Munk, 1579-1628, den bekendte søfarer, der for Christian IV forsøgte at finde Nordvestpassagen til Indien. Også disse fremtrædende personer og slægter er behandlet i ovennævnte værk, *Bertelsen-Familien fra Østerbølle Sogn*, udgivet 1982 af Slægtsarkivet i Viborg.

Maren Thuresdatters mor, Ingeborg Hansdatter, var datter af Aalborg-borgmesteren Hans Lambertsen af en kendt heste- og senere okse-eksportør-slægt fra Hjørring, hvor stamfaderen Didrik Lambertsen nævnes sidst i 1400-tallet; Poul Enemark har beskrevet slægten i festskriftet *Slægter, Skjolde, Steder*, til Knud Prange, 1990.

Maren Thuresdatters samtlige forfædre er behandlet af Kurt Dalby i slægtsbogen

Asta & Jensinius, en syerske og en maler med 2700 aner blandt bønder, borgere og adel, 1997. Men det endelige bevis for Jelsa-præsten Søren Sørensen Hof- eller Hoffmanns afstamning savnes stadig! Når dette bevis foreligger kan bryggernes anetavle altså udvides med ovenstående meget betydningsfulde persongalleri.

AB

Etik i slægtsforskningen

af Tove Glud Rasmussen, Nøddevej 2, 8260 Viby J. ☎ 8614 4311.

E: toveglud@stofanet.dk Fra SLÆGTEN nr. 24, 2001.

Etik - et ord, man ser næsten hver dag i aviserne, er naturligvis også relevant at diskutere i forbindelse med vores hobby - slægtsforskningen.

Men, hvad ligger der egentlig i ordet? Århus-biskoppen Kjeld Holm følte sig for nogle år siden så irriteret over at se ordet brugt i så mange sammenhænge, at han i *Århus Stiftstidende* havde en artikel med overskriften "Al den snak om etik". Han mente, at ordet nu bruges om gode gamle dyder som venlighed, opmærksomhed og god opførsel. I stedet for, mente han, bør ordet bruges, hvor det er livet i sig selv, det drejer sig om.

Nu har ordet det med at forandre betydning, og Kjeld Holm kan ikke forhindre, at ordet etik også forandrer betydning. Når brancheforeninger f.eks. har nogle etiske retningslinjer, er det retningslinjer for, hvordan medlemmerne skal opføre sig, og ordet etik har i denne artikel også den betydning.

Hvilke forudsætninger har jeg nu for at skrive denne artikel? Ingen specielle! For tre et halvt år siden blev jeg spurgt, om jeg ville holde et foredrag under den titel til et DIS-Danmark-medlemsmøde i Århus, og da jeg syntes, emnet var interessant, sagde jeg ja. Jeg har nu holdt det tre gange, og hver gang har der været en god debat bagefter. "Guldkorn", der er kommet frem

under disse debatter, har jeg så medtaget efterfølgende.

Vi er alle prægede af arv og miljø, og med hensyn til miljøet må jeg nævne, at jeg har været revisor i over fyrré år. Som revisor har man tavshedspligt. Det er jeg naturligvis påvirket af, og det præger nok også min indstilling til etikken i slægtsforskningen.

Hvad siger loven?

Nu har love og etik intet med hinanden at gøre, men derfor er det nu alligevel rart at vide, om der er en lov, der siger noget om, hvad man må og ikke må. Ikke mindst fordi det ved en overtrædelse ikke er en undskyldning, at man ikke kender loven.

Sidste år blev der efter meget besvær vedtaget en lov om personoplysninger. Den afløste en lov om private registre, og der var det gode ved den gamle lov, at vores arbejde var undtaget i loven. Det hed nemlig i § 2 stk. 2: "Loven omfatter ikke registrering, der alene finder sted til brug for personalhistoriske undersøgelser eller udgivelse af almindelige opslagsværker".

En sådan undtagelsesbestemmelse er der ikke i den nye lov om personoplysninger, og da loven er ret uigennemskuelig i relation til os slægtsforskere, spurgte DIS-Danmark Registertilsynet om, hvad loven betød for os. Svaret var aftrykt i DIS-Danmarks medlemsblad for december 2000. Jeg vil ikke gå i

detaljer om spørgsmål og svar, men henviser interesserede til artiklen, som er skrevet af Erik Kann.

I stedet vil jeg nøjes med at fremføre Erik Kanns konklusion. Den er, at så længe, vi dyrker slægtsforskning helt til privat brug og til brug for vores nærmeste familie, er der ikke nogen begrænsninger for, hvad vi må registrere af oplysninger. Går vi derimod udenfor den private sfære, må vi alene offentliggøre ufølsomme oplysninger om navne, fødsels- og dødsår. Netop oplysningen om dødsår tolker Erik Kann sådan, at man ikke må offentliggøre levende menneskers navne uden deres samtykke. Det vil sige: Vi må ikke sende en slægtstavle til personer uden for den nære families kreds med navne på nulevende mennesker med mindre, de har givet deres samtykke. Det samme gælder slægtsbøger, internettet m.v.

Også på et andet punkt kan vi komme til at overtræde en lov, nemlig loven om ophavsrettigheder. Hvis vi udgiver en slægtsbog, er der begrænsninger for hvilke billeder, vi må bruge uden tilladelse fra rettighedshaveren. Drejer det sig om fotografiske billeder, er der en 50 års grænse fra fremstillingen af billedet. Imidlertid var der tidligere en 25 års grænse, og da loven trådte i kraft i 1995, har man ikke lavet begrænsning for de billeder, der en gang har været til fri afbenyttelse. Der er således ingen begrænsning for fotografier fremstillet før 1970.

Drejer det sig om kunstværker eller fotografiske værker, er der en skarpere regel, nemlig en 70 års grænse fra ophavsmandens dødsår. Drejer det sig derfor om en ung kunstner, kan der skulle gå langt over 100 år fra fremstillingen, inden man uden tilladelse kan medtage et sådant billede i sin slægtsbog. Ønsker man inden for disse 70 år at medtage et af disse billeder i sin slægtsbog, må man enten kontakte ophavsmanden eller Copy-Dan. Ligesom ved loven om personoplysninger er der en undtagelse, hvis anvendelsen af billedet sker til rent privat brug.

Slægtsforskningens tre faser

Når vi dyrker slægtsforskning er der tre faser: 1. indsamling, 2. registrering og bearbejdning samt 3. formidling = offentliggørelse. Nu ved jeg godt, at det ikke er sådan, at vi konsekvent indsamler, derefter registrerer og bearbejder det indsamlede materiale, og til sidst offentliggør det. Nej, vi indsamler noget, registrerer og bearbejder det, indsamler igen, registrerer og bearbejder det, og så kommer vi måske i forbindelse med en, der arbejder med noget tilsvarende, og vi giver ham/hende nogle oplysninger. Den egentlige offentliggørelse kommer ret sent, for nogle måske aldrig, hvad der er synd, når man tænker på, hvor stort et arbejde, der er lagt i det.

Selv om faserne griber ind i hinanden, vil jeg alligevel behandle de tre faser hver for sig og naturligvis starte med indsamlingen.

1. Indsamling

Det første, vi gør, er at se, hvad der er i familiens gemmer, og vi spørger familien ud. Det er der normalt ikke noget problem i, men engang imellem får man oplysninger, der er fortrolige. Er det ens egne forældre, man får dem fra, har man nok ikke de store problemer; oplysningerne ligger tæt på os selv, og de vil også være fortrolige for os.

Mere kompliceret er det, hvis oplysningerne kommer fra fjernere familie-medlemmer. Man kan selv synes, at det er spændende oplysninger, som man gerne vil gå videre med, men nogle i familien, der er tættere på den fortællende, ønsker absolut ikke, man skal foretage videre undersøgelser. Man kan også få en viden, som direkte efterkommere ikke kender til. Hvad skal man gøre med det?

Sådanne problemer vil vel nok især opstå, hvor der er tale om adoptivbørn og uægte børn. Der blev bortadopteret overordentlig mange børn i 1930'erne og 1940'erne. Mange af dem vil nu søge deres biologiske forældre, og her kommer etikken for alvor ind i billedet vedrørende den måde, det skal

gribes an på, både i relation til de biologiske forældre og til adoptivforældrene. Med hensyn til uægte børn må man huske på, at det ikke er særlig mange år siden, at det at få et uægte barn var en stor skam, og især ældre mennesker, som jo er dem, man skal have oplysningerne af, synes måske stadig, at det er en stor skam og ønsker måske ikke at tale om det. Hvor tæt skal man gå for at få sine oplysninger? Presser man oplysningerne ud af den udspurgte, og denne ser ulykkelig ud, vil man fortryde nu, og får man ikke oplysningerne, vil man fortryde senere. Der gives ikke et entydigt svar på, hvordan man skal tackle en sådan situation.

Et særligt problem i forbindelse med indsamlingen opstår, hvis man har fået nogle oplysninger af en anden person f.eks. en anetavle og senere finder ud af, at disse oplysninger er forkerte. Skal vi da gøre denne anden person opmærksom på det? Som udgangspunkt naturligvis ja for at forhindre, at anetavlen bliver givet videre til en tredje person, som så også får disse forkerte oplysninger ind i sin anetavle. Alligevel kan denne information fordre en del takt, og i visse situationer kan det måske forsvares at undlade at give informationen.

Det siger sig selv eller bør i hvert fald sige sig selv, at det er vigtigt ved henvendelse til fremmede, at det sker på en sober måde.

2. Registrering og bearbejdning

De fleste bruger vel efterhånden et edb-program til registrering af data om forfædre. Etik i den forbindelse kan der vel ikke være tale om, men hører man til dem, der sender anetavler og filer af sted fra edb-programmet, nærmer vi os alligevel. Vi må sikre os, at de oplysninger, vi indtaster, er korrekte. Vi kan også have fået fortrolige oplysninger i forbindelse med vores indsamling, og hvordan sikrer vi dem? Det mest sikre er nok slet ikke at taste disse oplysninger ind og i stedet for have dem liggende på papir, eventuelt i en kuvert med oplysning om, at disse

oplysninger er fortrolige og kun må ses af bestemte personer. Vi må så håbe på, at de, der finder disse oplysninger, retter sig efter henstillingen.

3. Formidling eller offentliggørelse

Det er i denne fase, at etikken rigtigt kommer ind i billedet. Det foregående er blot oplæg, som skal forhindre, at vi kommer galt af sted, når vi giver vores oplysninger videre.

Mon ikke vi alle har en tiltro til, at de oplysninger, vi får fra andre slægtsforskere, er korrekte, selv om vi godt ved, at det er menneskeligt at lave fejl, og at vi bør kontrollere dem. Og man er nok især tilbøjelig til at tro, at noget er korrekt, hvis det fremtræder flot, og det gør udskrifter af mange slægtsprogrammer virkelig.

Mange slægtsforskere drømmer om at udgive en slægtsbog. Det er en god ide, at andre kan få glæde af det store arbejde, vi har haft, men her kommer overvejelserne over, hvad vi skal have med af oplysninger om de personer, vi nævner. Jeg har fået at vide, at injurielovgivningen også gælder for afdøde personer, om end der vist ikke har været nogen sager herom. Generelt kan man nok medtage det, som man selv ville være tilfreds med, hvis det var en selv, der blev skrevet om. Og så må man huske at få tilfældelse til at nævne nulevende personer, jfr. omtalen af loven om personoplysninger.

Umiddelbart skulle man tro, at det er i orden at medtage noget, der har været offentliggjort tidligere, men det er ikke altid tilfældet. F.eks. var der registre, der blev offentliggjort lige efter krigen, men som senere er blevet trukket tilbage. Personer, som har været i konflikt med loven, har der ofte været store avisartikler om, men deres børn har måske lidt under det i deres barndom og vil lide igen ved at se det offentliggjort. Fortrolige oplysninger, som jeg nævnte i forbindelse med indsamlingen, skal man også være varsom med at medtage. Også adoptivbørn, som jeg også har nævnt, kan man være i tvivl om.

Skal der kun medtages biologiske børn i en efterslægtstavle? Vi er alle et produkt af arv og miljø, og lægger man vægt på miljøet, skal de med. Senere kommer der spørgsmålet om, hvad man skal gøre ved donorbørn.

Uanset hvad vi skriver, mener jeg, at vi skal huske en ting. Slægtsforskning er vores hobby, som vi er glade for, og vi skal ikke gøre nogen ondt med det. Noget andet er så, at vi heller ikke må lave historieforskning. Det kan være en balancegang.

Også billeder kan man nemt få med i sin slægtsbog. Det krydrer altid. En anden sag er, at det kan være fristende at ændre på dem. Det kan være noget så uskyldigt som at fjerne gamle pletter, men billederne kan også forfalskes, man kan tage personer ud af et billede og sætte andre personer ind. Sidstnævnte skal man holde sig fra. Det er historieforskning. Og så er der jo de lovmæssige begrænsninger, som er nævnt ovenfor.

Jeg vil vende tilbage til de hurtige filer, som flyver frem og tilbage. "Jeg sender lige en mail med en fil". Man behøver ikke at se, hvad det egentlig er, man sender. Det går lynhurtigt. Men er indholdet nu korrekt? og er vi sikre på, at filen indeholder det, som må offentliggøres? Når vi før skulle sende materiale til interesserede, var vi nødt til at tænke, mens vi lavede afskriften. Det behøver vi ikke i dag, og derfor er det så farligt.

Internettet er en sag for sig. Her er uanede muligheder. Man kan lave hjemmesider med oplysninger om slægten, men man ved ikke, hvem der er modtager. Og ikke nok med det. Modtageren kan igen videregive oplysningerne, som igen videregiver, som igen videregiver. Er der en fejl, kan man rette sin egen hjemmeside, men hvad med alle dem, der har allerede har brugt oplysningerne? Man ved ikke, hvem de er.

Internettet er også stedet, hvor uanede mængder allerede er lagt ud, og hvor endnu flere uanede mængder vil blive lagt ud fremover. Dejligt, og jeg er meget taknemmelig for det store arbejde, der bliver gjort

med registrering af folketællinger m.m., som bliver lagt ud på internettet. Samtidig betyder det også, at der kommer en ny slags brugere, som tror, at man kan dyrke slægtsforskning ved kun at bruge internettet. Flere giver endda udtryk for, at de nærmest er fornærmede, når der er noget, der ikke er lagt ud endnu.

Afrunding

I historikerverdenen er slægtsforskere vel ikke de mest ansete. Jeg har i hvert tilfælde mødt flere, som har givet udtryk for, at de blot anser slægtsforskere for at være en slags navnesamlere. Jeg er bange for, at den hurtige kommunikation og internettet vil forfladige mange slægtsforskeres arbejde.

Jeg vil godt vende tilbage til mit erhverv. Jeg er ansat i et verdensomspændende statsautoriseret revisionsfirma. Det er vigtigt for sådan et firma at have et godt omdømme. Det tager år at opbygge en goodwill, men på et minut kan denne ødelægges totalt.

Det gælder også de professionelle slægtsforskere, hvor mange laver et godt stykke arbejde. Mange har dog en vis skepsis over for dem, da der har været kedelige sager. Folk har betalt for slægtsbøger, men ser aldrig noget for pengene, og arbejdet har ikke altid været lige seriøst.

Det samme kan ske for os amatører. Dummer vi os, og f.eks. offentliggør noget, som vi ikke må eller ikke bør offentliggøre, og det bliver slået op i pressen, så vil det gå ud over os alle sammen.

Etik i slægtsforskningen

- et supplement af forfatteren

Fra SLÆGTEN nr. 25, 2002.

I SLÆGTENs sommernummer havde jeg en artikel om etik i slægtsforskningen. Udover at skrive om etik, havde jeg også et afsnit under titlen "Hvad siger loven". Heri fortalte jeg om de begrænsninger, som den nye registerlov så ud til at give os slægtsforskere, når vi vil offentliggøre vores oplys-

ninger i relation til nulevende personer. Jeg skrev således: "Vi må ikke sende en anetavle [vel rettere en efterslægtstavle] til personer uden for familiens kreds med navne på nulevende mennesker med mindre, de har givet deres samtykke. Det samme gælder slægtsbøger, internettet m.v.

Datatilsynet har imidlertid dels udsendt sin årsrapport for 2000, som medtager forespørgsler om slægtsforskning, og dels udsendt en vejledning under titlen "Hvornår skal slægtsforskere være opmærksomme på persondataloven". Disse modererer ovenstående fortolkning. Det hedder således i vejledningen: "Det er dog Datatilsynets opfattelse, at eksempelvis et familietræ med ganske ufølsomme (banale) oplysninger såsom navne, fødsels og dødsår kan offentliggøres på Internettet uden samtykke".

Datatilsynet er ikke i tvivl om, at offent-

liggørelse af oplysninger i en ane- eller efterslægtstavle er omfattet af loven, og den registrerede har således indsigelsesret, som i første omgang skal ske over for den, der har offentliggjort oplysningerne. Om indsigelsesretten skriver Datatilsynet, at den registrerede til enhver tid kan gøre indsigelse mod, at der behandles oplysninger om ham, og hvis indsigelsen er berettiget, må databehandlingen ikke længere omfatte de pågældende oplysninger. Efter oplysning om klageregler er det anført: "En indsigelse vil være berettiget, hvis tungtvejende grunde, der vedrører den registreredes særlige situation, taler for, at indsigelsen kan imødekommes. Den registrerede skal derfor fortælle slægtsforskeren, hvorfor oplysningerne ikke må offentliggøres på Internettet."

Vejledning og rapport kan læses på hjemmesiden: www.datatilsynet.dk

Rakkere og "Dyne-Larsen" - positiv social mobilitet -

Fra SLÆGTEN nr. 24, 2001.

Mange slægtsforskere er glade for at kunne fremvise en afstamning fra fornemme forfædre, jfr. hæftet *Nutiden og Valdemar Sejr*, der netop viser, hvor "gruelig galt" det kan gå: Den ene sociale nedtur efter den anden. - Men interessant er det!

Det forholder sig helt anderledes, når der kan påvises en positiv social udvikling fra foragtede natmandsfolk og rakkere i 1700-tallet til agtværdige medborgere i nutidens Danmark.

Den sidste afstamning bliver oftest ikke anset for nær så "interessant" som førstnævnte. Slægtsforskeres tankevirksomhed må i sandhed betegnes som "usædvanlig": De er glade for sociale katastrofer, men er kede af - eller måske endda skamfulde over - sociale solstrålehistorier!

Blandt de rigeste i nutidens Danmark har i årevis figureret "Dyne-Larsen", indehaveren af Jysk Sengetøjslager A/S, Lars Larsen, født 1948. - Mig bekendt

stammer han ikke fra Valdemar Sejr, hvorimod der blandt hans forfædre forekommer helt andre, ydmyge - men ikke mindre interessante - personligheder.

Lars Kristinus Larsen, som hans fulde navn er, blev født 6.8.1948 på gården Nygaard på Gammel Arnborg Mark i Arnborg Sogn syd for Herning som den yngste af 4 søskende, født samme sted 1944 ff; han blev opkaldt efter faderen, som var død 5 måneder før hans fødsel.

Forældre

Lars Christinus Larsen, født 7.10.1894 i Sønder Green i Arnborg Sogn, død 18.3.1948 på sygehuset i Herning, 53 år gl. (han var søn af husmand Hans Larsen, død før 1943, og hustru Jensine Jensen, født ca. 1864, død efter 1943). - Lars C. Larsen blev gift (første gang) 1922 til gården/ejendommen Nygaard med husmand Andreas Jeppesen Frandsens (1878-1919) enke

Sidsel Sivebæk, f. 1878, d. 1935. - Derpå blev Lars C. Larsen gift anden gang 28.4.1943 i Herning med Signe Vera Kirstine Hansen, der da var vaskerijomfru og bosat sammen med sin mor, der var enke, på adressen Frederiks Allé 140 i Århus. Signe Vera Kirstine Hansen blev (sammen med tvillingsøsteren Anna Mary Hansine) født 20.8.1908 i Skt. Johannes Sogn i Århus, og som enke drev hun en kiosk i Hurup i Thy, hvor hendes yngste søn, den senere "Dyne-Larsen", stiftede sit første bekendtskab med handelslivet.

Morforældre

Anders Hansen, født 13.9.1877 i Estvad Fattighus i Estvad Sogn - nær det jyske frilandsmuseum Hjerl Hede, død før 1943 - i Århus(?). Han opholdt sig ved gifternålet 1895 i Lisbjerg By og Sogn, men blev snart efter arbejdsmand i det nærliggende Århus, 1908 bosat på adressen Niels Ebbesens Vej 30; enken boede 1943 på adressen Frederiks Allé 140, ligeledes i Århus. - Gift 28.11.1905 i Lisbjerg med Ane Villummine Dorthea Caroline Andersen, født 18.5.1880 i Lisbjerg By og Sogn, død efter 1943 - i Århus(?). Hun var datter af indsidder, arbejdsmand og stenhugger i Lisbjerg Anders Andersen, 1840-1917 (husmandsøn fra Adslev Sogn) og hustru Jensine Marie Villumsen, 1855-1901 (hendes far var indsidder i Brandstrup i Hjortshøj Sogn og senere husmand i Skæring i Egå Sogn).

Morfars forældre

Hans Peter Andersen, født 27.8.1844 på Smollerup Mark i Estvad Sogn, død efter 1889 (søn af Anders Abrahamsen og hustru Anne Marie Pedersdatter Grønning). H.P. Andersen var ved giftermålet 1872 ungkarl af Estvad og 1873 indsidder sst., nævnes 1875-77 som arbejdsmand i Estvad Fattighus og 1880 som fattiglem i Kisum Fattiggaard, ligeledes i Estvad Sogn. 1884 boede familien i Viborg Domsogn, men fra senest 1885 til efter -89 (efter -94?) atter i Kisum Fattiggaard. - Gift 5.1.1872 i

Estvad med Ane Kirstine Pedersen, født 3.10.1853 i Estvad Sogn som datter af Lene Jensdatter og "udlagt barnefader Peder, hvis efternavn ej kendes, og som antages at være død".

Hans Peter Andersens samtlige påviselige forfædre hørte alle til de foragtede natmandsfolk eller rakkere fra de jyske hedeegne og er udførligt omtalt i to slægtsbøger, udgivet af Slægtsarkivet 1985 og -86, begge med titlen *Abraham-slægten fra Rønbjerg*, men med de forskellige undertitler: "*Natmanden og rakkeren i Rønbjerg Abraham Mortensen, 1774-1831, og hustru Anne Sophie Jørgensdatter, 1775-1840, - deres efterkommere og forfædre, de jyske tater*" og "*Omhandlende forfædre og efterkommere af glarmester og blikkenslager i Rønbjerg Morten Abrahamsen, 1795-1868, og hustru Anne Kirstine Pedersdatter (Grønning), 1796-1867*".

Omvandrende taterkvinde med vugge på ryggen; de barske forhold, som de omvandrende rakkere/tatere levede under, var sikkert værst for kvinderne! Efter tegning af Christen Dalsgaard 1855 (udsnit 1897 efter Aarvog for dansk Kulturhistorie).

Tipoldemoderen

Vedrørende ovennævnte Lene Jensdatter kan tilføjes, at hun blev født 8.10.1831 i Durup By og Sogn i Salling og konfirmeret 1848 i Borbjerg Sogn, hvorfra hun 1852 flyttede til Estvad. Efter at have fået ovennævnte datter Ane Kirstine med den ukendte Peder, blev Lene gift 24.11.1853 i Estvad med den fraskilte Jens Jensen, husmand i Kisum. - Lenes søster, Dorthea Margrethe Jensdatter, 1823-1852, var 1848 blevet gift med Hans Peter Andersens farbror, Jens Frederik Abrahamsen, 1816-1889, med hvem hun bl.a. fik sønnen Hans Jens Frederiksen, 1850-1934. Han blev kendt som "Stærke Hans i Hvidemose", den sidste "rigtige" rakker, interviewet af præsten/forfatteren Kr. H. Lidegaard (der 1933 skrev bogen *Af Abraham-Sønnernes Saga*), forfatterne Jeppe Aakjær og Achton Friis (der tillige tegnede ham 1931).

Lene var datter af det dengang omvandrede ægtepar Jens Christian Christensen (Danielsen, Nør eller Lem), senere bosat i Trabjerg i Borbjerg Sogn til sin død 1874, og hustru Karen Hansdatter, 1800-1864, hvis mormor var datter af Jens Hansen, ca. 1711-1789, natmand i Ryde Sogn og sidst i Vinde i Resen Sogn ved Skive, bror til Morten Hansen, bosat i Rønbjerg og farfar til ovennævnte Anders Abrahamsen.

I førstnævnte slægtsbog lykkedes det ikke at følge "Dyne-Larsen"s morfar, ovennævnte Anders Peter Hansens (bogens VIII. K.3) senere skæbne; ifølge lægdsrullen for Estvad Sogn 1896 flyttede han 1898 til Højslev Sogn ved Skive, men må så være forsvundet derfra uden at melde afgang til lægdsmanden.

Lars Larsens sociale stude ligger milevidt over disse uglesete forfædres, men også mange andre efterkommere af rakkerne har klaret sig udmærket. - Hans tipoldefar, Anders Abrahamsen, 1810-1879, var bror til:

Morten Abrahamsen, 1795-1868, glarmester og blikkenslager i fødesognet Rønbjerg, nabosognene Estvad og Sahl, samt

Durup og Tøndering sogne i Salling. Efter samliv fra senest 1816 gift 1827 med Anne Kirstine Pedersdatter (Grønning), 1796-1867, søster til broderen Anders' kone.

Søn

Morten Mortensen, 1821-1877, indsidder/husmand bl.a. Rønbjerg Sogn og i Kisum i Estvad Sogn. Gift 2. gang 1850 i Rønbjerg med Ane Kirstine Jørgensdatter af ukendt herkomst, f. ca. 1831, d. efter 1878.

Søn

Morten Mortensen, 1862-1913, arbejdsmand i Herning. Gift 1885 med Mette Marie Andersen, 1863-1943, af natmandsslægt i Mørup i Rind Sogn.

Datter

Ane Kirstine Mortensen, 1887-1921. Gift 1911 med Niels Peder Thorvald Lauridsen, 1888-1953, arbejdsmand m.v. i Herning.

Datter

Dagny Lydia Lauritsen, f. 1919, artist, den mystiske *Madame Carine*. Gift 1938 med Arne Viktor Olsen (artistnavn Berdino), 1914-1976, grundlagde i 1950'erne Cirkus Arena, der nu ejes af sønnen Benny Arne Berdino-Olsen, f. 1946.

I tilknytning til Tove Glud Rasmussens indlæg om etik i slægtsforskning kan det oplyses, at ingen af de her nævnte to nulevende personer har givet deres tilladelse til denne offentliggørelse. - Fordi:

Nøgterne fødselsdata og erhvervsoplysninger betragtes ikke som personfølsomme data; fødselsdata findes i tilgængelige kirkebøger.

Berdino-Olsen afgav oplysninger til slægtsbogen fra 1986 (nu på offentlige biblioteker), og Lars Larsen har fortalt om sin opvækst i diverse bladartikler.

Begge personer betragtes som såkaldte offentlige personer, om hvem der findes oplysninger mange steder.

Skulle andre have andre opfattelser, står bladets spalter åbne for indlæg!

AB

Grafisk opstillet ser slægtsskabet mellem de to kendte nutidsdanske således ud:
Abraham Mortensen, 1774-1831, natmand og rakker i Rønbjerg Sogn. - Gift 1793 med Anne Sophie Jørgensdatter, 1775-1840. - Blandt 11 børn:

Morten Abrahamsen, 1795-1868, glarmester og blikkenslager i Rønbjerg Sogn, sidst i Durup og Tøndering sogne i Salling. - Efter samliv fra 1816 gift 1827 med Ane Kirstine Pedersdatter (Grønning), 1796-1867.

Morten Mortensen, 1821-1877, husmand i Rønbjerg og sidst i Kisum i Estvad Sogn. - Gift 2. g. 1860 med Ane Kirstine Jørgensdatter (af ukendt herkomst), ca. 1831-efter 1878.

Morten Mortensen, 1862-1913, arbejdsmand i Herning og Rind. - Gift 1885 med Mette Marie Andersen, 1863-1943, af natmandsslægt.

Ane Kirstine Mortensen, 1887-1921. - Gift 1911 med Niels Peder Thorvald Lauridsen, 1888-1953, arbejdsmand i Herning.

Dagny Lydia Lauritsen, f. 1919, artist. - Gift 1938 med Arne Viktor Olsen med artistnavnet Berdino, 1914-1976, markeds-gøgler/artist, grundlagde Cirkus Arena i 1950'erne.

Benny Arne Berdino-Olsen, f. 1946, overtog Cirkus Arena 1976.

Anders Abrahamsen, 1810-1879, kyrasser i Horsens, glarmester og blikkenslager i Estvad Sogn. - Efter samliv fra 1827 gift 1835 med Anne Marie Pedersdatter (Grønning), 1808-1864.

Hans Peter Andersen, 1844-1... (efter 1889), arbejdsmand/fattiglem i Estvad Sogn (Kisum Fattiggaard). Gift 1872 med Ane Kirstine Pedersen, f. 1853 (moderen var natmandsdatter fra Borbjerg Sogn).

Anders Hansen, 1877-19.. (før 1943), arbejdsmand i Århus. - Gift 1905 i Lisbjerg med stenhuggerdatteren Ane Villummine Dorthea Caroline Andersen, 1880-19.. (efter 1943).

Signe Vera Kirstine Hansen, f. 1908, vaske-rijomfru, kioskejer. - Gift 1943 i Herning med enkemand Lars Christinus Larsen, 1894-1948, ejer af Nygaard på Gl. Arnborg Mark i Arnborg Sogn.

Lars Kristinus Larsen, f. 1948 (posthum), grundlægger af Jysk Sengetøjslager.

Mordbrænder-efterkommere

af Anne-Lise Kræmmer og Anton Blaabjerg. Fra SLÆGTEN nr. 25, 2002.

I sidste nummer af bladet (nr. 24!) findes en opstilling over Lars K. Larsens (Jysk Sengetøjslager) afstamning fra de rakkere og natmandsfolk, der frem til midten af 1800-tallet satte deres præg på de jyske hede-egne. – Denne Lars Larsens afstamning blev omtalt i det store interview med redaktøren af nærværende tidsskrift, skrevet af Vienne Kallmeyer og bragt i *Morgenavisen Jyllands Posten* 27. september 2001. Lars Larsen, der i den forbindelse blev spurgt om sin reaktion, syntes, det var interessant, og at han intet havde imod, at en fremmed kiggede hans aner efter i sømmene: "Det er bare sjovt, og jeg er jo mageligt anlagt. Så slipper jeg selv for at gøre arbejdet."

Svend Laustsen, der i 2000 skrev en anbefalelsesværdig, stor og grundig bog om Estvad og Rønbjerg sogne (udgivet af Skive Museum), har siden i novemberudgaven af *Rønbjerg xpressen, Lokalbladet for Estvad-Rønbjerg området* fortalt udførligt om Lars Larsens lokale afstamning. Heri oplyses det bl.a., at "Dyne-Larsen" tog realeksamen 1965 og handelsskoleeksamen 1969, og samme år blev han uddannet hos en manufakturhandler i Thisted. Efter nogle år som ekspedient åbnede han 1979 i Århus sin første butik i kæden Jysk Sengetøjslager, en kæde som nu omfatter omkring 80 butikker i Danmark og flere hundrede i udlandet. – Den lokalhistoriske forening i Estvad-Rønbjerg kunne nu godt tænke sig, at invitere Lars Larsen til at fortælle i forsamlingshuset om sig og sin familie!

En behjertet sjæl fra slægtsforskerverdenen har på grundlag af sidste nummer af bladet gjort opmærksom på, at Lars Larsen også stammer fra gårdmand i Elsted By og Sogn ved Århus Jørgen Pedersen (død 1731/32), der med sine brødre var indblandet i brandene 1727 og –28 på

Skæring Munkgård i nabosognet Egå; Jørgen var fæstebonde under Skæring Munkgård, hvis ejer da var den åbenbart idelidte Rasmus Randlef (død 1755). – De to påsatte brande er udførligt behandlet i årbogen *Fra Randers Amt 1945*. Jørgen og hans brødre blev 1731 dømt til døden ved halshugning, men Højesteret ændrede 1735 dommen til livsvarigt ophold i Bremerholms jern. – Men denne strafnedsettelse fik Jørgen ingen glæde af, da han var død allerede 1731/32.

Da den "behjertede sjæl" dog ikke fortalte nærmere om denne afstamning, har vi nu undersøgt sagen, som hænger således sammen:

1. generation

Jørgen Pedersen, f. 1689 i Elsted By og Sogn, d. 1731/32 – vist efter flugt, da retssagen begyndte at rulle, fæstegårdmand i Elsted. Gift senest 1714 med Mette Nielsdatter, der fødte ham 9 børn i årene 1714-32 og overlevede ham. – Den senere skæbne for parrets 6 levedygtige børn fremgår af skiftet 1795/96 efter Jørgen Jørgensen i Skæring; han var identisk med parrets yngste barn, født 1732 – efter faderens død. Skiftet efter den barnløse Jørgen Jørgensen er indført i Skæring Munkgård skifteprotokol, og uddrag heraf lagt på internettet på Niels Sørensen og Britta Helsebys hjemmeside:
<http://home5.inet.tele.dk/korvej/sk-munkg/egaa.htm>

2. generation

Maren Jørgensdatter, f. 1717 i Elsted By og Sogn, d. 1772 i Egå By og Sogn. Gift senest 1740 med Jens Nielsen Elsted, f. 1717 i Elsted By og Sogn, d. 1788 i Egå By og Sogn, gårdmand i Egå – nemlig i nuværende matr.nr. 6, gården Ellenskær, der blev overtaget af sønnen Jørgen Jensen El-

sted, f. 1740, d. 1799, hvis enke Margrethe Rasmusdatter, 1760-1829, i sit 2. ægteskab med Niels Jensen, 1774-1839, gennem en datter blev stammor til Villadsen-slægten, der har ejet slægtsgården til i al fald langt op i 1900-tallet; til denne slægt hørte Villads Villadsen og brorsønnen Jens Gustav Villadsen, udgiverne af den grundige bog *Træk af Egaa Sogns Historie gennem Tiderne*, 1941. Heri er gården Ellenskær og slægten omtalt side 208.

3. generation

Niels Jensen Elsted, f. 1747 i Egå By og Sogn, d. 1817 sst., husmand i Egå By og Sogn. Gift 1779 i Egå med Anna Rasmusdatter, f. 1757 i Skæring i Egå Sogn, d. 1830 i Egå By og Sogn, datter af husmand og fisker Rasmus Sørensen Hjord og hustru Maren Nielsdatter i Skæring.

4. generation

Maren Nielsdatter, f. 1789 i Egå By og Sogn, d. 1861 i Skæring i Egå Sogn, 82 [fejl for 72] år gl.; hun benævnes fra folketællingen 1834 som fattiglem, boede ved folketællingen 1860 hos nedennævnte datter og svigersøn; hendes alder er kun korrekt angivet ved folketællingerne 1840, -45 og -50, ellers op til 10 år for højt! Gift 1814 i Egå med Søren Sørensen Skov (Schou), f. ca. 1777, d. 1833 i Skæring i Egå Sogn – "kom ulykkelig af dage ved svir", nævnt 1815-18 som indsidder og fra 1821 som husmand i Skæring.

5. generation

Ane Dorthe Sørens datter, f. 1826 i Skæring i Egå Sogn, d. 1897 på Skæring Mark. Gift 1851 i Skødstrup med Villum Jensen, f. 1822 i Kradsbjerg i Hornslet Sogn, d. 1903 på Skæring Fattiggård, søn af husmand Jens Willumsen og hustru Ane Kirstine Jørgensdatter. Villum Jensen nævnes 1850-51 i Skødstrup Sogn, 1851-52 i Elsted Sogn og 1852-53 i Vorre i Skødstrup Sogn; fra 1855 nævnes han som indsidder i Brandstrup i Hjortshøj Sogn. Derpå boede han fra se-

nest 1860 til sin død i Skæring i Egå Sogn - ved folketællingen 1860 som husmand, 1870 som arbejdsmand, 1880 og -90 som kludesamler(!), 1897 som husmand på Skæring Mark og død 1903 på fattiggården.

6. generation

Jensine Marie Villumsen, f. 1855 i Brandstrup i Hjortshøj Sogn, d. 1901 på sygehuset i Århus, begr. i Lisbjerg. Gift senest 1880 med Anders Andersen, født 1840 i Adslev Sogn, død 1917 i Lisbjerg By og Sogn, indsidder, arbejdsmand og stenhugger i Lisbjerg.

7. generation

Ane Villummine Dorthea Caroline Andersen, f. 1880 i Lisbjerg. Gift 1905 Anders Hansen, f. 1877 i Estvad Sogn, arbejdsmand i Århus. – Dette par blev som anført i bladets sidste nummer - mormor og morfar til Lars Larsen.

Lars Larsen er absolut ikke alene om afstamningen fra Jørgen Pedersen; den har han fælles med mange slægtsforskere!

Niels Jensen Elsted og Anna Rasmusdatters søn Anders Nielsen Hyrde, 1787-1849, blev stamfar til Roskilde-foreningens tidligere formand, Jens V. Olsens kone, se hans hjemmeside:

<http://home6.inet.tele.dk./jvo/gganer/ane54.htm>

Jørgen Pedersens datter, Mette Jørgensdatter, 1731-1807, blev gift 1752 i Egå med sit næstsøskendebarn Ole Poulsen i Lystrup, og opholdt sig ved ovennævnte skiftet 1795/96 efter broderen Jørgen Jørgensen hos sin søn Jørgen Olesen i Elsted, der blev stamfar til Aalborg-foreningens formand Birgit Øskov, Slægtens effektive ekspedition! Beviser herpå findes i hendes anetavle på landsarkivet i Viborg.

Jørgen Pedersens søster, Karen, skal være stammor til de ivrige slægtsforskere Jørn E. Toldbod og Ulla Hilbert.

Om Lilleør som slægt, gård og navn

af Axel Lilleør (tidl. medarbejder ved Landsarkivet), Kornvænget 4, 8800 Viborg.
Artiklen er skrevet til *Lemvig Folkeblad* 14.11.1998. Fra SLÆGTEN nr. 24, 2001.

Den nuværende slægt Lilleør eller Lilleøre nedstammer alle fra strandfoged Christen Christensen Bjerg og hustru Ane Marie Christensdatter. Christen Christensen Bjerg var strandfoged i Lilleør 1811-1830.

Christen Christensen Bjerg var født 1752 i Vestergård i Vandborg Sogn. Her var hans forældre, Christen Nielsen (kaldet Christen Vestergaard) og Johanne Christensdatter, fæstebønder under storkøbmanden, kammerråd Mathias Pedersen af Lemvig, der på den tid var ejer af Vestergård. Omkring 1762-63 flyttede faderen Christen Nielsen med familie til Nørre Kokholm i Tørring Sogn. Foruden sønnen Christen var der endnu tre sønner, nemlig Niels, Jacob og Mouritz. Og i Nørre Kokholm blev familien yderligere forøget, idet moderen Johanne i 1763 fødte en lille pige, som i dåben fik navnet Anna Maria. Da nu familien boede på Nørre Kokholm, fik de, som skik var, hæftet denne gårds navn på sig, således at både faderen og sønnerne fik navnet Kokholm.

"Under æ bjerg"

Da sønnen og slægten Lilleøres stamfader, Christen Christensen Bjerg var 36 år gammel, købte han gården Underbjerg i Tørring af Jens Jacobsen. Skødet er dateret 20. juni 1788. - 15. august samme år blev han gift med Jens Jacobsens søster, Else Jacobsdatter. Navnet Underbjerg er egentlig en betegnelse for steder "Under æ bjerg", eller som man også sagde "Under æ bak". Deraf har gården fået sit navn. Underbjerg var i øvrigt den eneste gårde dernede, ellers talte stedet husmandssteder og fiskerboliger. Det var under købet af Underbjerg, Christen fik tilnavnet, og Kokholm gled ud. Han bibeholdt Bjerg resten af livet. Det var almindeligt, at tilnavne gik i arv fra tidligere beboere på en gård, så da

Christen ved skøde dateret 21. juni 1811 købte strandfogedgården Lilleør i Vejlbjerg i Harboør Sogn, blev han da også kaldt Christen Lilleør, men i officielle skrivelser, som f.eks. i Skøde- og Panteprotokollen omtales han dog stadigvæk Christen Christensen Bjerg. Det var i øvrigt udbredt, at folk på Harboør havde to tilnavne.

Ægteskabet med Else Jacobsdatter var kort, det varede knapt seks år. Hun døde i barselsseng 11. februar 1794, kun 31 år gammel. Den lille dreng, hun havde født, levede heller ikke længe, han døde efter få måneder af "Kind-hoste" (kighoste), som præsten skrev i kirkebogen. Allerede 3. juni samme år blev han trolovet med Ane Marie Christensdatter, der var datter af husmand Christen Nielsen Langer og hustru Gertrud Nielsdatter fra Harboør Nørre Sogn, og den 25. samme måned blev de viet i Harboør Kirke.

To gange Christen

Christen og Ane Marie fik 9 børn, men tre døde tidligt. Det første barn var datteren Else Marie, født den 3. oktober 1795. Derefter Christen Langer født 1. juli 1797 og endnu en Christen den 3. april 1799, som døde et års tid efter af kighoste.

Nu kan man synes, at det er løjerligt, at der er to drenge, som skal hedde Christen, men det var sådan på den tid, at så godt som alle børn blev kaldt op efter en slægting, og de to første drenge blev som regel kaldt op efter farfaderen og morfaderen. Her i vores historie ser man, at den første dreng er kaldt op efter morfaderen, idet han også har fået dennes tilnavn Langer. På samme måde var det kutyme, at de to første piger blev kaldt op efter deres farmor og mormor, med mindre der var tale om andet ægteskab som i vores historie. Her ser vi, at den første pige Else Marie

ikke er kaldt op efter en af bedstemødrene, men efter faderens afdøde kone, hvilket også var almindeligt dengang. Oveni fik hun så et af moderens navne.

Fødsel og død

23. marts 1801 fødtes datteren Johanne og natten mellem 10. og 11. oktober 1803 fødtes Gjertrud Marie, kaldt op efter Ane Maries mor Gertrud Nielsdatter, men også her ses, at pigen får moderens navn. Igen 15. november 1805 fødte Ane Marie en dreng, som blev døbt Christen Vestergaard. Den lille Christen døde, da han var knap to måneder gammel. 23. januar 1807 fik de så igen en dreng, som ligeledes fik navnet Christen Vestergaard. Derefter kom Niels Bruun, født 10. februar 1810, og endelig Povel 12. april 1816 som den sidste, og det eneste barn, der var født i Lilleør. Han døde godt tre måneder gammel.

Livet på gården

Som nævnt købte Christen Christensen Bjerg strandfogedgården Lilleør i 1811. Hvad landbruget angik, var Lilleør nok ikke en af de mest indbringende gårde, når man ser på de magre jorder med knygsand og brakvandsenge, der flere gange blev oversvømmet af hav og fjord. Det skete f. eks. få måneder efter, at familien var flyttet til Lilleør, at Limfjorden gik over sine bredder og oversvømmede store områder af Harboørland.

1818 brød Vesterhavet ind og forårsagede store oversvømmelser, hvorved store dele af Lilleørs jorder blev ødelagt. Meget af jorden langs Ferring Sø, som mest var til græsning og høslet, blev f.eks. overskyllet med sand og grus, og synsmændene, som var rundt for at se på skaderne, vurderede, at denne jord ikke kunne ventes anvendelig de første tyve år. Christen Lilleør, som han kaldes i dokumenterne til Rysensteen Birks Justitsprotokol oplyste, at han om efteråret havde tilsået en mark med 15 skæpper rug, og at det meste af denne

mark var blevet overskyllet og aldeles ødelagt af havvandet. Resultatet af vurderingen blev, at Christen Lilleør fik en skadeserstatning på 230 rigsdaler.

Stormflod

Igen natten mellem 3. og 4. februar 1825 ramtes Harboør Sogn af en voldsom stormflod. Det var dengang, Aggertangen blev gennembrudt definitivt. Det var sket tidligere, men siden denne nat i 1825 har den landfaste forbindelse til Thy været afbrudt. Af by- og herredsfoged Schønau indberetning til amtmanden ses det, at familien på Lilleør var udsat for tab. Således oplyses det, at der er sket skader på gårdens jorder, korn og strå, samt skader på møbler og effekter. Hele skaden takseredes til 25 rigsdaler og 5 skilling. Senere 27. og 30. november samme år brød havet igen ind og oversvømmede store dele af Harboør Sogn. Familien Lilleør må overveje at flytte, som det hedder i indberetningen til amtmanden "I den søndreste del af sognet må det allerede anses som uundgåeligt for beboerne i Lilleør at flytte". Om familien faktisk måtte bryde op, foreligger der mig bekendt ikke noget om, men måske har de haft ophold hos nogle naboer for en tid?

Deter uden tvivl, at strandfogedfamilierne på Lilleør gennem tiderne har haft barske vilkår at leve under på den forblæste sted, hvor der ingen træer findes, og hvor kun klitterne gav en smule læ for vestenvinden, når den brølende fór ind fra havet – havet, som beboerne på Harboør altid har haft stor respekt for – livgiver og livtager – kunne betyde en brat død for fiskerne og andre søfolk.

Strandfoged

Med købet af gården fulgte også jobbet som strandfoged, men på den tid der her er tale om, var der ingen organisation, der varetog redning af søfolk ved de danske kyster. Først i 1840'erne blev der taget initiativ til oprettelse af et redningsvæsen.

De to første redningsbåde blev i øvrigt anbragt ved Flyvholm og ved Aggerkanalen, men et egentligt redningsvæsen blev først oprettet ved lov af 26. marts 1852. Christen Christensen Bjerg havde dog et rentekammerpromemoria (ministeriel skrivelse) af 4. november 1784 at rette sig efter. I den stod der, at strandfogedens pligter var "Inspektion af stranden samt opsyn og indberetning om strandinger og bjærgninger". Under pålandsstorm måtte Christen til havet flere gange i døgnnet. Måske sendte han en karl eller et andet voksent medlem af husstanden.

Skete der en stranding om dagen, fór rygtet som en løbeild, og folk strømmede til stranden, og hjemme i strandfogedgården fik man travlt med at gøre klar til at modtage de strandede søfolk. Der blev fundet tørt tøj frem til de forkomne, og senge blev redt op, samtidig med, at der blev lavet mad til de skibbrudne. Desuden blev der straks sendt bud til øvrigheden i Lemvig, hvorfra så herredsfogden eller hans befuldmægtigede m.fl. mødte op.

Hvis et skib blev slået i stykker ude på revlerne, eller lasten var skyllet over bord, kunne der drive meget forskelligt vraggoods ind på stranden. Det kunne f.eks. være en last tømmer fra Norge, eller det kunne være vestindiske varer: porcelæn, galanterivarer (ting til pynt som f.eks. smykker og nipsgenstande) etc., men det kunne også være levnedsmidler af forskellig art. Hele lasten kunne selvfølgelig være skadet eller ødelagt af havvandet. Det var strandfogedens ansvar at få det bjærgede gods, der drev ind på stranden, bragt op i land, inden der blev ranet af tingene. Stod det strandede skib i havstokken, var det som regel lettere at bjærge besætning og last.

Strandinger

Der er vist ingen tvivl om, at strandinger kunne have stor betydning for folkene på Harboør. De kunne give arbejde til mange mennesker. Det kunne være arbejde med at få skibets last bjærget og herefter udlægge

det i numre til den påfølgende auktion. Der fortælles om en præst på Harboør i gamle dage, at han i sin bøn i kirken bad for, at der ikke måtte ske strandinger, men skulle et skib strande, ja, så bad han for, at det måtte ske her på Harboør.

Den senere auktion over det bjærgede gods blev afholdt ved herredsfogedens foranstaltning. Auktionen blev bekendtgjort på kirkestævne i alle kirker i Skodborg-Vandfuld herreder. Mange mennesker mødte op for at byde på tingene. Ved store strandingsauktioner kom der gerne værtshusholdere til og stillede deres boder op, så der blev solgt både mad og drikke til de fremmødte.

Efterkommere

I marts 1830 overdrager Christen Christensen Bjerg strandfogedgården til sin søn, Christen Langer Christensen. Det sker ved et skøde, som er dateret 1. marts 1830. I forbindelse med skødet blev der oprettet en aftægtskontrakt mellem Christen Langer og hans forældre, ifølge hvilken de blev tilstået ophold på gården for livstid. Men ikke nok med det, sønnen måtte også forpligte sig til at give hver af sine to brødre et nyt fyrrechatol, anstændige klæder og linned, et par nye støvler og et par nye sko, og desuden betale dem hver 40 rigsbankdaler i rede sølv. Til den ugifte Johanne måtte han forpligte sig til at betale alle udgifter ved hendes evt. bryllup samt en god sengs klæder. Knap en måned efter, at Christen Christensen Bjerg har overladt gården til sin søn, dør han, 78 år gammel.

Sønnen, Christen Langer Christensen, og hans kone, Ane Kirstine Nielsdatter, fik ni børn. De tre første – to drenge og en pige – kom inden for tre år, men døde alle kort efter fødslen. Så endelig 21. juli 1837 fødtes en datter, der var levedygtig. Hun fik navnet Ane Marie og blev senere i 1858, 21 år gammel, gift med Niels Pedersen Kirkensgaard (Niels Lilleøre). Den næste i rækken blev en dreng, der fødtes 17. juni 1838. Hans fulde navn ved dåben blev

Christen Lilleøre Christensen, og var således den første i vores slægt, der blev døbt med navnet Lilleøre. Herefter kom i 1841 Johanne Margrethe, og i 1844 Nicoline. Ingen af pigerne er døbt med navnet Lilleøre. På den tid var det almindeligt, at piger ikke blev døbt med tilnavne. I 1847 kom en søn, der fik navnet Poul Lilleøer Christensen, og endelig som den sidste i rækken en dreng i 1850, som blev døbt Jens Peter Lilleøer.

Christen Langer overtager altså gården og bliver dermed også strandfoged. Hvad angår røgtelsen af dette hverv har ikke alle været lige tilfredse. I 1843 blev Christen Langer kaldt i retten, anklaget for "mislig omgang med strandet gods", som der står i sagsakterne, som findes i landsarkivet i Viborg. Anklagen lyder således: "Det påklagede faktum består i, at han (Christen Lilleør, som han omtales her i sagen) skal have tilvendt sig en kobberspygat eller kobbertud, vurderet til 24 rigsbankskilling og tvende planker tilsammen vurderes for 1 rigsbankdaler og 4 mark, som er den pris, hvorefter lignende planker ved auktionen blev bortsolgte, hvilke sager hørte til det stykke vrag, inddrevet i hans distrikt 16. juni 1841, til opbrækning af hvilket vragstykke han erholdt orden, og hvilken han på sin bestillings vegne forestod".

Avindsmænd

Af sagens akter fremgår det, at de tre mænd, der havde angivet ham, og som vidnede i retten var hans "avindsmænd" (mænd, der bar nag til ham) og i øvrigt to af dem var tiltalt for strandtyveri. Måske var det Christen Lilleør, der havde angivet dem, for det kan se ud, som om der her er tale om en hævnakt. Christen Lilleør blev da også frikendt for tyveri, men han blev idømt en mulkt på 10 rigsdaler for at have begået skødesløshed i sin bestilling ved at blande sit eget gods med forstrandens. I øvrigt fremhæves det i domsafsigelsen, "at Christen Lilleør, der ikke forhen har været tiltalt, dømt eller straffet, har gode vidners ry om sin foregående vandel". I 1856 var

Christen Langer igen i retten. Men denne gang havde han ladet fremlægge stævning mod en mand ved navn Jeppe Thy angående ejendomsretten til et stykke græsland. Dette stykke havde i 30 år været under sandflugtsvæsenets fredning, men fredningslinien var blevet flyttet, og herved var jorden blevet fri. Jeppe Thy havde sat sig i besiddelse af jorden, men Christen mente, at jorden rettelig hørte under gården Lilleør, og dommen ved retten i Lemvig faldt da også ud til hans fordel, idet Jeppe Thy blev dømt til et overlade Christen jorden og betale en daglig mulkt af 2 rigsdaler samt udrede sagens omkostninger.

Utilfreds med dom

Jeppe Thy var dog ikke tilfreds med denne dom, så han indankede sagen for Den Kgl. Landsoverret i Viborg, men her fik han ikke medhold. Jeppe Thy slap dog for at betale sagens omkostninger.

1858 overdrog Christen Langer gården Lilleør til sin svigersøn Niels Pedersen Kirkensgaard (også kaldet Lilleøre) og datteren Ane Marie. Også de fik ni børn, hvoraf de fleste blev døbt med navnet Lilleøre. Niels Pedersen Kirkensgaard var strandfoged, da den store ulykke ramte Lilleør redningsbåd 25. januar 1897, hvorved 12 redningsmænd druknede, deriblandt hans egne to sønner Peder Nielsen (Lilleøre) og Andreas Stinus Nielsen (Lilleøre) samt svigersønnen Lars Peter Larsen. Syv fiskerbåde fra Harboør Søndre Sogn var gået på havet i frost og stille vejr, men op ad dagen blæste det op til storm. De fleste både kom i land i løbet af eftermiddagen, men to både var endnu på havet, og da man mente at have set lys derude, gik redningsbåden ud kl. 18.30. Halvanden time senere fandtes redningsbåden drivende med bunden i vejret lidt nord for landingsstedet. Alle de 12 redningsmænd var druknet. Mandskabet fra de to manglende fiskerbåde blev næste formiddag reddet om bord på redningsdamperen "Vestkysten".

Navnet

Navnet Lilleør fører således tilbage til strandfogedgården Lilleør i Vejlbj i Harboør Sogn. Igennem de mange år er navnet blevet stavet på vidt forskellig måde. I matriklen 1664 skrives der Lildøhr, mens der i matriklen 1688 skrives Lille Øer og i matriklen 1844 Lilleøer. På de ældre generalstabskort ses navnet stavet Lilleøre. Sidste stavemåde er den almindeligt benyttede. Efter forespørgsel hos Stednavneudvalget i 1936 konkluderede man her, at der er grund til at tro, at endelsen skal være -ør (grus, sandet strandbred) og ikke sideformen -øre. Endelsen -ør finder vi flere andre steder i landet, f.eks. Korsør, Helsingør osv. Egentlig burde Harboøre vel også skrives med endelsen -ør, og derfor bruger jeg denne form her i artiklen.

Redningsstationen i Vejlbj, som nu er nedlagt, kaldtes Liløre. Denne stavemåde, mener jeg, er helt forfejlet. Stednavneudvalgets konklusion fra 1936 må være den

rigtigste. I 1936 fik den del af slægten, som jeg tilhører, efter ansøgning bevilget navneændring fra Lilleøer og Lilleør.

Eterskrift af AB

Kilderne til artiklen har naturligvis været sognenes kirkebøger, retskredsens skøde- og panteprotokoller, Rysensteen Birks justitsprotokol med dokumenter, Lemvig byfogeds kopibog, Lilleør Redningsstations indberetningsprotokol m.m.

Anledningen til, at artiklen blev skrevet, var tilblivelsen af Karsten Baagø og Claus Koks film fra 1999: *Guds børn* - om redningsaktionen og drukneulykken 1897.

Emnet er behandlet i flere artikler i *Hardssysels årbog* 1970 og 1997, bl.a. af Anders Vrist Langer; han har desuden skrevet om ulykken i *Kristeligt Dagblad* 24.1.1997.

C.P. Eisenreich skrev 1927 bogen *Det norrøjske Redningsvæsen, dets Tilblivelse, Organisation og Historie*.

Piger fra Mors

Fra SLÆGTEN nr. 24, 2001.

Engang faldt jeg over et politiforhør over et par "flinke piger" fra min fødeø Mors, men forsømte at notere kilden. - Ved eftersøgning af skæbner fra Viborg Tugthus til en udstilling på museet om forbrydelse og straf genfandt jeg sagen: Politiforhør og -dom fra Skive By og Salling herreders politiprotokol 8. april 1780 blandt domsudskrifter vedrørende tugthus fangerne 1779 ff.

Forhøret fandt sted 8. april kl. 9½ i by- og herredsfoged Ole Selmers gård i Skive, "efter at hr. generalmajor v. Kreber ved 2de underofficerer, sergent[terne] August og Fosslund, [havde] sendt 2de *Qvindemennesker* nu i denne samme stund til byfogeden, som disse 2de underofficerer ved at *inquirere* i soldaternes kvarterer havde fundet i soldaternes senge." - Byfogeden stillede de anholdte følgende spørgsmål:

1. Deres navne og opholdssted, om de var gifte eller ugifte? "Hvortil de svare-

de, den ene hedder Anne Olufsdatter og havde hjemme på Morsø i Flade Sogn og By, hvor hun opholdt sig hos sin moder, som var enke ved navn Maren Jensdatter, og var hun ikke gift; og tillige forklarede hun, at hun var 21 år gl. - Den anden svarede, at hun hedder Anne Laursdatter og opholder sig på samme sted, var i ugift stand og 31 à 32 år gl."

2. "Ved hvad lejlighed de var kommet her til byen, og hvad deres ærinde var? De ville ikke sige, hvad ærinde de havde her til byen."

3. "Om de virkelig nu i denne aften var forefundet i soldaternes senge, og om de virkelig havde lagt i sengene hos soldaterne i deres kvarter, den gang fornævnte underofficerer kom at inkvirere? Hvortil de svarede begge ja, de kunne ikke nægte, at de jo begge lå hos soldaterne i deres senge, den tid

disse underofficerer kom at inkvirere, som kunne være for et kvarter siden, og havde de således lagt ½ time hos soldaterne, førend underofficerne kom, hvor de havde i sinde at ligge, indtil vejret havde bleven bedre, så ville de have gået hjem."

4. "Hvormange soldater de havde hver hos sig, og hvad disse soldater hedde? - Der vare 2 soldater i hver seng, hos hvilke enhver af disse kvinder lå, hver i sin seng, følgelig var der 2 soldater i hver af de senge, de lå i, og de kendte ikke disse soldater af navn uden for så vidt, de havde kendt 2 af dem i Nykøbing; men nu var disse soldater i kvarter her i byen hos Christen Juuls enke. De tilkendegav også, at de var fremmede, og derfor var de gået ind til soldaterne for at få natteleje, da de ingen steder kunde få logement; dog kunne de ikke efter tilspørgsel gøre nogen forklaring, hvor de havde været inde at spørge om logement, da de ikke kendte nogen her i byen."
5. "Om de havde nogen legemlig omgængelse med disse soldater, imedens de således som forklaret lå hos dem? - Hvortil de svarede nej."
6. "Om de har nogen pas eller sundhedsattest med dem? - Hvortil de svarede nej."
7. "Om de havde noget videre herved at erindre? - Hvortil de svarede nej, undtagen for såvidt de bad om, at retten ville være skikkelig imod dem og ikke tildømme dem nogen straf, siden de vare enfoldige fruentimmer"....

I dommen hedder det, at "endskønt de vel har benægtet, at de ikke har brugt nogen legemlig omgængelse med soldaterne, hvilket dog efter al rimelighed er trolig, så har de dog som løse kvinder ved denne deres nedrige gerning vist en skøgagtig løsagtighed imellem soldaterne, ja lagt i sengen ved 2de mandfolk på eengang." - Begge "bør hensættes til arbejde udi Viborg Tugthus hver udi 3de måneder, hvilket straks efterkommes. Så bør de også selv - ifald de have noget at betale med, hvilket de dog ganske benægter, at de intet haver, at betale arrestens og transportens bekostning herfra til Viborg. Ligesom de og bør nu straksen at hensættes i arrest, indtil de bliver transporteret i Viborg Tugthus." På spørgsmålet, "om de havde noget imod dommen at erindre", var svaret, at "de var fornøjet med dommen".

Dommen blev dagen efter sendt til stiftamtmanden i Viborg, der 11. april approberede den. - Fra samme dag og indtil 13. juli 1780 arbejdede de eventyrlystne piger så de idømte 3 måneder i tugthuset. Mon man kan forestille sig, at pigerne - hvis de blot havde kunnet nøjes med een soldat hver, og hvis de havde medbragt en sundhedsattest fra Mors - var sluppet med en mildere dom!?

Formidlingsteknisk er de med anførselstegn forsynede afskrifter blot ordret, men ikke bogstavret afskrevet, bogstavrette passager/ord er anført i kursiv og udeladte passager/ord angivet med Enkelte sætninger er delt i flere, og mange kommaer er sat.

AB

Kvindelige sognefogeder Fra SLÆGTEN nr. 24, 2001.

I 1950'erne blev flere kvindelige sognefogeder udnævnt, men hvor tidligt kunne kvinder bestride dette hverv? - 27.1.1896[!] skrev *Silkeborg Avis* eller *Midt-Jyllands Folketidende* herom [med moderne retskrivning]:

Kan en kvinde blive sognefoged?

For kort tid siden meddelte *Herning Folkeblad*, at der i Ringkjøbing Amtsråds sidste møde havde foreligget en forespørgsel fra Husby Sogneråd, om sognerådet måtte beskikke en kvinde til sognefoged. -

Spørgsmålet, der vakte megen munterhed, besvaredes benægtende.

Det synes dog ikke, skriver en indsender i *Nationaltidende*, at være uden præcedens her i Danmark, at en kvinde har været sognefoged. I det mindste læses der i *Aarhus Stiftstidende* for 10. september 1794(!) følgende [bogstavret]:

”Nyhed. Viborg, den 1ste September. Under 8de Juni 1794 er Kirsten Andersdatter, Knud Jacobsens Enke i Alling, beskikket til at være Sognefoged i Alling Sogn i Skanderborg Amt, hvorved hende iblandt flere Pligter paaligge disse, at have Opsigt med, at Landevejene i Sognet i Snevejrholdes ryddelige for Snedriver, at føre Kommando ved ulykkelig Ildebrand, naar Amtmanden eller Birkedommeren ikke er nærværende; at haandhæve Orden og Sædelighed og at forrette en Del Executioner.”

Kirsten Andersdatter

Hun blev født 1739 i Alling By og Sogn, døbt 5.4., og døde 14.8.1798 sst. (datter af selvejergårdmand under Skanderborg Rytterdistrikt Anders Jensen og hustru Maren Nielsdatter). Hun blev gift 3.7.1767

i Alling efter kgl. bevilling med sit næstsøskende barn (beslægtet i 3. led) Knud Jacobsen, født 1741 i Alling By og Sogn, døbt 16.4., død 1793 sst., begr. 18.4. (søn af fæstegårdmand under Skanderborg Rytterdistrikt Jacob Knudsen og hustru Kirsten Jacobsdatter). - Knud Jacobsen blev fæstegårdmand i Alling By og Sogn under Sophiendal (hovedgård i Veng Sogn, der med underliggende gods havde hørt til rytterdistriktet til 1767). - Knud Jacobsen døde som sognefoged 1793, men hvornår han var blevet udnævnt, vides ikke; sognets folketællinger 1787 og 1801 nævner f.eks. intet om, hvem der da var sognefogeder.

Kirsten Andersdatter efterfulgte 1794 tydeligt nok sin afdøde mand som sognefoged, men om hun besad hvervet til sin død 1798, vides ikke. - Efter få år med ”fremmed” sognefoged overtog Knud Jacobsen og Kirstens søn Jacob Knudsen hvervet 1808 og beholdt det til 1854!

Fra sidstnævnte sognefogeds søster Anne Knudsdatter nedstammer forfatteren.

Kender læserne til lignende kvinder, der i ældre tid spillede usædvanlige roller?

OBK

Vive Præstegårds brand 1709

Fra SLÆGTEN nr. 25, 2002.

En særdeles kold og blæsende vinternat 1709 nedbrændte Vive Præstegård ved et meget ulykkeligt tilfælde. Vive ligger i Hindsted Herred godt 5 km vest for Hadsund. Om branden findes indført et tingsvidne i Hellum-Hindsted herreders justitsprotokol under 3. april 1709, og det gengives her i uddrag i let moderniseret form:

Ildebranden

Ærværdige, hæderlige og vellærde mand, hr. Jørgen Møller, sognepræst for Vive, Ove og Valsgård sogne, fremstillede for

retten vidner, som han begærede måtte tages i forhør til vidnes afliggende angående den ulykkelige ildebrand, som af våde påkom Vive Præstegård imellem den 5. og 6. marts sidst, klokken 9 om aftenen.

Først fremkom sognedegnen Niels Eschild-sen, som efter at edens forklaring af lovbogen for ham og tilstedeværende vidner var oplæst, vandt ved ed efter loven, at det er ham i Guds sandhed fuld vitterlig, at imellem den 5. og 6. marts, da klokken var 9 om aftenen, så han den ulykkelige påkomne og optændte vådes ild udi Vive Præstegård, først udi skolekammeret

næst ved præstens studerekammer og bibliotek, som både der og ganske isteradhuset [stuehuset] antændte, tog overhånd og i aske nedlagde samme, såvel som en ny opbygget lade med korn og foder udi, og endnu et nyt hus ved siden af laden.

Han vandt herforuden, at udi forne præstegårds isterad opbrændte præstens bibliotek og alle herredets skifte- og jutitsprotokoller, som han som notarius ministerii havde i gemme. Item kirkebøger, kirkens kalk og disk, skiftebreve, andre breve og dokumenter samt kvitteringer for kongelige skatter og andre udgifter. Desuden adskillige godtfolks guld- og sølvpant, som hans svoger Johan Woldenborg, og hans gode ven monsr. Frantz Tammerup havde lagt i gemme (da de rejste til Fyn) hos præsten. Endvidere præstens eget sølv, guld, tin, kobber, messing, sengeklæder, linklæder, som ikke kunne reddes eller bjerges.

Og det som mere var, den elskelige datter af 18 år blev forbrændt ved samme så hastigt påkomne og gården overalt ved den stærke blæst opblussende og oversvævende igennemtrængende ild, så hun måtte sætte livet til i elendighed en 28 timer derefter.

Desforuden bleven en liden herremand ved navn Gudde Parsberg, som var i præstens hus for at informeres, ligeledes forbrændt i ansigt og hænder, så han af samme endnu ligger elendig ved sengen.

Og da vidnet såvel som andre kom at ville redde, var hverken tid eller lejlighed for den stærke blæst og af mangel for vand for daværende stærke frost og fast uden mands minde uhuskelige vinters skyld at redde noget, mens alene var glad ved, at man kunne få præsten, hans hustru og overblevne børn reddet og conserveret.

Årsagerne

Vidnet blev tilspurgt, om han vidste eller kunne beskylde præsten eller hans husgesinde at være ophav til branden, enten af skødesløshed eller forsømmelse?

Sognedegnen forklarede, at han om samme ilds ophav var bevidst, at fra apotekeren i Randers var skicket en stor glasflaske, som var forseget og indsyet i en måtte. Flasken var skicket til Vive Præstegård med begæring den måtte blive befordret til apotekeren i Aalborg, men hvad der udi samme flaske var, var ham ikke bevidst.

Flasken blev sat under bordet i skolekammeret, indtil lejlighed gav sig, den kunne blive hensendt. Men som præstens yngste datter kom ind i skolekammeret, at ville varme junker Gudde Parsbergs og hendes broders seng, da fornam de til hobe, at der i kammeret var en stærk lugt og underlig ur, som den liden herremand straksen gættede, måtte være af flasken udgåendes, hvorfor først han, dernæst præstens datter tog lyset ned under bordet for at se om flasken randt. Idet hun holdt lyset runden om, dog ej nær ved måtten om flasken, fængede og tændte den udgående spiritus sig selv an ved lyset, så flasken stod straks i lys lue. Da junker Parsberg ville hjælpe og dæmpe samme ild, blev han forbrændt i ansigt og hænder.

Præstens datter, som med sit forklæde, skørt og andre klæder hun havde på sig, ville bedække flasken og dæmpe luen, gerådede i største elendighed, at hendes klæder, som blev fulde af den spiritus, der var i flasken, stod straks i lys lue omkring hendes legeme, så at inden nogen vidste noget, som kunne have reddet hende, var hun meget ilde forbrændt overalt sin krop, og luen af flasken var alt i begge kamre, i loftet og i taget. Formedelst blæsten straksen over alt isteradhuset, så ingen kunne komme til at redde noget.

Flere vidner vandt på samme måde som sognedegnen.

Tingsvidne

Præsten var begærende, at retten ville meddele ham tingsvidne beskrevet til et lovlig og sandfærdig bevis om forommeldte ulykkelige ildebrand, som ham og andre hans

venners gods haver forødt og borttaget, ham og hans hustru og børn til hjertesorg og armod, såvel som stor nød trang i denne hårde og langvarige vinter.

Retten tillod det skudsmålsvis at udkomme, dog såvidt ansøgning til restauration for hans egen skadeslidelse bliver samme ej gyldig længere anset end et år.

Kommentar

Tingsvidnet findes indført 3. april 1709 i Hellum-Hindsted herreders justitsprotokol 1709-13, fol. 25a-26a.

At kirkebøgerne gik tabt, passer jo meget godt med, at den nuværende ældste kirkebog fra Vive, Ove og Valsgård sogne netop begynder i 1709.

Præstens datter døde som nævnt ved branden, og selv døde han sidst på året 1709, sikkert hårdt påvirket af ulykken.

Tingsvidnet skulle sandsynligvis bruges

som bilag til en ansøgning til kongen, om tilladelse til at opstille indsamlingsbøsser i stiftets andre kirker. Det var som regel dædendens eneste måde at få lidt hjælp på. Men som det fremgår af sagen, skulle tilladelsen kun gælde for en periode af et år.

Den adelige slægt Parsberg findes behandlet i Danmarks Adels Aarbog, bd. 57, 1940, 2. del, s. 77-94. Men "den lille herremand" Gudde Parsberg, som var til information hos præsten i Vive, ses ikke på stamtavlen. Side 92 nævnes Gudde Parsberg til Nørlund og Kokkedal, død 10. april 1692 på Gunderslevholm. Ifølge stamtavlen efterlod han kun to døtre, hvoraf den ene døde som lille, og den anden Anne Cathrine var født omkring 1681.. "Den lille herremand" kunne vel tænkes at være en dattersøn af ovennævnte Gudde Parsberg til Nørlund og Kokkedal

OBK

Europas stamfar

Fra SLÆGTEN nr. 25, 2002.

Med udgangspunkt i mange af de slægtslinjer, jeg har samlet i hæftet *Nutiden og Valdemar Sejr*, kan der opstilles meget omfangsrige anetavler, hvori kejser Karl den Store vil optræde utrolig mange gange.

En af mine bekendte fra den historiske verden – dr.phil. og alt det dér – kunne ikke skjule sin forundring over, at jeg kunne interessere mig for anetavler med tilknytning til personer i den meget tidlige middelalder: Om jeg da virkelig troede på den slags? osv. – Han mente at kende mig som en seriøs slægtsforsker med sans for de ting, der virkelig kan bevises.

Ja, det sidste var jeg jo glad for at høre, men stamtavlerne over den tidlige middelalders fyrster (i deres nyeste formuleringer af faghistorikere) anser jeg for lige så tilforladelige som forskellige købstadshistoriers oplysninger om borgmestre og rådmænd i 1500-tallet. – Og han ville sikkert heller ikke stille spørgsmålstegn ved, om Svend

Estridsen virkelig var dattersøn af Svend Tveskæg osv.

De meget omfangsrige anetavler, der på grundlag af den foreliggende, tilforladelige litteratur kan opstilles for bl.a. vore middelalder-konger kan virke uoverskuelige og også lidt kendelige: De mange tyske, franske og spanske småfyrster, man forgæves leder efter i den "almindelige" verdenshistorie er jo i bund og grund lige så "grå" og uinteressante som de lange rækker af stereotype gårdmænd fra 1700-tallet, der præger de flestes anetavler.

Jeg har derfor her udvalgt mig en slægtslinje med udgangspunkt i Valdemar Sejr-hæftets linje 55, som i tusindvis af nulevende danskere kan koble sig på, og som – via så mange historisk kendte personer som muligt – går tilbage til Karl den Store.

Det skal nævnes, at Valdemar Sejr ikke stammer fra Karl den Store, det gjorde derimod hans anden ægtefælle, Berengaria af Portugal, samt de følgende kongers ægtefæller. Men efterkommerne af Valdemar Sejrs uægtefødte sønner, Niels og Knud, stammer derfor ikke fra Karl. – Tidligere havde den danske kong Knud den Hellige været gift med Karl den Stores ætling, Edel/Adele af Flandern, men de følgende konger stammede jo ikke fra Knud den Hellige.

Den følgende slægtslinje, der er meget mere overskuelig end en fuldstændig anetavle, går for de ældre generationers vedkommende gennem personer, der er biograferet i mange gængse opslagsværker; afstammingsforholdene er bl.a. derfor meget tilforladelige.

1

Mette Mortensdatter (Vognsen af Stenshede), f. [1495-1510], d. efter 1586/87, arving til halvdelen af Hjermelevgaard i Tolstrup Sogn ved Brønderslev. Gift 1. g. før 1528 med Bagge Pallesen Gris, f. før 1500, d. ca. 1535 – dræbt på flugt efter drabsforsøg på Skipper Clement, der havde afbrændt Hjermelevgaard og Klarupgaard 1534, hvor Bagge Gris havde været lensmand fra senest 1524. Gift 2. g. tidligst 1537 med Jens Thomsen (Dan), d. [1582-87], nævnt fra 1568 på Hjermelevgaard.

Mette Mortensdatter var datter af:

2

Morten Johansen (Vognsen af Stenshede), f. før 1485, d. [1515-42] (angives druknet 1498 i Sverige), ejer af Hjermelevgaard. Gift med Dorthe Lunov til Roshave (1542).

Morten Johansen var søn af:

3

Johan Mortensen (Vognsen af Stenshede), f. før 1440, d. [1481-94], nævnt fra 1462, ejer af Hjermelevgaard. Gift før 1485 med

Marine Thordsdatter (Vognsen af Hørbylund), f. før 1465, d. efter 1494, datter af Thord Thomsen (Vognsen af Hørbylund), bosat på Dalsgaard i Vidstrup Sogn ved Hirtshals.

Danmarks Adels Aarbog 1936 hævder, at Johan Mortensen var gift med Mette Jensdatter (Rotfeld), datter af Jens Nielsen (Rotfeld) til Bratskov og hustru Christence Olufsdatter Lunge. Men det passer ikke! Dels ville parret have været for nært beslægtet, idet Johans nedennævnte mor var en Rotfeld, og dels nævnes i adelsårbogen, at ovennævnte Mortens datter Anne ligger begravet i Tolstrup Kirke under en endnu bevaret sten med 4 anevåbner for de 4 bedsteforældre, som udgiveren (Louis Bobé) har identificeret som: Vognsen, Lunov, Urne og Munk. Det 3. våben, Urne, skulle repræsentere farmoderen, altså Johan Mortensens kone, som altså hævdes at have været en Rotfeld. Men da slægten Urne førte en ørneklø i sit våben, har Bobé forvekslet dette våben med slægten Vognsen af Hørbylund, der ligeledes førte ørnekløen. I samme bind af adelsårbogen nævnes da også side 110, at Thord Thomsen havde en datter Marine, der 1494 kaldte nedennævnte Morten Nielsen sin husbonds far (men Bobé mente fejlagtigt, at hun var gift med dennes søn Niels – i stedet for det rigtige, sønnen Johan).

Johan Mortensen og Marine havde en datter Anna Johansdatter, gift med Thomas Roed til Vaarst i Himmerland, og fra dette par stammer via slægterne Kruse og Blik bl.a. den såkaldte "Hans Hansenslægt" på Skærupgaard i Skærup Sogn mellem Vejle og Fredericia – en slægt, som nok var en artikel værd ved lejlighed!

Johan Mortensen var søn af:

4

Morten Nielsen (Vognsen af Stenshede), f. før 1420, d. efter 1475, nævnt fra 1440, ejer af Hjermelevgaard (1444), foged/lensmand på Rolsøgaard på Mols (1448-50), foged/lensmand på Ellinggaard ved

Frederikshavn (1462-70) og på Lengsholm i Vendsyssel (1472-75). Gift senest 1440 med Mette Eriksdatter (Rotfeld), f. før 1422, d. efter 1450(?), datter af:

5
Erik Nielsen (Rotfeld), f. før 1390, d. 1452, nævnt fra 1409, ejer af Bratskov ved Brovst, lensmand på Aalborghus. Gift (1. g.) før 1422 med enken Ellen Axelsdatter (Dotting) til Bjerresøholm ved Ystad i Skåne.

Erik Nielsen (Rotfeld) var søn af:

6
Niels Ingvorsen (Rotfeld), f. før 1355, d. [1386-91], nævnt 1373-86, ejer af Bratskov. Gift før 1390 (vel omkr. 1380) med Margrethe Henriksdatter (Everstein, rigtigere end Adelsaarbogens Eberstein), f. før 1370, d. efter 1391, datter af:

7
Henrik Albertsen (Everstein), f. før 1330, d. efter 1349, nævnt 1349, ejer af Landting i Ejsing Sogn ved Vinderup, søn af:

8
Albert (Albrecht) Albertsen (Everstein), f. før 1280, d. efter 1330, nævnt fra 1299, ejer af Landting, ridder. Gift før 1320 med Ingerd Jensdatter (Kalf), datter af marsken Jens Kalf og Cecilie Nielsdatter (Galen).

Albert Albertsen var søn af:

9
Albrecht, greve (titulær) af Everstien, f. senest 1235, d. 1289(?) i Lübeck, nævnt 1254-84, ejer af Ørnhoved ved Randers. Gift før 1267 med Mariane (Marine), der som enke skænkede gods til franciskanernes Graabrødre Kloster i Viborg.

Grev Albrecht var søn af:

10
Ludwig, greve af Everstein, f. ca. 1206, d. 1284. Gift før 1235 med Adela af Gleichen, f. før 1220, d. [1254-66], datter af Lambert II, greve af Gleichen og Tonna, og Sofie af

Orlamünde, hvis mor, Sofie af Danmark, var søster til Valdemar Sejv, og hvis far, Siegfried (III), greve af Orlamünde, var sønnesøn af markgrevs-kabet Brandenburgs grundlægger, Albrecht I Bjørn (der Bär), d. 1170, der på mindst et par forskellige måder nedstammede fra Karl den Store.

Grev Ludwig var søn af:

11
Albrecht III, greve af Everstein, f. omkr. 1170/72, d. 1217. Gift efter 1198 med enken Agnes af Wittelsbach, datter af Otto, greve af Wittelsbach, pfalzgreve af Bayern, og Benedicta af Donauwörth.

Grev Albrecht III var søn af:

12
Albrecht II, greve af Everstein, f. omkr. 1135, d. 1202. Gift ca. 1167/68 med enken Richza af Polen, f. ca. 1135, d. efter 1172; hun var blevet gift 1. gang 1152 med enkemand Alfons VII, konge af Kastilien og Leon, antog titlen kejser (Empereador) af Spanien, d. 1157, og 2. gang 1162 med Raimund Berengar V, greve af Provence, d. 1166.

Richza af Polen blev i sit første ægteskab stammor til "alt hvad, der kan krybe og gå" i den katolske sydlige del af Europa. Hendes datter Sancha af Kastilien, f. 1154, d. 1208, blev gift med den danske dronning Berengarias morbror, kong Alfonso II af Aragonien, hvor deres efterkommere var konger de næste par hundrede år. Tip-tipoldesønnen, kong Peter IV, d. 1387, blev morfar til kong Ferdinand I af Aragonien (og Sicilien), d. 1416, hvis sønnesøn, Ferdinand II, d. 1516, forenede Spanien ved 1469 at gifte sig med Isabella af Kastilien; parret udsendte i sin tid Columbus! Parrets datter, Johanne den Vanvittige, d. 1555, giftede sig 1494 med den østrigske Filip den Smukke og blev således stammor til slægten Habsburg med det abnorme underbid! Af parrets børn blev sønnerne Karl V og Ferdinand begge kejsere, og

datteren Isabella / Elisabeth gift med den danske kong Christian II.

Richza var datter af:

13

Vladislav II, f. 1105, d. 1159, konge af Polen 1138-46, hertug af Schlesien fra 1139, fordrevet fra Polen 1146, død i landflygtighed i Tyskland. Han var søn af kong Boleslav III og bror til Richeza/Richiza af Polen, først gift med den danske kong Niels' søn Magnus, der 1131 myrdede sin fætter Knud Lavard, og senere gift med den russiske fyrst Vladimir, der blev far dronning Sofie, gift med Valdemar den Store. – Via de polske fyrster er der afstamning fra de tyske kejsere Otto I den Store, d. 973, og Otto II, d. 983, gift med den byzantinske Theophano.

Vladislav blev gift 1125/27 med Agnes af Østrig, f. ca. 1111, d. 1157, datter af:

14

Leopold III, f. 1073, d. 1136, markgreve af Østrig fra 1096 – som Leopold den Hellige Østrigs skytshelgen. Gift 1106 med enken Agnes af Tyskland, f. ca. 1074/75, d. 1143, gift 1. gang 1189 med Frederik I, fra 1079 hertug af Schwaben (øst for Rhinens øvre løb), d. 1105, grundlæggeren af dynastiet Hohenstaufens storhed. – Af første ægteskab var sønnen hertug Frederik II af Schwaben, f. 1090, d. 1147, hvis søn var den berømte kejser Frederik Barbarossa, og hvis datter Jutta af Schwaben blev tipoldemor til Agnes af Brandenburg, gift med den danske kong Erik Glipping (herfra stammer slægten Løvenbalk).

Agnes var datter af:

15

Henrik IV, f. 1050, d. 1106, tysk konge 1056-1105, kronet 1084 som tysk-romersk kejser, men fordrevet 1105 af sønnen Henrik V. Kejser Henrik IV huskes for sin strid med pave Gregor VII (investiturstriden mellem kejser og pave om retten til besætte bispeembederne), der sluttede med

Henriks "gang til Canossa" 1077. Datteren Agnes var af Henriks første ægteskab fra 1066 med Bertha af Saoyen (Savoie) og Torino, f. 1051, d. 1087.

Henrik IV, efter Politikens Verdenshistoriens Hvornår skete det, 1960.

Henrik IV var søn af:

16

Henrik III, f. 1017, d. 1056, tysk konge fra 1039 og kronet 1046 som tysk-romersk kejser; i modsætning til sønnen styrkede Henrik III kirkens stilling. Efter at han havde været gift med den dansk-engelske kong Knud den Stores datter Gunhild, blev han gift 1043 med Agnes af Poitou og Aquitanien, f. ca. 1022, d. 1077, datter af Vilhelm V, d. 1030, hertug af Aquitanien og greve af Poitou (som Vilhelm III), og Agnes af Burgund; hertug Vilhelms farmor, Adela, var datter af den nordiske viking Rollo, d. 926, hertug af Normandiet.

Henrik III var søn af:

17

Konrad II, f. 990, d. 1039, hertug af Franken, tysk konge fra 1024 og kronet som tysk-romersk kejser 1027 i Peterskirken

i Rom i overværelse af bl.a. den dansk-engelske kong Knud den Store. Konrad, der var søn af grev Henrik af Speyer og brorsøn af pave Gregor V, var oldesøn af hertug Konrad II af Lothringen, d. 955, gift 947 med Luit- eller Liutgard, d. 953, datter af Otto I den Store, d. 973, tysk konge fra 936 og kronet som tysk-romersk kejser 962, og dennes første ægtefælle, den engelskfødte Edith/Eadgyth, d. 946.

Konrad II blev gift 1016 med enken Gisela af Schwaben, f. ca. 990, d. 1043, gift 1. gang før 1010 med Bruno, greve af Braunschweig, d. før 1012, og 2. gang med Ernst I, hertug af Schwaben, d. 1015.

Gisela var datter af:

18

Hermann II, f. senest 965, d. 1003, hertug af Schwaben fra 997. Gift ca. 988 med grev Hermann af Werls (d. 985/86) enke Gerberga (Guepa) af Burgund, f. ca. 965, d. tidligst 1016, datter af:

19

Konrad, d. 993, konge af Øvre Burgund fra 937, tilhørte welfernes berømte slægt.

Gift ca. 964 med karolingeren Mathilde af Frankrig, f. 943, d. [981-929], datter af:

20

Ludvig IV den Oversøiske, f. 920, d. 954, konge af Frankrig (Vestfranken) fra 936. Gift 939 med hertug Giselbert af Lothringens enke, den tyskfødte Gerberga, d. 984, søster til den under 17 nævnte kejser Otto I den Store og datter af Henrik I Fuglefænger, f. 875, d. 936, hertug af Sachsen og fra 919 tysk konge, og dennes 2. ægtefælle (gift 909) Mathilde, f. ca. 890, d. 968, der var tipoldebarn af sachsernes berømte fører Widukind, d. efter 785, der i 770'erne kæmpede mod Karl den Store, bukkede under og sammen med sin folk tvangs-døbt. Henrik Fuglefængers svigermor var datter af den danske viking Godfred (Gottfrid), d. 885, hertug af Friesland.

Ludvig IV var søn af:

21

Karl III den Enfoldige, f. 879, d. 929, fransk konge 893, enekonge i Vestfranken (Frankrig) fra 898, tillige konge i Lothringen fra 911; men han blev afsat 922 og levede fra 923 i fangenskab. Gift 2. gang 919 med Eadgifu (Edgiva, Ogiva), d. efter 951, datter af den engelske kong Edward I af Wessex, d. 924/25, konge fra 901, da han efterfulgte sin berømte far, Alfred den Store. Eadgifu flygtede 923 fra Frankrig til England, kom tilbage 936 (med sønnen Ludvig, der derfor til tilnavnet den Oversøiske), blev abbedisse i klosteret Notre Dame i Laon, men afsat 951, da hun giftede sig med grev Heribert af huset Vermandois.

Karl III var søn af:

22

Ludvig II den Stammende, f. 846, d. 879, fra 856 konge i Neustrien, 867 konge af Aquitanien og endelig 877 konge i hele Vestfranken. Ovennævnte søns mor var Ludvigs sidste ægtefælle fra ca. 875, Adelheid, f. [855-60], d. efter 901, hvis fars mormor var Ludvig I den Frommes uægtefødte datter Alpais.

Ludvig II var søn af:

23

Karl II den Skaldede, f. 823, d. 877, fra 829 hertug (fører/dux) i Alemanien, Rätien og Elsass, fra 838 konge i Neustrien, fra 840/43 konge i hele Vestfranken, fra 869 konge i dele af Lothringen, fra 875 konge i Italien og endelig kejserkronet 875. Ovennævnte søn mor var Ermentrud, f. ca. 830, d. 869, datter af grev Odo af Orléans.

Karl II var søn af:

24

Ludvig I den Fromme, f. 778, d. 840, fra 781 konge af Aquitanien, faderens medkejser 813, var 833-34 sat fra styret i Vestfranken. Ovennævnte søns mor var Ludvigs sidste ægtefælle fra ca. 819, Judith, d. 843, datter af den frankiske grev Welf, stamfar til welferne, hvoraf den yngre slægt endnu lever

som hertuger af Braunschweig-Lüneburg; til slægten hørte den engelske dronning Victoria, d. 1901.

Ludvig I var søn af:

25

Karl den Store, f. 742, d. 814, frankisk delkonge fra 768 og enekonge fra 771; fra 774 tillige longobardernes konge i det nordlige Italien og endelig kejserkronet juledag 800 i Peterskirken i Rom. Ovennævnte søns mor var Karls ægtefælle fra 771, Hildegard, f. 758, d. 783, datter af den frankiske grev Gerold og Ima, der var datter af alemanernes fører (dux) Hnabi.

Karl den Store, rytterstatuen er "næsten" samtidig med hesten meget yngre. Efter Verdenhistorien i Skildringer og Livsbilleder, Gyldendal 1908.

Karl den Store var søn af:

26

Pippin (den Yngre/den Lille), f. 714, d. 768, fra 741 hushovmester (major domus)

hos frankernes konge af merovinger-slægten; da kongen var svag, blev han med pavens billigelse afsat 752, og Pippin blev konge. Ovennævnte søns mor var Pippins ægtefælle Bertrada, d. 783, datter af grev Heribert af Laon, nævnt 721.

Pippin var søn af:

27

Karl Martell (Hammeren), d. 741, overtog som hushovmester den virkelige magt i Frankerriget efter faderens død 714; Karl styrede dygtigt og lod en tid tronen stå ubesat. 732 standsede han arabernes hær i slaget ved Poitiers. Ovennævnte søns mor var Karls ægtefælle, Chrodtrud, af ukendt slægt.

Karl Martell var søn af:

28

Pippin (den Mellemste), d. 714, havde som hushovmester fra senest 685 den største magt i landet. Ovennævnte søns mor var Chalpaida af ukendt herkomst.

Pippin var søn af:

29

Ansegisel, d. senest 679, hushovmester, søn af den frankiske Arnulf, d. ca. 640, biskop i Metz 614-29, derpå eneboer i Vogeserne. Gift med Begga, d. 693, datter af:

30

Pippin (den Ældre), d. 640, hushovmester hos de svage merovingerkonger Clotar II og Dagobert I, i hvis navn han styrede Frankerriget sammen med ovennævnte biskop Arnulf af Metz. Pippin blev gift senest 615 med Itta eller Iduberga, f. 592, d. 652, med hvem han bl.a. fik sønnen Grimoald; dette sidste har ledt til en teori om, at hun skulle have været datter af en ældre frankisk stormand, Grimoald, der skal have været søn eller svigersøn af Teudebald, d. 555, konge i Austrasien fra 548, hvor farfar, Teuderich I, d. 534, fra 511 konge i Austrasien med hovedstad i Reims, var

uægtefødt søn af merovingernes stamfar, Clodewig, d. 511.

Men med sikkerhed kan Karl den Stores forslægt ikke følges længere tilbage end til sidst i 500-tallet. – Mange har forsøgt at finde tilforladelige slægtsforbindelser mellem karolingerne og den tidligere frankiske kongeslægt, merovingerne. Men en sådan afstamning fra merovingerne kan ikke påvises med sikkerhed, hverken for karolingerne eller andre fyrsteslægter i middelalderen.

Karl den Stores ældst påviselige aner må således være de ældst påviselige aner til alle nulevende med rod i Europa; de engelske kongers stamtavler går længere tilbage, men må for de ældste leds vedkommende henregnes til sagnenes verden.

Slægtslinjer tilbage til tiden før de store folkevandrings tid har hidtil ikke været fremlagt med fornøden dokumentation. – Men på internettet ligger flere "drabelige" slægtslinjer tilbage til oldtiden via Byzans og Armenien; men disse linjer er betydelig mere Dichtung end Wahrheit! – Men også for den her fremlagte slægtslinje gælder det, at en kæde aldrig er stærkere end det svageste led, ihærdige forskere kan pludselig komme frem til nye konklusioner og kuldkaste "gamle sandheder".

Et vægtigt værk om Karl den Stores forfædre og efterkommere er de to bind af Wolfgang Braunsfels store værk *Karl der Grosse, Lebenswerk und Nachleben*, nemlig bd. 1: Eduard Hlawitschka *Die Vorfahren Karls des Grossen*, 1965, og bd. 4: K.F. Werner *Die Nachkommen Karls des Grossen bis zum Jahr 1000*, 1967. – Dette sidste arbejde korrigerer på visse punkter professor, dr. Erich Brandenburgs værk *Die Nachkommen Karls des Grossen*, 1935 (genudgivet 1964 af Heinz F. Friederichs).

I disse tre værker, hvoraf det sidste registrerer Karl den Stores efterkommere i 14 generationer, findes ovennævnte slægtslinje for generationerne 12-30s vedkommende omtalt.

Den under generation 30 omtalte Grimold/merovinger-teori er omtalt i *Biographisches Wörterbuch zur deutsche Geschichte*, Franckes Verlag, München, 1973-75, under artiklen Arnulfinger.

Det bindstærke værk *Europäische Stammtafeln*, både Wilhelm Karl Prinz von Isenburg og Frank Baron Freytag von Loringhovens 1. udgave fra 1975-78 og Detlev Schwennicke 2. udgave fra 1978-95, indeholder oplysninger om denne slægtslinje.

Vedrørende generation 12, Richza af Polen, oplyser Brandenburg i sit værk (under XIV, 170), at hun efter sit andet ægteskab med grev Raimund Berengar V af Provence (d. 1166) måske blev gift tredje gang 1166 med grev Raimund V af Toulouse, d. 1194, der 1176 skal have krævet hendes medgift. – Professor Adolf Hofmeister, oplyser både i sin artikel: *Zur Genealogie und Geschichte der Grafen von Everstein*, i *Monatsblätter der Gesellschaft für pommersche Geschichte und Altertumskunde*, 1937, hæfte 2, side 17-28, samt i privat brevveksling med ingeniør Mogens Bugge, se dennes værk *Våre forfedre. Alle påviselige forfedre av Johanne Andersdatter til Asdal, Henrik Henriksen Friis til Holmegaard, Sven Galde til Thom, Jørgen Ørbech Bugge og Anna Johanne Arnesen (Holst)*, Oslo 1939, at oplysningen om Richzas tredje ægteskab i Toulouse beror på en misforståelse, og at hun virkelig blev gift tredje gang med greven af Everstein!

Hofmeister og Bugge har i de nævnte arbejder fremlagt meget væsentlige rettelser og tilføjelsen til *Danmarks Adels Aarbogs stamtavle* fra 1892 over den grevelige slægt Eberstein, som rettelig bør kaldes Everstein. – Heraf indgår de yngre generationer, 10-6, i S. Otto Brenners værk *Nachkommen Gorms des Alten (König von Dänemark - 936 -)*, I—XVI. *Generation*, 1963 (genudgivet 1978 af Dansk Historisk Håndbogsforlag), der tillige omtaler generation 5.

AB

Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger

- SSF – udgiver som bindeled til de 36 medlemsforeninger og deres knap 5.000 medlemmer først og fremmest bladet **SLÆGTEN**, *Forum for slægtshistorie*, to gange årligt, 1.1. og 1.7. Foruden programmer fra de slægtshistoriske foreninger bringer bladet meddelelser fra SSF, referat fra årsmødet samt nyttige artikler, råd og vejledninger.

Redaktør: Birte Steffensen, Teglgårdvej 36, 7451 Sunds, ☎ 9714 1323. E: tippe@post.tele.dk

Kasserer: Ole Bech Knudsen, Jyllands Allé 2, 3. tv., 8000 Århus C, ☎ 8611 5547.

Giro: 094-5587. E: obk.aarhus@mail.stofanet.dk

Som tillæg til **SLÆGTEN** - uden for abonnementet - er udgivet følgende særpublikationer v/forlagsredaktør Anton Blaabjerg, Fredensgade 38, 8800 Viborg, ☎ 8661 0436.

E: blaab@webspeed.dk

1 *Slægtsforskning - din Danmarkshistorie.* (ISBN 87-90331-26-5) 6. udg., 2002, 18 s., 10 kr. Kort introduktion til slægtsforskning. De nødvendige grundbegreber og hvor findes på biblioteket bøger for slægtsforskere. Aktuell adresseliste omfattende de statslige arkiver og de slægtshistoriske foreninger i og uden for SSF.

2 *Slægtsforskere: Lad os hige og søge i bøgerne!* (ISBN 87-90331-27-3) 5. udg., 2002, 48 s., 25 kr.

Præsentation af godt 500 titler af den righoldige litteratur for slægtsforskere. Temahæfte tilegnet Hans H. Worsøe i anledning af 70 årsdagen 2002.

3 *Sognefoged, lægdsmand og Dannebrogsmænd.* (ISBN 87-90331-25-7) 3. udg., 2002, 36 s., 25 kr.

Ud fra den store sognefoged-forordning 1791 fortælles om denne lokale myndighedspersons arbejdsområder. Desuden oplyses om hvervet som lægdsmand samt om Dannebrogsmændenes Hæderstegn. Instruktivt fortælles om, hvad og hvor der er fundet brikker til historien om en sognefoged og Dannebrogsmænd. Temahæfte tilegnet SSFs daværende formand Ingvar Musaeus på 70 årsdagen 1993.

4 *Slægtsforskere: Lad os vedgå arv og gæld!* (ISBN 87-90331-30-3) 5. udg., 2003, 36 s., 25 kr.

Hjælpemiddel til studiet af skifter, en ord-

liste med forklaring på mange af skifternes gamle ord og begreber, en artikel om afholdelse af skifte, en oversigt over de myndigheder, der skiftede, og en litteraturliste. Tilegnet **SLÆGTEN**s tidligere kasserer Peter Kudsk på 50 årsdagen 1998.

5 *Sogn, herred - kirkebøgerne på Statens Arkiver.* (ISBN 87-90331-39-7) 7. udg., 2006, 80 s., 30 kr.

Find de rigtige mikrokort med kirkebogen fra det rette sogn, herred og amt! Pastora-ternes/sognenes numre og kirkebøgernes begyndelsesår. Oversigt over flere end 150 afskrifter/registre til kirkebøger m.m.

6 *Slægtsforskere: Lad os stå vagt og værne!* (ISBN 87-90331-36-2) 4. udg., 2003, 52 s., 25 kr.

Militære emner, f.eks. lægdsruller og disses forkortelser, det militære sprog, introduktion til Forsvarets Arkiver, krigsdeltagermedaljer mv.

7 *Gemmesider – fra nr. 1-10 (1990-94).* (ISBN 87-90331-12-5) 88 s., 25 kr.

Genoptryk af "bevaringsværdige" artikler fra **SLÆGTEN**s første numre. Temahæfte tilegnet bladets utrættelige ekspedition, Birgit Øskov, på 40 årsdagen 1999.

8 *Nutiden og Valdemar Sejr. Slægtsforskning og Danmarks historie.* Af Anton Blaabjerg. (ISBN 87-90331-13-3) 2000, 90 s., 25 kr.